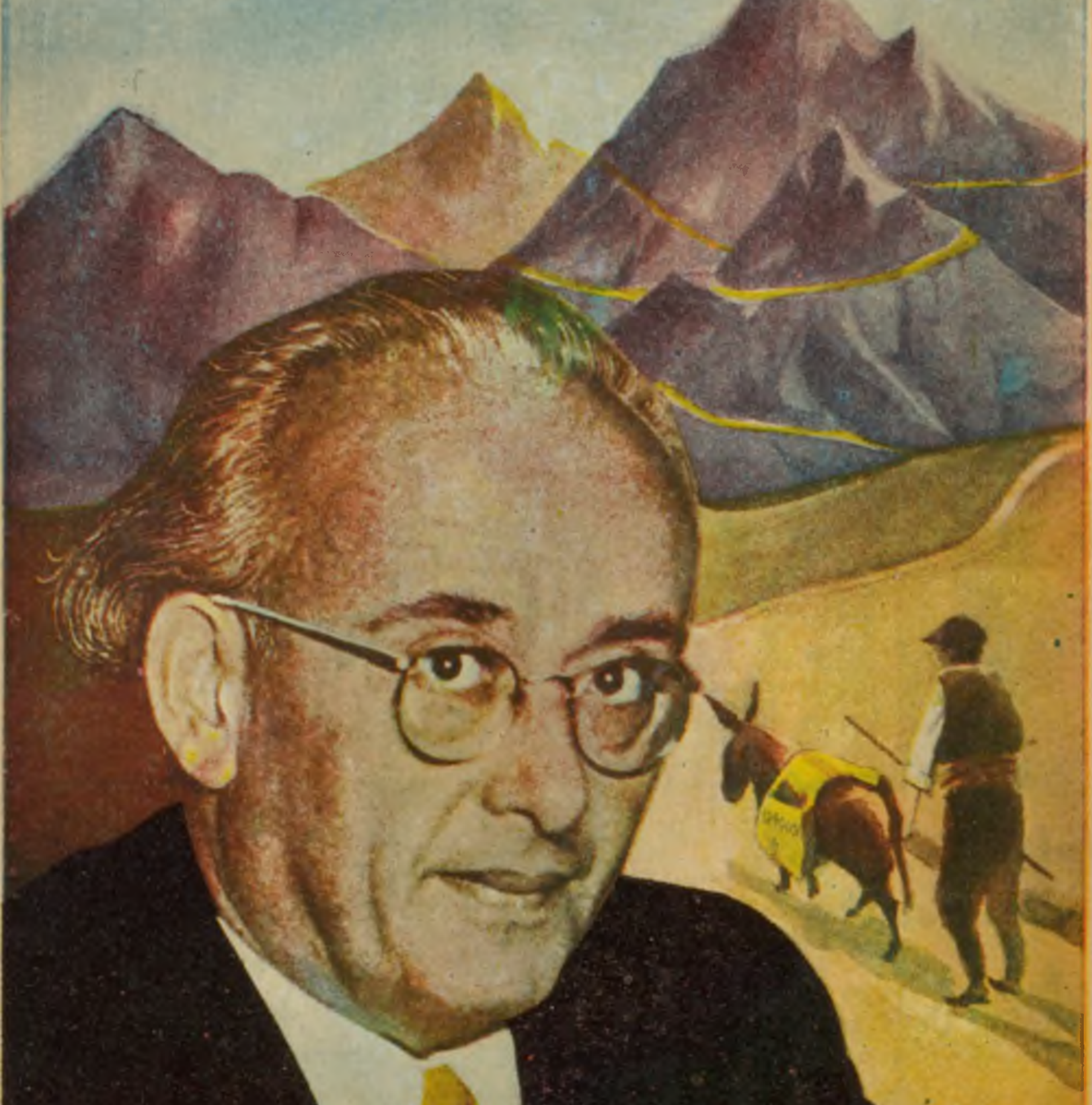
18 AGUSTOS 1959

Sayı : 264

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE ME ASI

DP'nin halk hatibi
TEVFİK İLERİ

FIYATI : 125 KURUŞ

YEPYENİ BİR...
AKŞAM
AKŞAM
7 den
70 e
kadar
herkesin
gazetesi

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XVI, Sayı: 264

Yazı İşleri :

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiyatı 125 Kuruş

★

Müessisi

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür

Kurtul ALTUĞ

★

Karikatür :

TURHAN

★

Fotoğraf :

Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

★

Klişe :

Doğan Klişe

★

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

★

Abone şartları :

3 aylık (12 nüsha): 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha): 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha): 52.00 lira

★

İlân şartları :

Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak: 750 lira
(İlânların mesuliyeti tamamile ilân sahiplerine aittir.)

★

İlân İşleri

Tel : 15221

★

Dizildiği ve Basıldığı yer :

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221

Basıldığı tarih: 16. 8. 1959

Kapak resmimiz

Tevfik İleri

Prototip

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Şavcılık eliyle gönderilen tekziplerin şikâyetçisi Dünya gazetesi, geçen hafta şimdiye kadar görülmemiş, işitilmemiş bir şey yaptı ve AKİS'in savcının zoruyla neşrettiği bir tekzibi, itinalı bir başlık kondurmayı da ihmal etmeksizin iktibas eyledi! Bir tekzibin iktibası... Bu, şüphesiz, müstakil bir gazete için bir yenilikti ve eğer Dünya, tekzibe mevzu teşkil eden yazıyı da evvelce iktibas etmiş olsaydı, hareketi bir dürüstlük örneği sayılabilirdi. Fakat, hayır... Dünya, tıpkı Radyo Gazetesi gibi, okuyucularına borçlu olması lâzım gelen saygıyı da unutarak evvelce tek satırla olsun bahsetmediği bir hâdise hakkındaki tekzibi sütunlarına aktarmakta tereddüt etmemişti!

Anlaşılan pazarlıklarının açığa vurulması "Dünyevi pazarlıkçılar"ı o kadar öfkelendirmiştir ki, artık aklı selimin icaplarını da, basın mesleğindeki teamülleri de dümdüz görmeye başlamışlardır.

Allah selâmet versin!

★

Bu hafta okuyucularımıza, Vatan Cephesine iltihak için telgraf örnekleri anketimize gösterdikleri alâkadan cesaret alarak yeni bir mevzu teklif ediyoruz: Soğuk harb yayını örnekleri...

Muhayyile ve mizah kabiliyeti kuvvetli okuyucularımızın, "Ankara - P. K. 582" adresine gönderecekleri soğuk harb yayını numunelerinin en başarılılarını Eylül başında çıkacak 265 nci sayımızdan itibaren neşredeceğiz. Bir ay devam edecek olan bu neşriyatın sonunda, muhaliflere ve Muhalefete "en usturuplu şekilde küfreden" okuyucumuzun gönderdiği numuneyi birinci ilân edeceğiz.

Bu yeni müsabakamızın en az Radyo Gazetesi kadar eğlendirici olacağından eminiz.

★

Geçen hafta D. P. Genel İdare Kurulunun ve Kabinenin çalışmalarına Ankarada devam etmelerinden en büyük memnuniyeti duyan, muhakkak ki, AKİS'tir. Zira istihbarat kadromuzun en becerikli elemanlarının Ankarada bulunması sayesinde, herkesin zihnini kurcalıyan "Menderes D. P. de ne yapmak istiyor" sualine en doğru cevabı getirmek, toplantılar başkentte yapılınca kolay olmuştur. D. P. başlıklı yazımızda, İktidar partisi hakkında hiçbir yerde neşredilmemiş haberlerimizi okurken, okuyucularımız da bizim duyduğumuz memnuniyeti paylaşacaklardır.

★

Demokrasinin memleketimize getirdiği yeni tip politikacıların en başarılısı olan Tevfik İleri, bu muvaffakiyeti sebebiyle, bu sayımızın kapağına çıkmıştır. Politikacılar başlıklı yazımızda gerek bu yeni tarz politika, gerek başarılı hatip Tevfik İleri hakkında zevkle okuyacağınız tatlı hikâyeler anlatılmaktadır.

★

Bu haftanın başında İstanbula gelecek olan "Alman mucizesi"nin yaratıcısı Prof. Erhard'ın ziyareti, geçen hafta Dışişleri ve Maliye Bakanlıklarının kurmay heyetleri ile gazetecileri sıkı bir çalışmaya mecbur tuttu. Bakanlıkların kurmay heyetleri Erhard'a sunulacak dokümanları hazırlamakla, gazeteciler ise haber sızdırmakla uğraştılar. Bu mevzudaki en iyi haberleri AKİS'in topladığını, Ziyaretler başlıklı yazımızı okuduktan sonra, siz de teslim edeceksiniz.

★

«Dost ve kardeş müslüman memleketler"in Ankaradaki temsilcileri, diğer diplomatlara nazaran pek alıngan oluyorlar ve basında memleketleri hakkında çıkan yazılara karşı büyük hassasiyet gösteriyorlar. İşte bu yüzden geçen hafta İktidar partisi organı Zafer ile Suudi Arabistan Elçiliği arasından kara kedi geçti. Dış Politika başlıklı yazımızda, "dost ve kardeş müslüman memleketler" hakkında pek dikkatli davranan Zaferin bir yazısının yarattığı çöl fırtınası, bütün teferruatı ile hikâye edilmektedir.

★

AKİS'in kurmay heyeti geçen hafta yaptığı toplantıda Spor sayfasının ıslaha muhtaç olduğu kanaatına vardı ve yapılacak yenilikler hakkında okuyucuların fikrine müracaatı kararlaştırdı. Spor meraklısı okuyucularımızdan nasıl bir spor sayfası istediklerini yazarak bize yardımcı olmalarını bekliyoruz.

Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Nereden nereye...

Geçen haftanın başında Başbakanın İstanbulu bırakıp başkente gelmesi, şaşırttı "Acaba neden Ankaraya gitti" suali, vatan sathını dolaştı Aslında bir Başbakanın başkente gitmesinden tabii, dünyada ne olabilirdi? Fakat 1959 Türkiyesinde Başbakanın İstanbulda olması normal, başkente gelmesi anormaldir!

★

Samsunda Muhalefet ekipini karşılamağa gelen halka karşı polisin cop kullanmaması, geçen haftanın en mühim haberleri arasındaydı. 1959 Türkiyesinde elinde bir cop tutan polisin, copunu halkın sırtında denememesi bir hayret mevzuudur!.

★

Rizede C. H. P. milletvekillerinin D. P. kongresinde iyi karşılanması, gazetelerde manşet haberiydi. 1959 Türkiyesinde D. P. li ev sahiplerinin C. H. P. li misafirleri ağırlaması hâdisedir!

Gerçi bunlar tatlı sürprizlerdir. Ama 1959 Türkiyesinde en tabiî hâdiselerin sürpriz tesiri yaratması acıdır, çok acıdır.

D. P.

Mevzii bulutlar

Geride bıraktığımız Cumartesi günü öğleden sonra 0002 kırmızı plâkalı siyah Cadillac, Esenboğa hava meydanının yolunu tuttuğu sırada hava kararmaya, gök gürlemeye başladı. Cadillac terminale vardığında gök şimşek çakıyordu. Otomobilden Menderes ve beraberindekiler çıktılar.

Başbakan Menderes uzun bir çalışma haftasından sonra İstanbula dönüyordu. Meydana bir saat evvelden haber verilmiş, Başbakanı götürecek uçak hazırlanmıştı. Fakat hava birdenbire kararmıştı. Menderes, havanın uçuşa müsait olup olmadığını uçağın pilotundan ve meydan uçuş âmirinden sordu. Her ikisi de "Uçabilirsiniz efendim, bu hava tamamen mevziidir" cevabını verdiler. Menderes kararını henüz vermemişti ki, beraberinde gelen zevattan biri lâfa karıştı ve "İsterseniz yarın sabah hareket edelim efendim" teklifinde bulundu Bu söz Menderesi sinirlendirdi, ama yine de beraberinde taşıdığı bu sesin sahibini dinledi. Uçuş âmirinin ve uçak pilotunun "uçabilirsiniz" teminatına rağmen uçmamayı tercih etti. Beraberinde getirdiği "yarın uçun" tavsiyesini veren zatı meydanda bırakarak, Cadillac'ına bindi ve Dilâver Argunla birlikte şehre döndü. Menderes 24 saat rötarla, Pazar günü öğleden sonra uçakla İstanbula gitti.

"Onu bilmem artık!"

Başbakan ve D. P. Genel Başkanı Menderesin Ankaradaki bir haftası, ondan evvel İstanbuldaki haftası gibi çalışma içinde geçti. Hattâ Ankara haftası daha hummalı bir faaliyete sahne oldu. Başbakanlık memur ve müstahdemleri, hafta boyunca öğle yemeklerini saat 5'te yemek, geceleri saat 3'te yatmak zorunda kaldılar. Buna sebep Başbakanlıktaki D. P. Genel İdare Kurulu ve yarı mevcutlu Kabine toplantılarıydı.

Menderes, niçin İstanbul toplantılarını ansızın Ankaraya nakletmiş ve 20 küsur kişiyi İstanbuldan ayırmıştı? Sualin cevabından Genel İdare Kurulu üyelerinin bir kısmı dahi habersizdi. D. P. Genel Başkanını Ankaraya iten kuvvet, "istiklâl arzusu" idi. İstanbul toplantısına sağdan, soldan ve yukarıdan müdahaleler vuku bulmuştu. Genel Başkan müstakil olmak kararındaydı ve bunun için de Ankaraya göç etmekten başka çıkar yol bulamamıştı.

Ankara toplantılarının en sonuncusu, D. P. Genel İdare Kurulu toplantısı, Cumartesi sabahı yapıldı. Toplantıya mûtat üzere ilk gelen, sabah 9.38'de, Menderes oldu. Beraberinde Refik Koraltan vardı. Menderes, sabahın bu nisbeten erken saatinde komşusu Koraltana uğramış, onu 0002 plâkalı Cadillac'ı ile toplantıya getirmişti. Mamafih Genel İdare Kurulu üyesi olmayan Fatin Rüştü Zorlu, mûtat hilâfına daha erken Başbakanlığa gelmişti.

Saat 9.45'te, nazariyatta D. P. Genel İdare Kurulu ile değil, kısaca D. P. ile dahi alâkası olmaması lâzım gelen açık renk elbiseli Ankara Valisi Dilâver Argun da Başbakanlık binasının kapısı önünde göründü. Onu diğer açık renk elbiseli bir adam, Ağaoğlu takip etti. Sabık Bakan Samet Ağaoğlu, Başbakanlığa bir taksi ile gelmişti. Benderlioğlu da taksi ile teşrif edenler arasındaydı Beyaz elbiseli Tevfik İleri, Karayollarına ait 16130 plâkalı arabadan çıktı. Genel İdare Kurulu üyesi Mustafa Zereni Türkkuşuna ait bir otomobil getirdi. Daha sonra Celâl Ramazanoğlu, Rıfkı Salim Burçak, Sıtkı Yırcalı, Kâmil Gündeş, Hüseyin Fırat, Rauf Onursal, Remzi Bırand, Muzaffer Kurbanoğlu geldiler.

Toplantıya katılmamakla beraber, beyaz elbiseli Polatkan ile kahverengi elbiseli Ataman da Başbakanlığa uğradılar.

Toplantı hemen hemen tam mevcutla saat 10'da başladı ve 13.30'a kadar sürdü. Başbakanlık kapısı önünde -tıpkı İstanbul Vilâyeti kapısı önünde olduğu gibi- sıkı tertibat alınmıştı. Kapıda bekleyen gazeteciler ve foto muhabirleri, polisler tarafından uzaklaştırıldı. Resim çekilmesine müsaade edilmedi.

Koraltan ve D. P. Genel İdare Kurulu üyeleri
Başbakanlıktan iniyorlar

Başbakanlığı en son terkeden Menderes oldu. Menderes yemeği Başbakanlıkta yedikten sonra, saat 14.45'te Esenboğaya gitmek üzere Başbakanlıktan ayrıldı. Diğerleri daha evvel çıkmışlardı.

Toplantı dağıldıktan sonra, gazeteciler derhal Genel İdare Kurulu üyelerinin etrafını sardılar. Üyeler, gazetecilere nazik davrandılar, şakalaştılar. Havadan sudan bahsedip gazetecilerin ellerinden yakalarını kurtarmaya çalıştılar. Israr karşısında,

"Bu işler gizlidir, siz hiç gazetelerinizin sahipleriyle neler konuştuğunuzu bize söyler misiniz?" diyenler çıktı. Gazetecilerin biribiri ardına yağan sualleri "bilmem" duvarına çarptı. Meselâ Genel İdare Kurulu üyesi Erzurum milletvekili Mustafa Zeren, "Vatan Cephesi için ne karar aldınız?" sualine "Onu bilmem" cevabını verdi. Zeren "bu onu" bilmiyordu. Ama sualların ardı kesilmedi. Zerene "Peki, Büyük Kongre toplanacak mı?" suali soruldu. Biraz evvel "Onu bilmem" diyen Zeren, bu sefer "Onu bilmem artık" diyerek bu sualin de bir "artık" ilâvesiyle hakkını verdi. "Artık" derken Zerenin yükselen tonunda D. P. nin bütün esrarını fâşetmiş bir adamın "Her şeyini aldınız, daha ne istiyorsunuz" diyen hali vardı. Genel İdare Kurulu üyelerinden en cömerdi yine de eski gazeteci Samet Ağaoğlu idi. "Gündem dışı da olsa, af konuşuldu mu?" sualine "evet" cevabını verdi. Fakat bu, "hayır" mânasına da gelebilecek bir "evet"ti. Aslında sohbet şeklinde bile basın affından konuşmak kimsenin aklından dahi geçmemişti.

D. P. nin büyük taarruzu

Genel İdare Kurulu toplantısı, İstanbuldaki ve en son Ankaradaki Çarşamba günkü toplantının mabadı idi. Son toplantıda D. P. saflarını toplama meselesinden çok, Muhalefete karşı girişilecek mukabil taarruzun hazırlıkları konuşuldu. En çok konuşulan meseleleri iki noktada toplamak kabildi:

1) Muhalefetin vatan sathındaki taarruzuna karşı girişilecek mukabil taarruzun esaslarının tesbiti, cephanelerin ve hücum istikametlerinin tâyini;

2) Hükümet ve parti -ki aynı şeydi- propagandasının daha rasyonel hale getirilmesi.

Samet Ağaoğlu

Asla rücu!.

Taarruz hazırlığı işi, Başbakan tarafından Rıfkı Salim Burçak, Rauf Onursal ve Remzi Biranddan müteşekkil genel kurmay heyetine tevdi olundu. Atıf Benderlioğlu bu heyete nezaret edecekti. Heyete verilen başlıca direktif, taarruzun D. P. nin seçim kaybettiği bölgelere teksifiydi. Sadece D. P. nin değil, bâzı gazetelerin bile C. H. P. den özendikleri gezi ekipleri C. H. P. nin kazandığı illeri tarayacaktı. Gezilerin en ağır toplarını da Tevfik İleri, Muzaffer Kurbanoğlu ve Himmet Ölçmen teşkil edecekti. Başkent Ankaraya hususî bir ehemmiyet veriliyordu. Yol ekipleriyle Ankaradaki taarruz, esasen çoktan başlamıştı. İleri son Genel İdare Kurulu toplantısından bir gün evvel Haymanada "Nerede Ankara mebusları? Güzel işler yapılıyor. Milletin hayrına olan işler için neredeler?" diye haykırıyordu. Anlaşılan Ankara milletvekillerinin merasime kasden çağırılmadıklarından İlerinin haberi yoktu. Daha evvelki Çubuk toplantısına niçin çağırılmadık diye Vali ve Belediye Başkanı Dilâver Argunna, Ankara milletvekili İbrahim Saffet Omayın yaptığı protestonun cevapsız kaldığını işitmemişti!

İkinci mesele, taarruzun daha ziyade fikriyatıydı ve vatan sathında D. P. propagandasının yeniden organizasyonuna taallûk ediyordu. Radyonun ve D. P. neşir organlarının ıslahı lâzımdı. Bu işi Başbakanın ricası üzerine, Samet Ağaoğlu üzerine aldı. Ağaoğluna Badadır Dülger ve Mümtaz Faik Fenik yardımcı olacaklardı. Bu, Samet Ağaoğlunun Menderes I. kabinesinde yaptığı işti. O günler D. P. nin en şaşaalı devriydi. Buna rağmen Ağaoğlunun propaganda nâzırlığı parlak netice vermemişti. Bu sefer işler eskisine nazaran çok, ama pek çok güçtü.

Radyo ve basındaki propagandanın ana fikri, C. H. P. nin her türlü iddiasını dakikası dakikasına cevaplandırmaktı. Bu sahada da taarruz, Genel İdare Kurulu kararından çok daha evvel fiilen başlamıştı. Radyonun "Soğuk harb" neşriyatı Muhalefet ne söylese cevabı yapıştırıyordu. Muhalefet tatlı lâflar bile etse, liselerde okutulan eski psikoloji kitaplarındaki "Yağmur yağacak diyen adama, vay bana ördek dedin" şeklinde çatan Ördek Aliyi hatırlatan bir gayretkeşlikle, D. P. propagandası ateş püskürüyordu: İnönü iyilik belirtilerinden mi bahsetmiş, cevap "açtırmayın ağzımızı"dır. Güllek, "Soğuk harb yok" mu demiş, soğuk harb neşriyatının mukabelesi "Senin bu sözün bile soğuk harbtir" şeklinde olmaktadır. Bir Muhalefet lideri yanlış ta "Radyo neşriyatından çok memnuniyet duyduğunu" ifade etse, Radyo, "İşte yine soğuk harb yapıyorlar" fetvasını verecektir! Ara sıra muhalefet krizlerine tutulan Yeni Sabahın "Ordinaryüs" başyazarı bile, Radyonun, içinde istisnaî olarak doğru sözler de bulunan hücumlarına nail olmaktadır.

İşte Samet Ağaoğlu, bu soğuk harb neşriyatını daha tesirli, daha "öldürücü" bir hale getirecektir.

Son toplantıda asıl dert, yani hizipçilik üzerinde pek durulmadı. Ama zihinleri işgal eden, temel mevzu hizipçilikti. Vatan Cephesi buluşu, parti içinde parti yaratmıştı. Bu yüzden daha evvelki Genel İdare Kurulu top-

Rauf Onursal

Rıfkı Salim Burçak

Islahatla vazifeli iki baş

lantılarında, "Vatan Cephesi" ocaklarının lâğvı fikri dahi ortaya atılmıştı. Fakat Vatan Cephesinin bir çırpıda yok edilmesi muhteşem bir fiyaskoydu. Vatan Cephesi fikrinin babası Genel Başkanın prestijine bundan ağır darbe indirilemezdi. Ancak "Vatan Cephesi" tabirinin gölgelediği "D. P." etiketi yavaş yavaş ön plâna itilebilir, "Vatan Cephesi" tabelâsı ağır ağır sahne gerisine çekilebilirdi. Bu bakımdan Radyonun "Vatan Cephesine katılanlar" yerine, "D. P. ye katılanlar" formülünü kullanmaya başlaması mânidardı.

Hizip illetini yenmeye elbette ki bu kadarı kâfi gelmiyecekti. Meselenin gerisini, merkez temsilcilerinin tehditle karışık tatlı dili halledecekti. Nitekim ilk deneme geçen haftanın son günü, arap saçına dönmüş İzmit teşkilâtında, Hüseyin Fırat, Osman Kavrakoğlu, Ölçmen ve Bibioğlu ekipi marifetiyle yapıldı ve zahiren başarıyla neticelendi.

İzmitteki bahar havası

Çetin İzmit Merkez İlçe Kongresi hakikaten bir barış gösterisi ve partiye bağlılık tezahürü şeklinde geçti. Başarıda en büyük hisse payı da üç yıldızla Kongre Başkanı Osman Kavrakoğluna ait idi. Hüseyin Fırat iki yıldız aldı.

Senaryo evvelden hazırlanmıştı. Bir takrir Tüzün ve Yalımın elele vermesini istiyordu. Bunun üzerine Yalım kürsüye gelerek "Eski hesaplar kapandı, istifamı geri aldım" dedi. Tüzün "Millete hizmet borç" mukabelesinde bulundu. Birbirlerine "Sen daha çok şirketçisin" tarzında yeryüzünün en ağır küfürlerini savuran ve mal beyanına çağıran Tüzün ve Yalım bu suretle barıştılar. Kongre Başkanı Kavrakoğlu "Menderes memnun olacak" sözleriyle, bu mecburi izdivacı kutladı. Hava hazırlanmıştı. Başkan Kavrakoğlu, buzları çözen, konuşmasına başlıyabilirdi. Rize milletvekili "D. P. dışında kıymetiniz nedir?" diyordu. Partide "revizyon" yapılacaktı. Fakat D. P. kuvvetliydi. D. P. de "üç beş kişinin kaprisine", hiziplere yer yoktu. Kavrakoğlu, Dursun Erol - Saadettin Yalım meselesi diye bir mesele tanımıyordu. Kongre Başkanı, "Basın bizi dinliyor, bize lâyık seçim yapın. D. P. den ümit kalmadı dedikodularını tutumunuzla tekzip edin v.s." gibi ikazlardan sonra, sözlerini "Her şey D. P. için" sloganıyla bitirdi.

Konuşma tesirini yaptı ve hizip başı milletvekilleri kürsüde arzı endam ederek barıştılar. Merkez İlçe İdare Heyeti seçimleri de, karma bir listenin galibiyetiyle tatlıya bağlandı. Aslında hiçbir mesele halledilmiş değildi. Sadece birbirlerini yiyen üç hizbin -Yalım, Tüzün ve Erol hiziplerinin- liderleri yukarının zoruyla sarmaş dolaş olmuştu. Halbuki anlaşmazlıklar şarkkâri öpüşmelerle, halledilmiyecek kadar derindi. Bunu çok iyi bilen bâzı saf delegeler "Uzun ömürlü olur inşallah" diye bağırıyorlardı...

Hükümet çalışmaları

Geride bıraktığımız hafta içinde, Ankarada parti çalışmalarının yanı sıra, yarım mevcutlu kabine de faaliyet gösterdi. İktisadi bakanlardan müteşekkil Kabine, istikrar programının aksaklıklarının giderilmesi ve Erhard ile yapılacak müzakerelerin hazırlıkları (Bak: Sayfa 11, Ziyaretler) mevzuları üzerinde durdu.

Toplantılarda, "D. P. de ıslahat programı"na dahil bulunan Kabinenin ıslahı ve boş koltukların doldurulması meseleleri üzerinde durulmadı. Fakat Menderese çok yakın çevreler, bu meseleye de pek yakında el atılacağını söylemektedir.

Son duruma göre, D. P. nin propaganda işlerini idareyle vazifelendirilen Samet Ağaoğlu, Başbakan yardımcılığına getirilecektir. Basın - Yayın ve Turizm ile Koordinasyon Bakanlıkları kaldırılacaktır. Sebati Ataman, geniş selâhiyetlerle Ticaret Bakanlığını üzerine alacaktır. Ayrıca Dışişleri ve Millî Savunmada bakan yardımcılıkları ihdas olunacak, bu vazifeler Basri Aktaş ve Zihni Önere verilecektir.

Umum Müdürler arasındaki değişiklikler meselesi de aktüalitesini muhafaza etmektedir. Ziraat Bankası Umum Müdürü Mithat Dülge, pek yakında vazifesinden ayrılacaktır. İstanbul ve Ankara arasında mekik dokuyan Dülge, Menderes ile, Başbakanın "vakti müsait olmadığı için" konuşamamıştır. Etibank Umum Müdürü Burhan Ulutan ve Et - Balık Umum Müdürü Nafiz Ergeneli de "vakitsizlik" yüzünden Menderesin kabul etmediği kimseler arasındadır.

Birçok Umum Müdür gidiş hazır-

"GAİBE İHTAR"

lıkları yaparken, resmî sıfatı Başbakanlık Müsteşarı olan, fakat aslında D. P. nin malî, idarî bütün işlerini yürüten Menderesin sağ kolu Ahmet Salih Korur, önümüzdeki Perşembe günü, Almanyadan geri gelecektir. Korura, Başbakanlıktan "gel" telgrafı çekilmiş ve "geliyorum" cevabı alınmıştır.

Bu haber, Korurun bakanlar üstü durumunu hazmedemiyen birçok bakanın hoşuna gitmemiş ve hoşnutsuzluklar Başbakana aksettirilmiştir. Fakat Menderesin cevabı katidir: "Kumar oynıyamam". Başbakana göre, D. P. nin işlerini en iyi bilen adam Korurdur. Bu vazifeye Kemal Aygün dahi getirilse, işleri kavraması için çok zaman geçecektir. Halbuki durum naziktir ve kumar oynamaya hiç müsait değildir...

C. H. P.

Karadeniz gezisi

Ordu vapurunun arızalı bir şekilde başlayan 9 günlük Karadeniz seyahati, geride bıraktığımız Cumartesi günü saat 17'de 6 saat rötarla, fakat arızasız bir şekilde sona erdi ve Gülek ekipi İstanbula döndü. Rıhtım sıkı bir polis kordonu altına alınmıştı. Ama polis, Gülek ekipini karşılamaya gelenlere en ufak bir müdahelede bulunmadı! Halk ayni halk, tezahürat ayni tezahürattı ve emir kulu polis ayni polisti. Ama "emir kulları"na verilen emirlerde, Ordu vapurunun Kerempe açıklarındaki ilk arızasından sonra bir rota değişikliği olduğu muhakkaktı. Samsunda copların işsiz kalmasının sebebi buydu. Giresunda polisin "Dağbaşını duman almış" marşı söyleninceye kadar tezahürata seyirci kalmasının başka izahı yoktu. Hele Rizede, meşhur Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun ilk günlerinde çarşı içinde el sıktı diye Gülekin tevkif edildiği Rizede, üniformalı bir polise dahi rastlanmıyordu. Üniformalı polislerin yerini siviller almıştı, onlar da mevcudiyetlerini pek fazla hissettirmemek için gayret gösteriyorlardı. Trabzonda, ikinci defa Samsunda, idareciler ayni şekilde hâdise çıkartmamaya gayret ettiler. Denizcilik Bankası da, gazetelere "gemide kasıtlı arıza olduğu yalandır" tarzında tekzipler gönderecek yerde, güzel bir jest yaparak, C. H. P. milletvekillerine, ellerinde olmayan sebepler yüzünden vuku bulan arızanın teknik âmillerini açıkladı. Bu mektup üzerine, çarkçıbaşına inanmıyarak, makinaları bizzat muayene etmek isteyen Adana Milletvekili Yüksek Makina Mühendisi Rıza Tekelinin Denizcilik Bankasının izahatını tatminkâr bulduğu, yüzünden belliydi.

Kerempeyi aştıktan sonra, İktidar yüksek çevrelerinde vuku bulan bu rota değişikliği, İktidarın parti münasebetleri anlayışında "ehlisalip" zihniyetini terketmesinin neticesi değildi. D. P. nin menfaati bunu gerektiriyordu. Pireyi deve haline getiren, ekseriya D. P. nin tutumuydu. Bir aklı selim sahibinin sözünün dinlenmesi üzerine, D. P. yüksek çevreleri bu sefer yolun yarısında da olsa rotayı kırma kıyasetini gösterdiler ve kazandılar. Bu suretle Karadeniz gezisi, hakikî ölçüleri içinde kaldı. Haksız ve yersiz müdahelelerle olduğundan çok daha büyük gözükmedi. Gözükmediğinin en açık delili, basının Karadeniz gezisine verdiği ehemmiyettir. Coplar çalışsa, süngüler parlasa, dipçikler işlese ve arazözler vatandaşları ıslatsaydı, hiç şüphe yok, Karadeniz gezisi hemen hemen bütün gazetelerde manşette yer alacaktı. Bu yapılmayınca Karadeniz gezisi, fevkalâde bir hâdise haline gelemedi. Normal bir Muhalefet gezisi olarak kaldı. Geziden İktidar bir şey kazanamadıysa bile, hiç değilse aklı selimi isyan ettiren hareketlerin yarattığı kayıplardan kurtuldu. Neticede de dolayısıyle kazandı. Dolayısıyle kazandıklarının diğer bir delili, bâzı C. H. P. milletvekillerinin, mûtat ölçülerle anormal, aslında normal bu durumu en az üniformalı polisler kadar yadırgamalarıydı. Bu yadırgamanın sebebi, gezi haberlerinin mûtat hilâfına basında ufak gösterilmesiydi. İşte yeni duruma intibak edemiyen bâzı akılevvel C. H. P. milletvekilleri, kusuru gazetecilerde bulmak basiretsizliğini gösterdiler ve vapurdaki muhabirlerden çok kötü not aldılar.

Satıhtaki soğuk harb

Karadeniz ekipi İstanbula yaklaşırken, C. H. P. Genel Sekreteri Gülek, Ordu vapurunda bir basın toplantısı yaptı. Bu basın toplantısı, 9 gün evvel domates sandıkları üzerinde yapılan toplantı kadar aksi sada uyandırmadı, fakat D. P. yüksek başlarının görmedikleri, görmek istemedikleri bir hakikati ortaya koydu: İster D. P. li olsun, ister C. H. P. li olsun vatandaşlar arasında, ekilen bütün tohumlara rağmen "soğuk harb" diye bir şey mevcut değildi. O kadar mevcut değildi ki, D. P. li Rize milletvekilleri Mehmet Mete ve Muzaffer Önal, çok yukarıdaki D. P. lilere "Tenkid, Muhalefetin hakkıdır" tarzında basit bir demokrasi dersi vermekte tereddüt etmediler.

Gülek omuzlar üzerinde...

... tabiî Hasan Tez de

Usta ile tilmiz!.

Politikacılar

Essah öğretmen!

(Kapaktaki politikacı)

Geçen haftanın ortasında Çarşamba günü öğleden sonra, Ankara Yüksek Öğretmen Okulunun Atatürk Lisesinde yapılan tedrisata açılış töreni sırasında, talebeler birden "Âmin, âmin" diye bağırmaya başladılar.

Mikrofonda Bayındırlık Bakanı ve Millî Eğitim Bakanı vekili Tevfik İleri vardı. İleri, fıkra yazarlarına mevzu kıtlığı çektirmeyen kendine has üslûbuyla eğitim meselelerinden bahsediyordu. Talebeler için bu üslûp o kadar alışılmamış bir şeydi ki, Millî Eğitim Bakanının mûtat alkışları yerine, farkına varmadan "Âmin, âmin" nidalarıyla mukabele ettiler... Bu sayede Atatürk Lisesi kuruluşundan beri ilk defa, böyle enteresan bir toplantıya sahne oldu.

İleri o gün uzun uzun konuştu ve Köy Enstitüleri mevzuunda kendine yapılan hücumlara vasıtalı bir şekilde cevap verdi. Ünlü başyazarlar başta olmak üzere, basın, Köy Enstitülerini savunan yazılar yazan üç öğretmenin cezalandırılması üzerine, Eğitim Bakanına karşı bir kampanyaya girişmişti. Cumhuriyetin ağırbaşlı başyazarı Nâdir Nadi dahi "Ah Atam mı, yoksa vah anam vah mı desek" diyerek Millî Eğitim Bakanının bu hareketi karşısında duyduğu derin şaşkınlığı ifade ediyordu. Eğitim Bakanı, eğitim aleyhtarlığı ile suçlandırılıyordu.

İlerinin bu yaylım ateşine, doğrudan doğruya değilse bile, kenardan bir cevap vermesi lâzımdı. Ankara Yüksek Öğretmen Okulunun açılışı bunun için iyi bir fırsattı. Orada Köy Enstitülerine aleyhtar olmanın, öğretim dâvasına sırt çevirmek mânasına gelmediğini anlatabilirdi. Evet, öğretmen lâzımdı. Ama "uydurma" öğretmen değil, kaliteli öğretmen lazımdı. İleriye göre, açıkça söylemese bile, Köy Enstitüleri "uydurma" öğretmen yetiştiriyordu. Halbuki o, kaliteli öğretmen peşindeydi. Yaylım ateşi açanlara karşı kendini kalite kalkanıyla savunacaktı.

İleri bunu kendine has üslûbu ile yaptı ve her zaman olduğu gibi muhayyel veya hakikî vatandaşları şahit gösterdi. Müdafaasına "Türk milleti bizden yol, baraj, su istiyor, okul istiyor. Gittiğim her yerde öğretmen ihtiyacı ile karşılaşıyorum" sözleriyle başladı. "Pek iyi ya, Köy Enstitüleri öğretmen ihtiyacını karşılayacaktı, onları neden kaldırdınız" gibi bir sualin akla takılmasını peşinen önlemek için İleri, derhal cevabı yapıştırdı: "Millet öğretmen istiyordu, ama essah öğretmen istiyordu!" Uydurma öğretmen istemiyordu.

"Essah öğretmen" tâbiri, Tevfik İlerinin "dikensiz gül bahçesi" tarzındaki birçok sözleri gibi derhal tuttu. "Essah öğretmen" lâfı herhalde uzun zaman işitilecekti.

Madalyonun öbür yüzü

"Essah öğretmen" iddiası cazipti, tatlıydı, şirindi. Yalnız hiç, ama hiç inandırıcı değildi. Muhalefetin Eğitim sözcüsü Turhan Feyzioğlu, "essahlık" iddiasına, 6 ay evvel peşinen cevap vermişti. D. P. İktidarı eğitimde kaliteden söz açamazdı. Zira eğitimin kalitesini düşürmek için âdeta gayret göstermişti: "Siyasî tazyiklere mukavemet edemiyerek verilen tâvizler lâboratuvarsız, malzemesiz, kitapsız, hattâ geniş ölçüde öğretmensiz orta okul ve liseler, bâzı dersleri okutmadan verilen diplomalar, milletin müstakbel ümidi olan hakikî kıymetleri körletici aşırı derecede kalabalık sınıflar, millî ve mahallî ihtiyaçlara hakkıyla cevap veremiyen programlar, son yıllarda âdeta ayrı bir hukuk ve ihtisas dalı haline gelen zimmetli, matluplu imtihan ve sınıf geçme usûlleri", D. P. İktidarının öğretim dâvasında "essahlık"a ne derece ehemmiyet verdiğini açıkça ortaya koyuyordu.

Türkiyede essah tahsil yapabilme imkânına kavuşanların miktarı son derece azdı. Okul çağındaki çocukların yüzde 85'i okula kaydoluyordu. Üçüncü sınıfa geçebilenlerin nisbeti ise yüzde 59'du. Beşinci sınıfta bu nisbet yüzde 44'e düşüyordu. Orta okulu bitirenler ancak yüzde 8'di. Nitbet lisede yüzde 6 ya düşüyor, sadece yüzde 2 liseyi bitiriyordu. Yani Türkiyede yüz çocuktan ancak ikisi "essah" tahsil yapabiliyordu!.

Essah tahsil yapan talebe gibi essah öğretmen bulmak ta gittikçe güçleşiyordu. 1958'de belli bir dalda öğretmen olarak yetiştirilen 36 gençten 29'u vazife kabul etmiyordu. İstifalar feciydi. 1958'de ilk öğretimden 255, orta öğretimden 119, teknik öğretimden 149 öğretmen istifa etmişti. Sanat Enstitülerinin ate'ye öğretmenleri arasında, 2713 kişilik kadrodan istifa ile ayrılanların sayısı 1098 idi!.

Tevfik İlerinin geçen hafta açtığı Ankara Yüksek Öğretmen Okulu dahi "essah" öğretmen yetiştirmekten çok acele öğretmen yetiştirmek gayesini gütmektedir. Nev'i şahsına münhasır, üstad Peyami Safa, "Evvelki gün Ankarada bir yüksek öğretmen okulu açıldı. Orada, ayrıca ilkokul mezunlarına üç aylık bir kurstan sonra lise diploması da verilecekmiş. Üç ay değil, üç yıl olsa gerek" diyerek bu durumu çok iyi ifade ediyordu.

Mamafih bütün bunlar, iş reye vurulunca, cari ölçülerle pek mühim değildi... Bunu en iyi anlayanlardan biri de çok partili hayatın muvaffak politikacılarından Tevfik İleri idi.

Tevfik İleri kongrede konuşuyor

Üstad, çok yaşa!..

Demokrasi yıldızları

Çok partili hayat Türkiyede, şimdiye kadar görülmemiş ve alışılmamış yeni politikacı tipleri ortaya çıkardı. Kasım Gülek, Osman Bölükbaşı, Tevfik İleri bu yeni tip politikacıların aristokrasisini teşkil ediyordu. Geride Himmet Ölçmenler, Hasan Tezler ve Selim Soleyler vardı.

Kasım Gülekin, C. H. P. Kurultayında müdafaasını yaptığı yeni politika görüşü, demokrasinin icabı sanılan basit bir müşahedeye dayanıyordu: "Demokraside sayı hâkimdir. O halde çok sayıda insanın hoşuna gitmek lâzımdır. Hoşuna gitmek için de gerekirse Muammer Karacadan ilham almakta tereddüt edilmemelidir".

Biraz jest, bol nükte ve çok se-

yahat, yeni politika görüşünün zaferi için kâfidir. Kabul etmek lâzımdır ki, son bir iki yıl içinde yeni politika görüşünü, bir Kasım Gülekten, bir Osman Bölükbaşıdan çok daha büyük bir muvaffakiyetle tatbik eden tek politikacı Tevfik İleridir. Bir defa Tevfik İleri en çok dolaşan ve en çok konuşan adam haline gelmiştir. Çat orada, çat buradadır. Gazetelerde bir gün Kadıköyde konuştuğunu okursunuz, ertesi gün İleri Samsundadır, daha öbür gün sesi Haymanadan gelir.

Sonra Tevfik İleri, yıllardır aynı lâfları tekrarlamakla beraber, her seferinde yeni bir söyleyiş tarzı bulmakta Bölükbaşıdan daha büyük bir başarı göstermektedir. İşte, meselâ "refah" mevzuunda Tevfik İlerinin son konuşmalarından örnekler:

"Sigara pahalı mı, evet pahalı. Ama C. H. P. devrinde üç kişi bir araya gelerek bir paket sigara satın alırdı. Şimdi vatandaşlar bir araya gelerek şirket kuruyorlar".

Daha alâka çekici bir misal. İleri, Akçakocada balkondan refahı anlatıyor:

"İki köylü vatandaş bana geldi, dertliydiler. İlle kadınların vergilendirilmesini istiyorlardı. Sebebini de anlattılar. Köylü kadınlar yılda 3 bin, 5 bin lira kazanıyorlardı. Bu yüzden kocaya varmaya lüzum duymuyorlar, köyün delikanlıları evlenecek kadın bulamıyorlardı. Dertli iki köylü vatandaş düşünmüşler, taşınmışlar, zengin köylü kadınları kocaya varmaya zorlamak için vergilendirmekten başka çare bulamamışlardı". İşte memlekette böyle bir refah vardı!.

Bu nükteler, büyük şehirlerin eğlencelerinden mahrum vatandaşların tabii ki çok hoşuna gidiyor. İleri en çok aranan politikacı haline geliyordu. Brigitte Bardot'nun veya Sophia Loren'in taklitleri çıkması gibi, Tevfik İlerinin de tilmizlerinin yetişmesi bunun delili idi. Meselâ Adapazarı civarında İlerinin "burnundan düşmüş" genç bir D. P. li hatip bu sayede büyük bir şöhrete erişmişti.

İlerinin sık sık "dikensiz gül bahçesi" veya "bizim birimiz onların yirmisine bedeldir" gibi fıkra muharrirlerini gocunduran sesler çıkardığı olmaktadır. Fakat bunlar dahi onun popülaritesini arttırmaya yaramaktadır.

D. P. İlerinin şahsında, görülmemiş kalkınmayı halka en iyi şekilde götüren hatibi bulmuştur. D. P. yüksek başları bu yüzden İleriyi sık sık dolaşmaya teşvik etmekte ve o da bu vazifeyi zevkle yapmaktadır. "Halk Partili arkadaşlarımız vatan sokaklarında su su yerine hürriyet hürriyet sesleri geliyor diyorlar. Ama biz nereye gittiysek vatandaş, köyüne su, köyüne cami, köyüne mektep istedi, köyüne yol istedi" türküsünü çağırarak İleri köy köy, kasaba kasaba dolaşmakta, vaadlerde bulunmaktadır.

İlerinin vaadlerini reyle ödetmek için aşırı gayret sarfettiği söylenmekte, bu mevzuda çeşit çeşit hikâyeler anlatılmaktadır. Meselâ bu söylentilerden en yenilerinden birini Fet-

«Köylü» Gözüyle D. P.

D. P. tarafından çıkarılan ve "Türk köylü ve işçisinin şerefli hizmetine can ve baş koymuş, gözünü budaktan, sözünü dudaktan esirgemez, hisseli kıssalı, laftları alaylı, kapları kalaylı, dini bütün, özü sözü bir, sapına kadar siyasi halk mizah gazetesi" sıfatlarıyla takdim olunan haftalık "Köylü" gazetesinin son sayısında, D. P. içindeki ıslahat faliyetini anlatan son derece alâka çekici bir başyazı çıktı.

"Sohbet" başlıklı makale, Memişdayı'nın "Geç oldu ama temiz olur inşallah" müjdesiyle başlamakta ve son dakikanın demokratlarına -yani Vatan Cephesi kurucularına- şu cümlelerle çatmaktadır:

Memişdayı — Sana bana lâf bırakmayan, her taşın altından çıkan ve Demokrat Partiyi basamak taşı yapıp en sadık, fedakâr ve emektar Demokratçıların önlerine geçip, tepelerine çıkıp çoruplarını örenlere paydos borusu çalıyan gibi, Demokrat Partinin büyük hak ve hürriyet savaşında bir damla alın terleri ve en küçük bir emekleri olmadığı halde devletin en yüksek merdivenlerinin tepesine sıçrayan zamane cambazlarına da artık yeter! Parolası verilmeye başlanmıştır.

Haber, Memişdayı'nın muhatabı Kadı Emmi'yi pek sevindirmiş olacak ki, bu sözleri işitir işitmez "Aman deme!"yi bastırmaktadır. Kadı Emmi "On yıldan beri yorulmadan, usanmadan, durup dinlenmeden istediğimiz, beklediğimiz hak hakikat güneşi en nihayet doğuyor desene" diye sözlerini bağlamaktadır.

Memişdayı "Sevin de kimseciklere söyleme, lâmı cimi yok, çok hayırlı alâmetler belirdi, baksana" cümlesiyle "hak hakikat güneşinin nihayet doğmasının" sevincini paylaşmaktadır...

Köylü gazetesinin, bu çok alâka çekici sohbet yazısı şu muhavereyle devam etmektedir:

Kadı Emmi — On senelik çok acı tecrübelerden ibret dersi alan Demokratçı Hükümet bu kör döğüşüne kökünden son vermek için iki koldan harekete geçmiş bulunuyor.

Memişdayı — İki koldan dediğin de ne demek oluyor.

Kadı Emmi — Şu demek oluyor ki, en emniyetli, dirayetli ve emektar Demokratların üstünden atlayarak tepesine sıçrayarak suyun başını tutan, iktidarın dört bir köşe başına postu kuran on ikiyi çeyrek geçe dönmeleri, gizli din tutan ve dediği dedik olan, bıdıklerinden şaşmayan içten pazarlıklılar birer birer ayıklanıp iş başından uzaklaştırılırken bir koldan da kendi kendimizde temizliğe girişeceğimiz anlaşılıyor.

Memişdayı — Nereden öğrendin bu çok hayırlı ve sevinçli haberi hocam.

Kadı Emmi — Nereden anlıyacağım, müjdenin kucağından pınarın gözünden.

Memişdayı — Hangi pınarın gözünden.

Kadı Emmi — Hangı pınarın gözü olacak. Yavuz Menderes'in mübarek ağzından.

Memişdayı — Ne buyuruyor Yavuz Menderes.

Kadı Emmi — Ne buyuracak, her şeyden evvel kendi kendimizi tertemiz bir sıradan geçirip içimizden çeki düzene girelim, sonra da sıra memurlara âmirlere gelsin buyurdular.

Memişdayı — İğneyi kendine batır çuvaldızı başkasına desene.

Kadı Emmi — Ha şunu bileydin.

Memişdayı — Öyle ise, topyekûn büyük temizlik başlıyor demektir. Allah yardımcısı olsun arslanın.

Kadı Emmi — Her şeyden evvel Demokrat içine düşen ve en tehlikeli bir hastalık olan senlik benlik, hizipçilik denilen parti içinde ikilik ortadan ve kökünden kalkmalıdır.

Memişdayı — İllet belli olduktan sonra ilâcına, devasına Allah kerimdir.

Kadı Emmi — Bu işin şakası makası, lamı cimi yoktur

Memişdayı — Yani lâfın kısası ve Türkçesi ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli..

Kadı Emmi — Ya herkes hakkına hukukuna razı olup D. P. Ocak, bucak, ilçe ve il kollarında 946 senesinin candan sevgi ve imaniyle tek bir yürek ve tek bir vücut halinde sımsıkı kaplanmalı, yahut D. P. saflarından başlarını alıp gitmelidir.

Memişdayı — İki rahmetten birini vesselâm.

Evet, iki rahmetten biri!..

hi Çelikbaş, Meclisin son celsesinde anlatmıştır. Çelikbaş, Muğlanın Fethiye kazasındaki Güllükbaşı köyüne gitmiş, köylülerle konuşmuştu. Köylüler Çelikbaşa İleriden dert yanmışlardı. Anlattıklarına göre İleri köye gelmiş, "Beni Başvekil bey gönderdi, ne arzunuz, ne dileğiniz, ne ihtiyacınız varsa, bunları imkân nisbetinde yerine getirmeye çalışalım, ne istiyorsunuz?" diye sormuş. Köylüler "Bir Devlet büyüğü gelmiş, bizden

derdinizi soruyor, biz de söyliyelim" demişler ve 7 kilometre ötedeki içme suyunun getirilmesini istemişler. Fakat ne var ki bu köy eskiden beri C. H. P. ye rey verirmiş. Bu durum, Çelikbaşın tâbiriyle, "Vekil beyin kulağına fısıldanıyor". Bunun üzerine İleri, "Biz evvelâ bizi omuzlarında taşıyanlara hizmet edeceğiz: sırası gelince, sizlere yapacağız" deyip uzaklaşıyor.

İleri, bu partizanlık iddiası karşısında "Size yanlış anlatmışlar" demekle yetinmiştir. İleri, partizanlığını da "Beni D. P. ye çok bağlayan, beni çok müfrit konuşturan, bu vatan ve millete bağlılığımdır" diyerek izah etmektedir.

Hemşinli Tevfik Ağabey

Çok partili hayatın çok muvaffak politikacısı İleri, bundan 48 yıl evvel Rizenin Hemşin bucağında dünyaya gelmiştir. Hasan Tezin hemşehrisidir. Ailesi İmamoğulları ismiyle tanınmaktadır.

Tevfikin doğumundan birkaç yıl sonra İmamoğulları ailesi gurbete çıktı ve İstanbula göç etti. Tevfik başarı ve çalışkan bir çocuktu. İlk okuldan sonra gelenbevi Orta okuluna gitti. İddialı ve ön plâna geçmesini bilen becerikli bir talebeydi. Fakat buna rağmen küçük Tevfik az kalsın ortaokul tahsiliyle yetinmek zorunda kalacaktı. Bereket o yıllarda Mühendis Mektebi, dışarıdan imtihanla talebe alıyordu: İleri imtihanı kazandı ve ağzının lâf yapması sayesinde kısa bir zamanda Mühendis Mektebinin tanınan simalarından biri oldu. Giriş imtihanlarında hazır bulunan ve giriş imtihanında Tevfik İleriyi mümeyyizlere karşı savunarak mektebe girişini temin eden Hasan Âli Yücel, onun o günlerde "esmer, toparlak, sevimli bir yüz"e sahip olduğunu yazmaktadır.

İleri, Mühendis Mektebinde, içindeki enerjiyi akıtacak mecrayı buldu. Talebe Cemiyeti, ona bu imkânı verdi. Girgin, becerikli, konuşkan İleri, çok geçmeden Talebe Cemiyeti Başkanı oldu. Oradan da Milli Türk Talebe Birliği Başkanlığına sıçradı. O yıllarda İlerinin, talebeler arasında "Tevfik Ağabey" diye çağırılması, çevresinde ne kadar popüler olduğunun bir delilidir.

İleri 1933 yılında, 22 yaşındayken mektebi bitirdi ve Erzurumda yol mühendisi olarak tayin edildi. Daha sonra Çanakkale ve Samsunda Nafıa Bölge Müdürü olarak vazife gördü. İleri, 1950 yılında Samsundaydı.

En büyük vasfı: Suples

İlerinin en büyük vasfı, havaya çabuk intibak edebilmesi, siyahı da beyazı da ayni muvaffakiyetle savunabilmesidir. Bütün mesele, neyin ve ne zaman geçer akçe olduğunun tâyinidir. Meselâ Halkevleri mi modadır, İleri Halkevlerinin içindedir ve Halkevleri hakkında hitabet örnekleri vermektedir. Köy Enstitüleri mi günün mevzuudur, Tevfik İleri derhal "Yepyeni bir gençliğin, yepyeni bir neslin bu Köy Enstitülerinde yaratılmakta olduğunu zevk alarak, gurur duyarak gördük. Şehirlerin kasvetli havasında, müfsit, insanı bedbin edici havasında bulunanlar buraya uğramalıdırlar. Burası hasta dimağ ve ruhlar için bir şifa kaynağı olacaktır" şeklinde günün icaplarına uygun bir makale kaleme alacaktır. Geçen haftanın son günü aynı Tevfik İleri, İnönüye cevap vererek "köy ve şehir için iki ayrı tip okulun mevcut olamıyacağını" anlatacaktır.

Tevfik İleriyi hayatta muvaffak eden, hitabeti, girginliği ve babacan tavırlarının yanı sıra bu "mevsimine göre konuşmasını bilme" kabiliyeti olmuştur. İleri 1946 politikacılarından olsaydı, ihtimal "köylerden hürriyet yerine su su sesleri geliyor" formülünü ters yüz edecek, "her taraftan hürriyet sesleri geliyor" diyecekti ve hiç şüphe yok, malûm hikâye yaratma kabiliyeti ile, hürriyet edebiyatına Nasreddin Hocanın bile tadına doyamıyacağı hoş nükteler hediye edecekti.

Ne yazık ki Tevfik İleri, 1946 - 1950 yılları arasında memurdu ve havayı sezmekte son derece mahir olmakla beraber, havayı önceden sezmesini bilmediği için D. P. nin hürriyet saflarına katılmayı aklından bile geçirmiyordu. Bilâkis mizaç itibarıyla sağlam ata oynamayı seven İleri, 1950'de C. H. P. den bir adaylık temin etmeye çalışıyordu. Devrin Başbakan vardımcısına başvurarak Merkez adayı olmak istediğini bildirmişti. Ayni zamanda, eczacılıkla iştigal eden Bafra İlçe Başkanının tavassutuyla Samsun İl Başkanına müracaat ederek C. H. P. listesinde yer almak istediğini söylemişti. Ancak Samsun İl Başkanı nedense Tevfik İlerinin bu arzusuna pek aldırmamış ve cevap olarak "Halk Partisinde mebusluk o kadar ucuz değil" diye haber göndertmişti.

Bunun üzerine Halkevlerinin faal üyelerinden ve Köy Enstitülerinin müdafilerinden olan Tevfik İleri, aday bulmakta güçlük çeken D. P. listesine girmeyi kabul etti. İleri köy köy dolaşarak, hitabeti sayesinde her gittiği köyde taraftar toplıyarak, iyi bir seçim kampanyası yaptı.

İlerinin çalışması ve kabiliyeti D. P. büyüklerinin de gözünden kaçmamış olacak ki Samsun milletvekiline, ilk Menderes kabinesinde Ulaştırma Bakanlığı koltuğu verildi.

Halkevlerinde ve devrimci talebe cemiyetlerinde yetişen İleri, bir müddet sonra Milli Eğitim Bakanlığına getirildi. İleri memleket çapındaki şöhretini bu sırada, Köy Enstitülerine aleyhtar tutumuyla ve meşhur "Milliyetçiler Derneği"ne yakınlığıyla yaptı. Devrimci basın ve devrimci gençlik, kendi içlerinden yetişen İleriyi, bu tarihlerde tanıdılar ve ona karşı kampanyaya giriştiler. Bu kampanya ve Malatya hadisesinden sonra D. P. İktidarının irtica̤ı ezmek için giriştiği faaliyet, İlerinin yükselen yıldızını birara söndürür gibi oldu. Fakat İleri, hitabeti, enerjisi ve teşkilâtcılığıyla vaz geçilmez bir adamdı. İleri bu "yarı sürgün" günlerinde "lüzumlu" adam olduğunu teşkilât içindeki çalışmalarıyla ispat etti.

D. P. liderleri de, parti hastalık alâmetleri göstermeye başlayınca elbette ki "mevcudun en ehliyetlisi" Tevfik İleriye başvurdular. İleri hi-

İstanbul sinemalarında D. P. kongreleri

Düşünceler afişlere çıkmış!

ziplerin birbirine "ehlisalip" gözüyle baktıkları D. P. kongrelerinin değişmez başkanı oldu. "İspatçılar"ın baş kaldırdığı günlerde de, İleri D. P. Büyük Kongresini büyük bir maharetle idare etti, bâzı 1946 demokratlarının iskatiyle biten kongredeki ameliyatı gürültüsüz patırtısız tamamladı.

Tevfik İlerinin artık ikinci defa kabinede yer almaması için bir sebep yoktu. İleri, tekrar Millî Eğitim Bakanlığına getirildi. "Lüzumlu" adam olduğunu, mecburen kabul ettiren İleri, 1957 seçimleri arifesinde, müstafi Köprülünün yerine D. P. Genel Başkan Vekili olacak kadar parti içinde yükseldi ve "Meclisi dikensiz gül bahçesi haline getireceğiz" cümlesiyle zihinlere yerleşti. Gerçi seçimler 175 dikenli bir Meclis getirdi, ama bu İlerinin Başbakan yardımcılığına yükselmesine mâni olmadı. Başbakan yardımcılığı uzun sürmedi. İleri, Bayındırlık Bakanlığına doğru bir iniş yaptı. Celâl Yardımcının istifasından sonra Millî Eğitim Bakanlığına da vekâlet etmektedir. Mamafih Tevfik İlerinin vaktinin en büyük kısmı köy köy, kasaba kasaba gezip konuşmakla geçmektedir. Bir istatistik yapılsa, İleri en çok gezen politikacı sıfatını, rakiplerini fersah fersah geride bırakarak kazanacaktır.

İlerinin en büyük zevki konuşmaktır. Ama köylerde kasabalarda son derece muvaffak konuşmalar yapan İleri, Mecliste hiç te iyi bir hatip değildir. Lüzumsuz yere, mevzu ile hiçbir alâkası olmadığı halde bakanlığını unutarak muhaliflerine sataşır. Meselâ Meclisin son celsesinde Turhan Fevzioğluna "sen profesörsen, ben 100 defa vekilim. Ben bu işlerle uğraşırken sen sokakta kaydırak oynuyordun" diyecek kadar ölçüyü kaçırdığı sık sık görülmektedir. Mamafih İlerinin asıl fonksiyonu Meclis dışındadır ve Meclis dışında ona gittikçe daha fazla işler düşecektir.

Ümitler İleride

Önümüzdeki günlerde Tevfik İleri, kendine ait gezme rekorunu kıracak ve bilhassa C. H. P. nin kazandığı seçim çevrelerinde sık sık görülecektir. Buna sebep, Genel İdare Kurulunun partiye itibarını iade ettirmek için aldığı kararlardır. Genel Başkan Menderes, vatan sathında D. P. nin geçirdiği krizin en büyük sebebinin "eserleri halka tanıtmakta gösterilen gevşeklik" olduğundan katiyetle emindir. O halde eserleri halka tanıtmak için geniş bir kampanyaya girişmek lâzımdır. Radyoda "soğuk harb" neşriyatı, gezici ekipler hazırlanması hep bu düşüncenin neticesidir.

Halkın ayağına gidip hizmetleri en iyi anlatacak kimse de hiç şüphesiz Tevfik İleridir ve bu vazifesine büyük bir ihtimalle pek yakında Doğudan başlıyacaktır. Gezici bakanlardan ikinci ve üçüncü sıraları işgal eden Muzaffer Kurbanoğlu ve Medeni Berk Tevfik İlerinin ne nükte, ne hitabet kabiliyetine sahip değillerdir.

Gezici bakanların "essah"ı İleri, D. P. stili hizmet aşkıyla sadece yapılanları değil, yapılacak olanları da anlatacaktır. Tatlı sesiyle "Beni Başvekil Bey gönderdi, ne arzunuz, ne dileğiniz, ne ihtiyacınız varsa söyleyin" diyecektir. Yalnız son seçimlerden sonra D. P. nin dilek dinleme metodlarında büyük bir değişiklik olmuştur. Evvelce, su getirilir, cami yapılır, ondan sonra rey istenirdi. Şimdi siparişler, peşin para mukabili kabul edilmektedir. Evvelâ partinin birbirini çekemiyen iki gövdesinden birine ya Vatan Cephesine, ya D. P. ye katılmak lâzımdır. Çeşme, cami, mektep siparişleri ondan sonra yerine getirilecektir.

- Bu çok ustalık istiyen nazik bir iştir. Zira sipariş bedelini sahte parayla ödiyen köylülerin sayısı az değildir. Fevzioğlunun son Sivas seyahatinden beri herkese katıla katıla anlattığı, "9 yıl onlar bizi kandırdı, bir defa da biz onları kandırdık" felsefesi köylerde yaygındır. Çeşme, cami, yol, mektep vaadi, köylülerin reylerine sanıldığından çok az tesir etmektedir. Hattâ Fethiyenin Güllükbaşı köyünde olduğu gibi, "evvelâ D. P. ye girin, sonra çeşmeyi yapalım" pazarlığına "keşki devlet büyüğümüzden derdimizin giderilmesini istemeseydik. 20 yıl kuyu suyu içeriz, fakat böyle insanlara rey vermeyiz" diyen köyler de vardır.

Tevfik İleri çapında halk hatiplerinin dahi, hangi partiye rey vereceğine çoktan karar vermiş köyleri kararlarından caydırması çok zordur, hattâ imkânsızdır. Ne var ki önümüzdeki seçimlerde D. P. nin elinde kaldığını sandığı yegâne koz, kibarca "hizmet aşkı" etiketi altında sunulan çeşme, yol, cami yapma vaadleridir. İleri, bu kozu en iyi kullanacak adamdır. Seçimlere kadar gezecek, konuşacak, inandırmaya çalışacaktır.

Bu çetin gezi faaliyeti, Millî Eğitim Bakanlığı Vekilinin, "essah öğretmen" yetiştirme mevzuunda gayret göstermesine elbette ki vakit bırakmıyacaktır. Zaten bol sayıda essah öğretmen ve essah öğrenci yetiştirmek maksadıyla, Millî Eğitim Bakanı Tevfik İlerinin 1953'de müjdesini verdiği "İlk Öğretim Kanunu Tasarısı", herhalde "vakitsizlik" yüzünden olacak hâlâ dosyasında uyumaktadır.

Geçen haftanın ortasında, "essah" öğretmen meselesine dair iki yazılı soru veren Fevzioğlunun tâbiriyle "İkinci Menderes Hükûmetinin Maarif Vekili Tevfik İleri, bu kürsüden Yüksek Meclise, o kesin vaadini yaptığı gün dünyaya gelen yavrular ilk öğretim yaşına ulaşmışlardır", fakat tasarı hâlâ ortada yoktur. "Essah" olmıyan öğretmenden dahi mahrum, 16 bin köy ve milyondan fazla çocuk okulsuzdur.

Prof. Erhard
Dobra dobra!

Ziyaretler

Ye kürküm ye!

Bu haftanın başında Türkiye, 120 kiloluk babacan tavırlı bir misafiri, Binbirgece masallarına lâyık bir dekor içinde kabule hazırlanmaktadır. Ne bir Şark Sultanı, ne de kral olan ziyaretçinin ikametine Küçüksu Kasrı tahsis edilmiştir. Başbakan Menderes, bu mühim ziyaretçi şerefine Salı akşamı Beylerbeyi Sarayında bir yemek verecektir. Babacan misafir Çarşamba günü Savarona ile Mudanyaya gidecek turistik Bursayı görecektir. Perşembe günü İzmir Fuarının açılışında bulunacak, Bergama ve Efesi ziyaret edecektir. Gümüş takımlar, nefis halılar misafire hediye edilmek üzere hazırlanmıştır.

Bu kadar debdebe ve ihtişamla karşılanacak olan ziyaretçi, Türkiyenin Hans Amcası haline gelen Almanyanın meşhur İktisat Nâzırı Erhard'tır. Bu ihtişama sebep te, iktisatçı sıfatıyla israf ve gösterişle hiç başı hoş olmıyan Erhard'ın, bu israf ve gösterişi şahsı için yapılınca hoş karşılıyacağı ve Hans Amcanın keselerini Türkiyeye açacağı ümididir...

Bu hazırlıkları görünce, iki yıl evvel baharda hususî uçağı ile Almanyadan gelen uzun boylu, sarışın bir ziyaretçiyi hatırlamamak imkânsızdır. Bu ziyaretçi meşhur Krupp'tu ve Türkiyede hiçbir resmî sıfatı olmamasına rağmen tam bir prens muamelesi görmüştü. Her vesilede nutuklar atarak, Türkiyede yapacağı muazzam yatırımlardan bahsetmişti. Sonra bu

En Kıymetli Hediye

Erhard geliyor. Aman ne iyi, ne iyi! Tabii kendisiyle malî, iktisadî müzakereler yapılacak, belki Almanlar da yardım eli uzatacaklar. Ümide kapılmamak mümkün değil.

Ama, daha sevindirici bir ihtimal var. Malûm, Erhard "Herkes için refah" adlı bir kitabın müellifi. Kitap, Alman kalkınmasının hikâyesi. Belki misafirimiz bundan bir nüshayı, imzalayarak, bizim üstadlara hediye eder.

Hediye eder ve meselâ der ki: "Sevgili dostlar, Pazar Ekonomisinin Doğuşu başlığını taşıyan ikinci kısmının El Geçiyor başlığını taşıyan faslının ilk paragrafını şöyle bir iyi okuyun".

Bakınız o paragrafta Erhard ne diyor: *Acı tenkidler sadece sendikalardan gelmiyordu. Bunu anlamak için o zamanki gazeteleri okumak kâfi geliyor. Bedbinlik son haddindeydi. İşte, birkaç manşet: "Fiyatlar dört nala gidiyor", "Erhard pusulayı şaşırdı", "Fiyatlarda keşmekeş", v.s...*

Hediye eder ve meselâ der ki: "Sevgili dostlar, Ekonomi ve Hususî Menfaatler başlığını taşıyan beşinci kısmın da ilk paragrafını ihmal etmeyin".

Bakınız o paragrafta Erhard ne diyor: *Önümde, Frankfurtta Ekonomik İşler Dairesi Reisi ve Bonn'da Federal İktisat Bakanı olduğum ilk çalışma yıllarına ait gazete kupürleri duruyor. O zamanlar, gazetelerin başlıklarına göre "İktisat Bakanı = Müstehlikin düşmanı", "Erhard, Ağır Sanayi Bakanı", "Stokçuların ve spekülâtörlerin hâmisi" ve bunlara benzer mültefit sıfatların sahibiydim.*

Bütün bunlara karşı Erhard, Partisinin Mecliste hâkimiyeti elinde tutan grupuna koşup "Başka türlü muvaffak olamayız" diye Basın Kanununu ağırlaştırtmadı, "Malî itibarı sarsmak", "küçük düşürmek" gibi muğlak suçlar icat ettirip, bunlar için senelerle hapis cezaları biçtirtmedi. Hiç, "Hakarete uğradım" diye mahkemelere de gitmedi.

Ama, Almanya kalkındı! Zira şahsî beceriksizlikleri nasıl hiçbir kanun örtemiyorsa, hakiki kabiliyetleri de hiçbir manşet başarı yolunda gemleyemiyor.

kapitalist prens memleketine döndü ve memleketimizi unuttu...

Zorlunun çilekleri

Alman İktisat Nâzırının gelişi dolayısiyle, saraylı ve Savaronalı protokol faaliyetinin yanı sıra, Dışişleri Bakanlığı bir iktisadî çalışmaya da sahne oldu.

Bakanlığın kurmay heyeti, Hasan Işık ve Semih Günverin başkanlığında gece geç vakitlere kadar göz nuru dökerek Erhard'a sunulacak dokümanları hazırladılar.

Hasan Işık ve Semih Günver, mesailerini "patron"larının da beğeneceğinden emin, dokümanlar elde, Fatin Rüştü Zorluya izahat vermeye gittiler. İktisadî kurmayın tahminleri hilâfına, Dışişleri Bakanı çalışmaları beğenmedi. Yardımcılarına, "Bırakın bunları, yeni sahalar bulun" dedi. Zorlu, iktisadî kurmay heyetinin muhayyilesini işletmesini, cazip tekliflerle ortaya çıkmasını istiyordu. Halbuki onlar eski tarz, klâsik bir çalışma yapmışlardı. Erhard'ı cezbedecek fikirler bulmak için kafa yormamışlardı.

Kurmay heyetinin bu muhayyile noksanlığını bizzat Fatin Rüştü Zorlu telâfi etti: Meselâ çilek meselesi ortaya atılabilirdi. Dışişleri Bakanının seçim bölgesi olan Çanakkalede, derhal büyük ölçüde çilek yetiştirmek mümkündü. Zorlu, geçenlerde Çanakkaleye yaptığı yıldırım bir seyahatte, Çanakkalenin çilekçilik sahasındaki büyük imkânlarını gözleriyle görmüştü. Dışişleri Bakanına göre gelecek yıl Çanakkale bölgesi 30 bin ton çilek ihraç edebilirdi. Ama bu, her şeyden evvel nakliye meselesiydi. Erhard'a çileği gösterip, nakliye için de yardımını istemek pekâlâ mümkündü. Sonra gittikçe zenginleşen Almanların büyük ölçüde istihlâke başladıkları şeftali. Bursada halen kilosu 10 kuruşa satılıyordu. Bu işe, Zorlunun nutkunu dinleyen Dışişleri Bakanlığının yüksek memurları pek şaştılar ve "biz şeftaliyi 1.5 liradan yiyoruz" diye mırıldandılar. Fakat Bursada şeftalinin nakliyedeki güçlükler yüzünden yok pahasına satıldığı aşikârdı. Bunu önlemek için Erhard'a "İşte şeftali... Nakledin veya bize nakliye vasıtaları temin edin" demek lâzımdı.

Sonra ortada sosyalist Prof. Baade'nin hazırladığı bir rapor vardı. Rapor, gerçi Türk ziraatının kapkara bir tablosunu çiziyordu. Ama bu sadece iç politika bakımından kötü bir rapordu. Aslında Baade, ziraatteki felâketin önlenmesi için muazzam yatırımlara ihtiyaç olduğunu söyliyerek, Türkiyeye dış yardım müzakerelerinde kullanılacak kuvvetli bir koz hediye etmişti. Baade'nin hediyesi değerlendirilmeliydi. Nitekim Su İşleri idaresi, derhal 3 milyar lira portelı 10 yıllık bir sulama programı hazırlamıştı. Sulama programının neticesinde Türkiyenin bir zirai mahsuller ambarı haline geleceği Erhard'a anlatılabilir, ondan Alman sermayesinin yardımı istenebilirdi.

Türkiyenin Müşterek Pazara şu veya bu şekilde katılmasını temin için, Erhard'ı ikna etmek hususunda en inandırıcı delili, memleketimizin zirai imkânları teşkil ediyordu. Erhard'ı Türkiyenin, Müşterek Pazarın bir "meyva ve sebze bahçesi" haline geleceğine inandırmak lâzımdı. Her işin başı, muhayyileye dayanıyordu.

Dışişleri Bakanlığı yüksek memurları, yukarıdan gelen bu ilhamlarla mücehhez olarak raporlarını yeni baştan gözden geçirdiler, ilâveler yaptılar. Geçen haftanın sonuna doğru rapor, yeni şekliyle Zorluya sunuldu. Sonra Koordinasyon Heyeti tarafından süzgeçten geçirildi.

Müzakereler

Erhard ile müzakereler, bu haftanın içinde İstanbulda başlıyacaktır. Türk heyetine Başbakanın ve Polatkan, Zorlu, Ataman ve Erkmenden müteşekkil iktisadî bakanların katılması müzakerelere verilen ehemmiyeti göstermektedir. Müzakerelerin müsait bir hava içinde geçeceği sanılmaktadır. Gerçi Alman İktisat Nâzırı, gizli müzakerelerde nezaket ve diplomasi tanımayan ve düşündüğünü dobra dobra söyleyen bir kimsedir. Nitekim kalkınmanın en parlak günlerinde, yani 1953 yılında Pariste bizzat Menderese görülmemiş kalkınma hakkındaki fikirlerini söylemekten çekinmemiştir. Menderes o tarihlerde Erhard'ın bu dobra dobra konuşmasını hiç beğenmemiş, onu sert bir Fransızcayla "iç işlerimize

Fatin Rüştü Zorlu

Çilekçi!.

Küçüksu Kasrı
Binbir gece masalı!

müdahele" ile suçlandırmıştı. Mamafih o tarihten beri köprülerin altından çok su akmış, istikrar politikası sahneye konmuş ve dobra dobra konuşanlara artık alışılmıştır. Bundan başka, Almanya ile aramızda bulunan ihtilâflı meseleler halledilmiştir: Almanyaya olan 110 milyon doların üstündeki borçlar, 12 yıllık bir ödeme plânına bağlanmıştır. Harp sırasında el konan 100 milyon lira tutarındaki Alman mallarının serbest bırakılması, 1959 Haziranında çıkan bir kanunla temin edilmiştir. Bu sebeple konuşmalar müsait bir hava içinde cereyan edecektir. "Sağlam iktisadî kalkınma sağlam para ile olur" düstûruna gönülden inanan Erhard'ın yapacağı tenkid, muhtemelen bir yatırım plânının mevcut bulunmaması olacaktır. Aynı tenkidi üç ay kadar evvel, Almanyadan kredi isteyen İspanyol Ticaret Bakanına da ifade ederek "Kredi istemeden önce, bir yatırım plânı yapın" demişti. Erhard, "16 fabrika yapacağız, ziraatı ıslah edeceğiz. Bunun için şu kadar lira iç, bu kadar lira dış finansmana ihtiyaç vardır" şeklindeki listeleri -daha doğrusu faturaları- plân saymamaktadır.

Bu muhtemel tenkid, "10 yıllık yatırım plânı hazırlanıyor" tarzında cümlelerle geçiştirilecektir. Erhard'a Muhalefete söylendiği gibi, "Plân yapmak imkânsızdır" demeye elbette ki imkân yoktur. Hele "Yatırımlar rey pusulasına göre yürütüldüğü için, plânlanamaz" itirafına hiç kimse cesaret edemiyecektir.

Müzakereler esas itibariyle, hususî ve resmî Alman sermayesinin Türkiyeye celbi mevzuunda cereyan edecektir. Almanyanın Türkiyeye 200 milyon Mark tutarında -47 milyon dolar- kredi açacağı, iş çevrelerinde ısrarla söylenmektedir. Mamafih, açtığı kredilerin israf edilmesinden son derece korkan Erhard'ın daha ziyade teknik yardım yapmaya taraftar olduğu bilinmektedir. Meselâ Almanya, memleketimizde, Tahirovada sulu ziraat yapan bir numune çiftliği kurmuştur. Almanya, numune çiftliklerinin sayısını arttırmaya, ziraat mütehassısları yollamaya, Türk çiftçilerini staj için Almanyaya davete taraftardır. Meyva ihracı ile de ilgileneceği şüphesizdir. Ama "Al sana şu kadar Mark, istediğin gibi kullan" formülü Erhard'a câzip görünmemektedir. Zira teknik yardımın çok daha faydalı olduğuna inanmaktadır.

Almanyadan geniş ölçüde teknik yardım temin edilebilirse, bu bizim için her halde çok daha kârlı olacaktır. Teknik yardım, Alman hususî sermayesinin Türkiyeye alâkasını da arttırabilecektir.

Müzakerelerde, üzerinde ehemmiyetle durulacak olan ikinci mesele, Türkiyenin Müşterek Pazara katılma talebidir. Yunanistandan sonra Türkiye de, Müşterek Pazara "ortaklık" teklifinde bulunmuştur. Mesele Eylül ayında Müşterek Pazarın Bakanlar Kurulu toplantılarında görüşülecektir. Yalnız şimdiden zemini hazırlamak lâzımdır.

Türkiyenin tatminkâr bir şekilde Müşterek Pazar ailesine katılması, aile için uzunca bir zaman karşılıksız fedakârlıkları gerektirmektedir. Mesele sırf kısa vâdeli bir iktisadî görüşle ele alınırsa, "Altılar"ın Türk talebine "hayır" demeleri lâzımdır. Ancak politik düşünceler, Türkiye ve Yunanistanın şu anda aileye katılmasını temin edecektir.

Politik düşüncelere, kısa vâdeli iktisadî düşüncelerden nispeten daha fazla yer veren Fransa ve İtalya, Türk ve Yunan talebini müsait karşılamaktadırlar. Segni ve de Gaulle'ün benimsediği NATO içinde bir Akdeniz bloku teşkili fikri, Türkiye ve Yunanistanın Müşterek Pazar ailesine katılma şansını arttırmaktadır. Adenauer de bu fikre aleyhtar değildir. Yalnız Müşterek Pazara dahi candan bir sevgi duymadığı bilinen Erhard'ın, "Altılar" ailesine fakir ortakların sokulmasına, kolayca râzı olacağı şüphelidir. Liberal Erhard, mizaç itibariyle, iktisadın politika emrinde bir âlet olarak düşünülmesine ve kullanılmasına yanaşmamaktadır. Bu sebeple, İstanbul müzakerelerinin bu safhası çetin olacaktır. Ancak uzun vâdeli iktisadî menfaatler, Erhard'ı Türk ve Yunan talebini benimsemeye sevkedebilir.

Bu bakımdan Erhard'ı, Türkiyenin bilhassa yaş sebze ve meyva sahasında geniş ziraî imkânlara sahip bulunduğuna inandırmak gerekecektir...

Müzakerelerin nasıl neticeleneceğini şimdiden kestirmek çok güçtür. Her halükârda Erhard, D. P. propagandasına yeni malzeme temin edecek, sitayişkâr cümleleri cömertçe kullanacaktır.

Dış Politika

Doğru söyliyeni...

Geçen hafta "dost müslüman" memleketlerden birinin Ankaradaki Elçiliğinde büyük bir öfke hüküm sürdü. Orta Doğulu "dost müslüman" memleketlerin sefarethanelerinin bu tarz öfke dalgalarının istilâsına uğramasına sık sık rastlanırdı. Buna sebep te, hemen hemen daima "saygısız" basında çıkan Orta Doğu sultanları hakkındaki "maksatlı" haberlerdi.

"Saygısız" basın yüzünden, en son fırtına Suudî Arabistan Elçiliğinde esti. Fırtınaya sebep olan da Zafer -evet, İktidar organı Zafer- gazetesiydi. Zafer, 4 Ağustos tarihli nüshasında "Kral Suud Avrupada bir sürgün hayatı yaşıyacak" başlıklı bir yazı neşretmişti. Suudî Arabistan Elçiliği yazıyı, Kral hazretlerini küçük düşürücü bulmuş, bu yüzden öfkelenmişti.

Doğrusu makale, AKİS'te bile yer alacak kadar alâka çekici ve kaliteliydi. Uzun uzun Kral Suudun niçin "bütün azameti ve haşmeti ile şahane yatında" değil de, "fakir bir turist gibi bir Yunan yolcu gemisiyle" seyahat etmek zorunda kaldığı anlatılıyordu. Öyle ya. Kral Suudu "ilk defa olarak bu şekilde harekete, tasarrufa ve tevazua sevkeden sâik ne idi?" Doğrusu sual çok meraklıydı. Kral Suud, yatını kullanmak istemiyorsa pekâlâ Viscount'ların yerini alan Comet uçakları kiralıyabilir veya Amerikadan satın alınan son model

İstibdattan Demokrasiye

SURİYEDE

«Biz Üçüncü Kolordayla 25 Eylülde Şeria nehri doğusuna geçtik. O akşam Aclun köyünde ve civarında kaldık. 26 Eylül sabahından itibaren Şama doğru yeni bir çekilme hareketine başladık. Suriyedeki bütün ordular meydan muharebesini kaybettikten sonra Ordular Başkumandanlığının Şamı muhafaza ederek düşmanı bir cephede durdurmağa çalışmak istediği sanılıyordu. Biz kıtaat, böyle tahmin ederek Şam civarına yürüyorduk. Gerçekte Ordular Grupunun tasavvurları ve kararları, vaktinde hiç olmazsa kolordular tarafından bile bilinmiyordu. Kıtalar kararsız, yahut sık değişen kararlarla bir türlü toplanamaz bir vaziyete düşmüş bulunuyordu. Biz Üçüncü Kolordu, Şeria nehri batısında bulunan kıtaların sonuncusu olarak Şeria doğusuna geçmiş idik. Bu zamanda Dördüncü Ordu, yani Şam güneyinde Hicaza doğru yayılmış olan kıtaat, pek yavaş bir tempoyla kuzeye doğru yola çıkmışlardı. Bu esnada Şamın kuzeyinde Rayak ve Beyrut bölgesinin düşman eline düşmemesi için Ordular Başkumandanlığı çırpınıp durmaktaydı. Kararsızlık ve dağınıklık uzak bölgelerde muharebeye iştirak etmemiş kıymetli kıtaların, uzun ricatların yıpratıcı yorgunlukları ve mahrumiyetleri yüzünden büyük zayiata uğrayıp erimelerine sebep olmuştur. Şeria doğusunda bulunan muhtelif ordulara mensup kıtalar nihayetinde Üçüncü Kolordu Aclundan Şama kadar 4 gün muharebeler vererek yürümüştür. 2 günde İrbit'e sonra Müzeyrep'ten geçerek Kisve'ye vardık. Yolda içinden geçtiğimiz hususiyle karanlığa kaldığımız köyler bizi ateşle karşılıyor ve ateşle takip ediyorlardı. Bu şekilde yürüyüşe devam etmek imkânı yoktu. Zehirlenmiş olan ve içinde düşman tertipçileri saklayan köylerden gelen darbeleri hazmederek gitmenin faydası, hattâ imkânı olmadığını gördük. Taarruza uğradığımız yerlerde durup ilk önce onlarla hesaplaşmayı kararlaştırdık. Bu suretle bir iki taarruz eden köy tertipçilerinden sonra hareket tarzımız bütün yolda öğrenildi, artık uğradığımız taarruzlar ehemmiyetsiz ve az nispet içinde kalarak Şam civarına varmamız mümkün oldu. Yolda bir iki terkedilmiş menzil noktasından erzak ve cephanece kendimizi ikmal etmek talihi görünmüştü.

ŞAMA VARIŞ

«Bu ricatlar esnasında kıtasını kaybeden veya dermansızlığından geride kalan münferit askerlerin halktan gördükleri muameleler yürekler acısıdır. Diğer taraftan çok zayiata uğrayarak bâzıları 100 mevcuduna düşmüş alaylarımızı, bulabildiğimiz dağınık askerlerle doldurmağa çalışıyorduk. Hattâ geçitle Şam arasında hiç muharebe görmemiş taze bir piyade alayı ile muhtelif hizmetlerden toplanmış 200 kadar Alman askerine de rastgelmiştik. Bu kıtaları piyade fırkalarına dağıtarak daha dermanlı bir halde Şam güneyinde Kisve civarına vasıl olmuştuk. Biz burada Şamı güneyden gelecek taarruzlara karşı savunmak gibi tabii bir vazifeye hazırlanıyorduk.

"Üst üste muhtelif ordulardan ve en nihayet Yıldırım Grupundan doğrudan doğruya gelen emirler, Kisve'de durmamayı ve Şamı yakından güneye ve batıya doğru korumayı bildiriyordu. Bu emre göre de tertip alınması devam ederken süratle Şamın terkedilerek onun kuzeyine geçilmesi emredilmişti.

"Müteakip emirlerle ve değişen tertiplerle bir kat daha yorgun düşmüş olan askerimizi 30 Eylül gecesi Şamdan geçirip kuzeyine çıkarmak hareketine başladık. Birbirini nakzeden ve tatbiki birbirinden karışık olan emirlerin sebebi Şamın batısında ve kuzeyinde cephenin bir türlü kurulamaması ve düşmanın serbestçe ve halk isyanı halinde Şamı âdeta işgal etmiş olmasıdır.

BİR SUVARİ HÜCUMU

«Üçüncü Kolordu bir defa daha arkası kesilmiş, hem bu sefer düşmanlık galeyanı içinde ilk taşkın tecavüzler sarhoşluğu içinde bulunan bir halk tarafından yolumuz kesilmiş bulunuyordu. Şamın gece gördüğüm güney kısmı hesapsız bahçelerin, hendekleri ve çitleriyle dehşetli bir engel tarlasına benziyordu. Tel örgü engelleri bizim içinde bulunduğumuz vaziyete nispetle hafif ve kolay tablatte sayılırdı. Bu engel tarlasından yol açarak ve yol yaparak Şamın kenarından kuzeyine çıkmağa başladık. Askeri hayatımda bir de burada Şam bahçeleri içinden ateş içinde geçerken herkesin yorgunluktan bitkin ve ümitsiz olduğu bir manzara karşısında bulunuyordum. Bir dereceye kadar genişçe bir sahaya vardığımız zaman durdum, kumandanları ve yakınımda bulunan subayları ve askeri etrafımda topladım. İçinde bulunduğumuz vaziyetin tehlikeli olduğunu söyledikten sonra bu vaziyetten şerefimizle selâmete çıkmanın mümkün olduğunu, ancak bu neticenin kolordu kumandanı olarak benim tertibimle elde edilebileceğini anlattım. Sözlerim iyi tesir etti. Ufak bir dinlenmeden sonra yeni bir sevk ile Şamı geçmeğe başladık. Gün doğarken Şamın doğusundan kuzeyine çıkmış bulunuyorduk. Sonradan öğrendiğimize göre Şam, aynı gün batıdan ve içerden işgal edilmiş ve Arap istiklâli ilân olunmuştur.

"Şamın kuzeyine çıktıktan sonra Humus yolu üzerinde bir iki kilometre yürüyerek münasip bir yerde mola vermek istiyordum. Bu esnada Şamdan kuvvetli bir süvari kıtası süratle çıkarak bize teveccüh etti. Bizde yorgunluk son haddindeydi. Düşman süvarisini olduğumuz yerde kabul için hemen yayıldık. Biraz sonra silâhlı ve atlı taarruz başladı. Takriben bir iki saat süren muharebeden sonra düşman zayiat vererek geri çekildi, ve uzak mesafelere kadar ayrıldı. Son tehlikeyi atlatmıştık. Öğleden sonra, arazi tabiatı olarak daha uygun ve bize beslenme imkânı verecek bir muhit aramak üzere yürüyüşe başladık.

HALEPTE HASTALIK

«1918 Ekim başından itibaren Türk kıtaatının Şamdan itibaren geri çekilişi geçen günlere nispetle daha sükûnetli yahut daha az vukuatlı olmuştur. Çok geniş sahalarda dağınık ve yorgun kıtalar eriyebildikleri kadar eridikten sonra Şamla Halep arasında hareketler ve tertipler daha ziyade anlaşılır hale gelmiştir. Halkın düşmanlığı Şam kuzeyindeki bölgelerde henüz taşkın bir mayalanma haline gelmemişti. Sonra İngiliz

Özür Dileriz

Geçen hafta bu sayfalarda okuduğunuz, Churchill ile görüşmeleri mevzuunda Sayın İnönü ile yapılmış bir mülâkat, AKİS'in sayfalarını tertip ile vazifeli teknik sekreterin dikkatsizlik ve ihmali neticesinde 'İstibdattan Demokrasiye" başlığı altında ve İsmet İnönü imzasıyla çıkmıştır.

Yazı okununca hemen anlaşıldığı gibi, geçen sayımızda çıkan mülâkat, Sayın İnönünün değerli hâtıralarıyla zerre kadar alâkalı olmayan ve Doğan Avcıoğlu tarafından kaleme alınan bir yazıdır.

Bu hatâdan dolayı, başta Sayın İnönü olmak üzere bütün okuyucularımızdan özür dileriz.

AKİS

SON GÜNLER

Halep şehrinden bir görünüş

kıtaatı Şam - Beyrut hattına geldikten sonra yeni bir hareket için birkaç gün nefes almaya mecbur olmuşlardı. Bunların hepsi kadar ehemmiyetli olan askerî sebep artık ufak mesafeler ve hesaplar mülâhazası terkedilerek uzak mesafede Halep civarında ilk mukavemet teşebbüsüne karar verilmiş idi. Bu halde ilerde bulunan bütün kıtaları toplamak bunlardan yeni birlikler teşkil etmek gibi sade bir tertibe girişilmişti.

"Bu şartlar içinde Ekim nihayetine doğru Halep güneyinde bir müdafaa kuvveti teşkiline ve düşmanı orada beklemeye imkân hâsıl olmuştu. Gerçekten düşman, isyana katılan Kabileler ve Bedevilerle beraber Halebin güneyinde, içinde ve kuzeyinde taarruz ettikleri zaman ordumuzun tesirli ve şerefli bir surette karşı koymasına imkân hâsıl olmuştu.

"Ben Şam civarından geçtikten sonra Ekim ortasını bulmadan tehlikeli bir surette hasta oldum. Pek farkında olmayarak Halepte hastahaneye ve oradan İstanbula şimendiferle nakledildim. 20 günden beri gece gündüz yıpratıcı şartlar, hususiyle fena ve kirli su tesiriyle şiddetli tropikal hararet ve amip salgınına tutulmuş bulunuyordum. Burada uğradığım hastalıklar 40 seneden beri birkaç vesileyle tepmiştir. Kanaatim odur ki karaciğerimde kalan zayıflık bu zamanların yadigârıdır.

ARABİSTAN SEFERİNİN NETİCELERİ

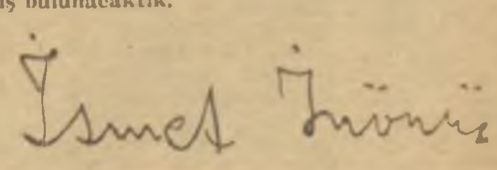
«1918 Ekim nihayetinde Mondros Mütarekesi olmuştur. Ben bu esnada İstanbuldaydım. Sadrazam ve Harbiye Nazırı Ahmet İzzet Paşa ben yataktan ayağa kalkacak hale gelir gelmez beni Harbiye nezareti müsteşarlığına tâyin etmişti. Şimdi hikâyelerimiz bir ucundan Mütareke devrine girmiş oluyor. Ben burada o devre girmeden Arabistan seferinin devamını ve neticelerini kısaca gözden geçirmek istiyorum.

"Mondros Mütarekesiyle Suriye ve Iraktaki düşman hareketleri durmadı. Aksine mütarekenin bir maddesine dayanarak stratejik noktaları işgal etmek bahanesi muharebeyi devam ettirmek için kolaylaştırıcı bir vesile olarak kullanıldı. Mütareke zamanı düşman elinde bulunmayan Musul daha sonra işgal edildi. Halep kuzeyinde işgal mıntakası her gün genişletiliyordu. Urfa, Antep, Maraş, Adana, Pozantıya kadar istilâ edildi. Suriye ve Irak cephelerinde şimdiye kadar yalnız İngilizler bulunduğu yerde tedricen Fransız ordusu Suriye kuzeyini işgal etmiş ve Arabistan seferi şimdi Fransızlar elinde büsbütün yeni bir istikamet ve mahiyet almıştır.

"Mütareke hükümleriyle bir taraftan memleket içinde silâhlar toplanırken öte taraftan halk, Cihan Harbinin devamı olarak silâhsız bir halde ateş içine atılmış bulunuyordu.

"İstiklâl Harbi ve Millî Mücadele dediğiniz ölüm kalım savaşında biz askerî bakımdan Suriyedeki büyük zayiat ile gerçekten güç bir duruma düşmüş bulunuyorduk.

"Suriyedeki hareketler askerî bakımdan tenkid olunmuştur ve olunacaktır. Arabistanın kaybolması aslında beraber bulunduğumuz İttifak Cephesinin harbi kaybetmesinden ileri gelmiştir. Merkezî devletlerle ittifak içinde harbe girmeye karar verdikten sonra, merkezî devletlerle beraber kaybın neticesine katlanmak tabiiydi. Bu sebeple biz Suriyede mağlûbiyetlere uğramamış olsaydık dahi mütarekeyle Kafkasyadan çekildiğimiz gibi Suriyeden de çekilmeye bizi mecbur edeceklerdi. Ancak verdiğimiz zayiatı vermemiş, kaybettiğimiz silâhları ve serveti kaybetmemiş bir halde Millî Mücadeleye mânen ve maddeten daha kuvvetli bir durumda girmiş bulunacaktık.

muhriplerle seyahate çıkabilirdi. Neden bu yolu seçmemişti? Daha doğrusu neden bu yolu seçememişti? İş kendine bırakılsa, Kral Hazretleri, elbette ki şan ve şerefine lâyık bir yolculuk yapmak istiyecekti. Ama buna müsaade edilmeyince, -Zaferin ifadesiyle- "yelkenleri suya indirmiş ve istemiye istemiye Avrupa seyahatine mahdut bir maiyet kadrosu ve Onassis kumpanyasının bir yolcu gemisi ile alelâde bir turist gibi çıkmıştı".

Zafer, bu "istemiye istem ve alelâde bir turist gibi" yapılan gezinin sebeplerini, İktidar organında nadir görülen bir açık kalbhlikle izah ediyordu: "Kral hânedanına mensup olan Emirler, gerek Suudi Arabistan topraklarındaki saraylarında ve gerek yabancı memleketlerde bir Binbirgece masalı hayatı yaşarken, Suudi Arabistan halkı sefilâne bir ömür geçirmekteydi". Bu durum, hoşnutsuzluk yaratıyordu. "Kral Suudun kendinden küçük kardeşlerinin en büyüğü olan Emir Faysal da bunu sezmiş ve hânedanı bir çöküntüden kurtarmak için tek çarenin ıslahat yoluna sapmak" olduğunu anlamıştı. Başbakan ve Dışişleri Bakanı Emir Faysal, bir tasarruf kampanyasına girişmişti. Muazzam petrol gelirlerine rağmen, Suudi Arabistanın kemerleri sıkması lâzımdı. Fakat kemer sıkmanın sadece halka mahsus olduğunu sanan Kral Hazretleri, debdebe ve şaşaa içinde seyahat edebileceğini düşünüyordu. Başbakan Faysal, bunu kabul edemedi. Kral fikrinde ısrar ederse, istifasını vereceğini söyledi. Kral Hazretleri bunun üzerine, Zaferin tâbiriyle, "yelkenleri suya indirdi." Çünkü, Suudi Arabistan hükümdarı kardeşi Başbakan Faysalın istifasından hakikaten korkmuştu". Buna sebep, Zafere göre, Kral Hazretlerinin "böyle bir istifanın memlekette bir karışıklığı, bir isyanı davet edeceğini" bilmesiydi! Arabistan çöllerinin krallarından biri bir yatla, bir Comet ile veya muhriplerle seyahate çıkacak diye, bir başbakan istifayı basacak, bunun üzerine halk isyan edecekti! İnsan hayretten küçük dilini yutabilirdi, fakat haber doğruydu. Zaferin bildirdiği gibi, "Kral Suudun Avrupa seyahatinin pek çok uzaması ve Hükümdarın bir menfa hayatı yaşaması ihtimali" çok kuvvetliydi.

Haber doğruydu ama bu, Ankaradaki Suudi Arabistan Elçiliğinin müthiş bir öfke nöbetine yakalanmasına mâni değildi. D. P. yi yüzde yüz tutan diğer bir Ankara gazetesinin -Hakimiyet- yazdığına göre, "Türkiyenin dostu olan bir memleketin ve bilhassa Suudi Arabistanın Devlet Reisi aleyhinde bu tarz kelimelerle bir yazının çıkması, Elçilik erkânı arasında hayretle karşılanmıştı".

Kral Hazretlerini küçük düşürücü "bu tarz kelimeler" karşısında Suudi Arabistanın Ankara Elçiliği geçen haftanın ortasında Perşembe günü bir tebliğ neşretti ve görüşünü açıkladı. Tebliğe göre, **"Hakikatle hiç bir alâkası bulunmayan bu yazının maksat ve sebebi olmadığı halde aziz Kralları etrafında sevgi ile bağlanan Suudi Arabistan halkı ile hükûmet ricali arasında böyle bir teşevvüşün mevcudiyetini iddia eden muharririn bu yazıları yalnız bununla kalmamış, aynı zamanda dindaşlarımız Türk halkının müslüman bir devlet ve hükûmetlerine olan teveccühlerini sarsabilecek bu neşriyatın aklı selim sahibi Türk halkı tarafından hayretle karşılandığına dair olan inancımız pek yerindedir"** denilmektedir.

Halen Suudi Arabistan Elçiliğinin, yeni nizama ayak uydurarak, neşir yoluyla işlenen suçlar hakkındaki meşhur 6334 sayılı kanundan faydalanma yoluna gidip gitmiyeceği, basın çevrelerinde pek merak edilmektedir.

Zaferin yazısının başlığı
Çöl fırtınası!.

Kıbrıs

Ucûbenin ebeleri

Kıbrıs Cumhuriyetinin doğduktan pek az sonra öleceğini söyleyenlerin bu hükümlerinde pek iyimser davrandıkları geçen hafta daha iyi anlaşıldı. Zürich'teki dostluk masalarında yaratılmasına karar verilen ucûbe henüz cenin halindeyken ölmek tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Hakikaten, Lefkoşeden ve Atinadan gelen haberler, Kıbrıs Cumhuriyetinin istikbali bakımından hiç de hayırlı değildir. Cumhuriyetin anayasasını hazırlamakta olan komisyonda anlaşmazlık çıkmış, üç tarafın delegeleri hükümetleriyle görüşmek ve daha fazla talimat almak üzere başkentlerine ziyaretler yapmak zorunda kalmışlardır. Muhtelif çevrelerden sızan haberler, anlaşmazlıkların bilhassa İngilizlere tanınacak olan üsler meselesiyle alâkalı bulunduğunu göstermektedir. Zürich andlaşmaları, Kıbrısta kalacak İngiliz birliklerinin muayyen üslere yerleştirilmelerini ve bu üsler üzerinde İngilterenin tam hakimiyetine halel gelmemesini karar altına almıştı. Şimdi, İngiltere, bu üs mefhumuna sadece birkaç kilometre karelik toprağın değil, askerlerin talim görmelerine ve tesisler kurulmasına imkân verecek daha geniş sahaların dahil olduğunu iddia etmektedir. Yunanlılar ve Kıbrıslı Rumlar, Adada İngiliz hükümranlığı altında kalacak arazi parçalarının mümkün olduğu kadar dar tutulması esasından hareket ettikleri için bu teklife yanaşmamaktadırlar. Türk delegasyonu bu bahiste İngiliz tezine yanaşmaktadır. Kolayca tahmin edilebileceği gibi, şu veya bu şekil altında Kıbrıstaki İngiliz askerî kudretinin azaltılmaması Türkiyenin işine gelmektedir.

Anlaşmazlık, yalnız üsler meselesinden ibaret kalmamaktadır. Eskiden beri anlaşmazlık mevzuu teşkil eden ve sadece satıhta halledilen ayrı belediye hudutları meselesine ilâveten, Cumhurbaşkanı ile yardımcısının yetkileri bakımından da Kıbrıslı Türklerle Rumlar arasında ihtilâf çıkmıştır.

Fakat, dikkate şayan olan taraf, Makarios da dahil olmak üzere, ne Kıbrıstaki Türk ve Rum liderlerin, ne de Atina ve Ankara hükümetlerinin bu anlaşmazlıkları açığa vurmamalarıdır. Zira uyuşma ihtimalleri henüz tamamiyle ortadan kalkmış değildir.

Çatlak sesler

Ucûbe cumhuriyeti kurmağa çalışanlar arasında nisbî bir sükûnet hüküm sürerken, altmışlık tedhişçi Grivas'ın Atinada çıkardığı bozguncu sesler havayı bulandırmakta berdevamdır. Şimdi generalliğe yükseltilen eski albay, Zürich andlaşmalarını imzaladığı için Yunan hükümetine çatmakta, Kıbrısın Türklere ve İngilizlere satıldığını iddia etmektedir. Bu çeşit şeyler söyleyerek havayı bozmaması hakkında Yunan Kralı Paul tarafından kendisine yapılan ihtarlar da para etmemiş ve Grivas sesinin tonunu gitgide yükselterek konuşmağa başlamıştır. Tedhişçi, geçen hafta, Korfu Adasında Kralla konuştuktan sonra verdiği beyanatta, bütün kabahati Yunanistanı idare eden hükümetlere yüklemiştir. Grivas'a göre, beceriksiz hükümetler yüzünden Yunanistan, artık "gelip geçenin tecavüz ettiği bir cesetten farksız hale gelmiştir". Fakat yüksek perdeden atan General hazretleri, "Yunan milleti tarafından dâvet edildiğim takdirde Yunanistanı idare etmek için 24 saat zarfında hazır olacağım ve böylece memleketi çöküntüden kurtaracağım; muvaffak olamazsam beynime bir kurşun sıkmağa hazırım" demektedir. Gözünü iktidar hırsı bürüyen tedhişçinin atıp tutmaları karşısında, Atina hükümeti bir tebliğ yayınlamak ve bu sözleri az çok "bunama" mânasına gelen tâbirlerle tavsif etmek zorunda kalmıştır.

Fakat olanlar olmuştur. Mahallî anlaşmazlıklara ve gerginliklere ilâveten Grivas'ın Atinadan ektiği tohumlar sayesinde Yeşil Ada tekrar alev almak üzeredir. Generalin Yunanistanda hazırlatıp gizli yollardan Kıbrısa soktuğu beyannameler Zürich andlaşmalarını açıkça reddetmekte, Makarios'u "Enosise ihanet eden adam" diye suçlandırmaktadır. Gerçi, Adadaki Rum çoğunluk hâlâ Makarios'un sözünü dinlemeğe hazırdır ama, bâzı toplantılarda ve Başpiskoposun köylere yaptığı ziyaretlerde "Digenis! Digenis!" şeklinde bağıranlara da tesadüf edilmektedir.

İşin asıl kötü tarafı, İngiliz askerleriyle Rumlar arasında -küçük çapta da olsa- sokak kavgalarının başlamış olmasıdır. Ayrıca, geçen hafta, Pano Dhikomo ve Kato Dhikomo köylerine otuz kişilik bir polis kuvveti tarafından yapılan baskın sonunda bâzı silâhlar ve mühimmat ele geçmiştir. Bu bölge, eskiden EOKA'nın en kuvvetli olduğu bölgelerden biriydi. Şimdi, Rum evlerinde hâlâ çok sayıda silâh saklanmakta olması, oralardaki tedhişçilerin müstakbel bir mücadele için hazırlanmakta olduklarına işaret sayılmaktadır.

General Grivas

Gözü tepede!

İşaretler, sadece bunlardan ibaret değildir. Geçen hafta, Lefkoşe sokaklarında, K. E. M. -Birleşik Kıbrıs Cephesi adının Rumca kısaltılmışı- rumuzuyla anılan bir gizli teşekkülün beyannameleri dağıtılmıştır. K. E. M.'ciler, Zürich andlaşmalarına, ancak "Enosise giden bir yol" gözüyle bakmak gerektiğini söylemekte, Rumları bu uğurda mücadeleye çağırmaktadırlar. Beyannamelerdeki ifadeye göre, Makarios, "milliyetçi bir tutumla hareket ettiği müddetçe" gizli teşkilâtın desteğinden faydalanacak, aksi takdirde tekrar silâhlar konuşmağa başlayacaktır. Üslûp, aynen EOKA üslûbudur ve zaten EDMA'cılar gibi, K. E. M.'cilerin de eski tedhişçiler olduğundan kimse şüphe etmemektedir.

Makarios

Uzlaşıcı

Bu arada, Grivas'la Makarios arasındaki uzlaşma teşebbüslerinin hangi safhada olduğu pek açıkça belli değildir. Görünüşe bakılırsa, tedhişçi General, Başpiskoposla anlaşmak taraftarı değildir. Hattâ, Makarios'un temsilcisi Piskopos Athimos, geçen hafta, Generalle konuşup bir uzlaşma zemini bulmak için Atinaya geldiği zaman, inadıyla meşhur olan tedhişçi de tasını tarağını toplayıp Korfu adasına gitmeyi tercih etmiştir. Fakat, Makarios'un Grivas'tan korkusu ve onunla anlaşmak arzusu o kadar büyüktür ki, bu istiskale rağmen, Athimos'a haber yollanmış ve Atinadan ayrılmayıp tedhişçi generalı beklemesi istenmiştir.

Turizm

Sudan sözler...

Günlerini İstanbulda denize girmek ve dinlenmekle geçiren C. H. P. Genel Başkanı İnönünün geçen hafta Cuma günü Modadaki Lozan Kulübünde gazetecilere verdiği beyanat, pek çok kimse tarafından "pek sudan" bulundu.

İnönünün üslûbu yumuşak, ama mahiyeti sert konuşmalarına alışanlar ve bu konuşmalarda C. H. P. liderinin meselelerin aslına nüfuzuna hayranlık duyanlar, Lozan Kulübü konuşması karşısında hayal kırıklığına uğradılar. Değişikliğin sebebini keşfetmek çok güçtü ama, en kuvvetli ihtimal, günlerden beri suya giren İnönünün bundan dolayı "sudan" bir konuşma yapmış olmasıydı!

Aslında, Cuma günkü konuşma, C. H. P. Genel Başkanının ilk "sudan" beyanatı değildi. Meclisin bir aylık bayram tatilinden faydalanarak İstanbula gelen ve her gün denize giren İnönü, o günlerde C. H. P. İl Merkezinde bir basın toplantısı yapmıştı. O konuşmada tıpkı Lozan Kulübü beyanatı gibi "sudan" sözlerden ibaretti. Fakat -hikmetinden sual olunmaz- bu basın toplantısı hakkında "neşir yasağı" kararı alınması, İnönüden daima alıştıkları gibi sözler işitmek isteyenleri mukadder bir hayal kırıklığından kurtarmıştı.

Lozan Kulübü konuşması hakkında neşir yasağı kararı almamak akıllılığının gösterilmesi sayesinde, halk efkârı Muhalefet Liderinin pek sudan konuştuğunu öğrenmekten mahrum kalmadı.

Kambiyo

Dolar gözden düşüyor!

Önümüzdeki ay Washington'da Milletlerarası Para Fonunun yıllık toplantısı yapılacaktır. Bu toplantıda en çok işitilecek söz, hiç şüphe yok, doların akıbeti olacaktır. Bilhassa "Tarih bir tekerrürdür" sözüne inanan ve mazide Sam Amcadan "Şu paranızı ayarlayın" cümlesini işiten delegeler, mazideki küçük düşmelerin verdiği bir azametle bu ihtarı yapmaya hazırlanmaktadırlar. Hakikaten dolar, son bir yıl içinde sağlam paraların en zayıfı hâline gelmiştir. Alman Mark'ı kale gibidir. Sterling, seçim arifesinde dahi kuvvetlidir. Fransız Frankı da nihayet sağlamdır. Dolar, hafiften sallanmakta ve hakkında devalüe edileceğine dair şayialar dolaşmaktadır.

Buna sebep, Amerikanın tediye muvazenesinin ilk defa olarak açıkla kapanmasıdır. 4,9 milyar dolara erişen bu açığı Amerika altınla ödemek zorunda kalmış, altın ihtiyatları uzun yıllardan beri ilk defa 20 milyar doların altına düşmüştür. İşte devalüasyon şayiaları bu yüzden ortaya çıkmaktadır.

Aslında altın'a kapatılan bu açık, iktisadi sebeplere dayanmamaktadır.. Zira tediye muvazenesinin cârî hesaplar kısmı 3 milyar dolar fazlalık temin etmiştir. Yani Amerikanın sattığı mal ve hizmetlerin yekûnu, satın aldığı mal ve hizmetlerden 3 milyar dolar fazladır. Açık, Amerikan Hükümetinin dışarıda yaptığı askerî ve iktisadî harcamalardan ileri gelmektedir. Nitekim son yıl, sadece askerî masraflar, 3 milyar dolar fazlayı yutmuştur. Açık, esas itibariyle az gelişmiş memleketlere Amerikan Hükümetinin yaptığı, iktisadî yardım gibi hususî tediyelerden doğmaktadır. Az gelişmiş memleketlere yapılan bu yardımların tamamı, mal ithalâtı dolayısıyle Amerikaya dönmemekte, gittikçe artan bir kısmı Avrupada kullanılmaktadır.

Diğer taraftan Avrupanın Amerikadan yaptığı ithalât azalmış Amerikan Hükümetinin dış memleketlere yaptığı hususî tediyelerin miktarı artmıştır. Bu sebeple, Amerikanın ticarî fazlası, tediye muvazenesinin diğer kalemlerinin açığını kapayamaz hale gelmiştir. Mamafih Amerikanın dış ticareti hâlâ fazlayla kapanmaktadır. Yani açık, iktisaden zayıflamanın neticesi olmayıp, istenerek yürütülen dış politikanın neticesidir.

Bu politikanın başlangıcı Marshall Plânı olmuştur. Plânın gayesi, Avrupayı dolar sıkıntısından ve dilenciliğinden kurtarmak idi. Avrupa nihayet bugün dolar sıkıntısından kurtulmuş, az gelişmiş memleketlerin pazarlarında Amerika için ciddi bir rakip haline gelmiştir. Bunun yanı sıra Amerika az gelişmiş memleketlere yardımı arttırmıştır. Açık bu politikanın normal neticesidir. Dış memleketlerde, hükümetin yaptığı askerî ve iktisadî mahiyetteki harcamalar kaldırılırsa, dolar hakkındaki söylentiler de kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Yani dolar aslında eskisi gibi sağlamdır.

Yalnız Amerikan Hükümeti dışarıya altın akımından endişeye düşmüştür. Bu endişenin neticesidir ki faiz haddi yükseltilmiş, bir kısım vâdeli fonların Amerikaya akımı temin edilmiştir. Mamafih faiz haddindeki yükselme, açığı kapamaya kâfi gelmemiştir.

Amerika bu durumda ne yapacaktır? Birçokları devalüasyon tavsiye etmektedirler. Fakat Amerikan Hükümetinin devalüasyonu düşünmediği kat'iyetle söylenebilir. İktisadî bakımdan buna ihtiyaç ta yoktur. Doğu-Batı arasında buzların kırılmağa başladığı şu günlerde iktisadî dış yardımın azaltılması bir felâkettir. Dışardaki askerî masraflarda da, önümüzdeki yıllarda azaltma değil, arttırma yapmak gerekmektedir.

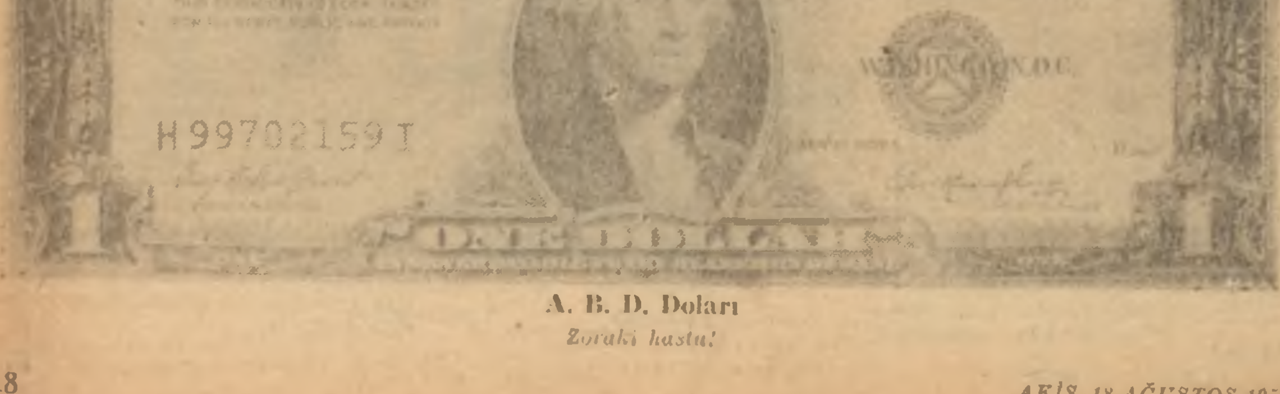
Bu durumda birçok kişinin aklına gelen, ithalâtı kısıcı tedbirler almaktır. Fakat bu tedbirler de, dış yardımı kısmak gibi tehlikelidir ve politik bakımdan intihara yakın bir şeydir.

En iyi hal çaresi olarak, dolar ihtiyatları büyük ölçüde artan zengin Avrupa memleketlerinin dolar bölgesiyle ticaretlerine koydukları sıkı tahditleri geniş ölçüde kaldırarak Amerikanın Avrupaya ihracat imkânlarını arttırmaktadır. Bunun yanı sıra, Para Fonuna, kuvvetli paralara zaman zaman ârız olan soğuk algınlıklarını önleyecek kolaylıklar tanımak ve selâhiyetlerini arttırmak lâzımdır.

Gelecek ay yapılacak olan Para Fonu toplantısında, Hür Dünyanın menfaatlerinin ve aklı selimin emrettiği bu hal çarelerinin ağır basması temenni edilmektedir.

Para değerinde yükselme

Dolar zahiren bir sarsıntı geçirirken, Havadis ve Zaferde Türk parasının değerinin yükseldiğini bildiren bir haber çıkmıştır. Alabildiğine enflasyon devrine son verilip Merkez Bankası kapıları kapandığı ve krediler kısıldığı tarihten beri Türk parasının dış değerinin -tabiî ki karaborsada- yükseldiği muhakkaktır. Altın fiyatlarındaki bariz düşüş de bunun delilidir. Mamafih değerinde yüzde 69 nisbetindeki muazzam bir budamaya rağmen, Türk parasının resmî kuru ve karaborsa kuru arasında büyük fark vardır. Nitekim İktidar organlarının verdiği rakamlara göre, resmen 9 lira olan dolar, dış piyasalarda 13.5

A. B. D. Doları

Zoraki hasta!

Türk lirasına bedel sayılmaktadır. Yani karaborsa kuru, resmi kurun yüzde 50 üstündedir. İsviçrede bu fark yüzde 70 - 80'i bulmaktadır!

Bu durumda nisbi olarak bir yükselmeden bahsetmek mümkünse de, hakiki iyileşmeden konuşmak için vakit çok, ama pek çok erkendir.

İstatistik

Sanayi sayımı

Geçen haftanın başında Ankarada Ticaret Bakanlığı konferans salonunda ve İstanbulda Sümerbank Satınalma binasında iki koldan bir kurs başladı. Kursa katılanlar, Zaferin tâbiriyle, "Büyük Sanayi Sayımına hazırlanmaktadırlar". Sanayi Bakanlığı tarafından tertiplenen sayım için memleket 14 bölgeye bölünmüştür. Zafere göre, sayımla "elde edilecek sonuçlar, sanayi politikasına ilmi bir mesnet teşkil edeceği gibi, aynı mahiyetteki çalışmalar için de emin bir kaynak olacaktır".

Bu sözleri her iktisatçının büyük bir "İnşallah" ile cevaplandıracağı şüphesizdir. Hakikaten ciddi bir sanayi sayımına büyük ihtiyaç vardır. 1950 de ciddi bir sanayi sayımı yapılmasına mukabil, görülmemiş kalkınmanın sanayi sahasında neler getirdiği hâlâ toplu olarak tespit edilmemiştir. Ortada sâdece, Samet Ağaoğlunun ismini taşıyan ve 1957 seçimleri arifesinde acele tertiplenen bir sayım vardır. Fakat bu öy'e bir "rakam şişirme" sayımıdır ki ancak mizahçıların şine yarayabilir. Bu seferki sayımın mâzidekine benzememesi münhasıran "hakikatı olduğu gibi görmek" arzusuyla yürütülmesi temenni edilmelidir. Fakat sayım işinin, bu maksatla kurulmuş bulunan ve ehliyetli bir memur kadrosuna sahip olan İstatistik Umum Müdürlüğüne tevdi edilmeyip te, Sanayi Bakanlığına bırakılması, ister istemez meseleye politika karışacağı veya sayımın kötü teknik şartlar altında yürütüleceği korkusunu haklı olarak uyandırmaktadır. 1957 sanayi sayımı ortadadır...

Bu haftanın ilk gününden itibaren başlıyacak olan Sanayi sayımı hakkında, Cuma günü Ankara Palasta bir basın toplantısı yapan Ataman da izahat vermiştir. Atamana göre, 1957 sayımı neticesinde elde edilen rakamların azameti karşısında yâriağyarda bâzı yersiz "tereddüt emareleri" uyanmıştır. 1959 sayımı bu tereddütleri ortadan kaldıracaktır. Ne çare ki "dünyanın en üstün vasıflı çimentosunu imâl ediyoruz" gibi cümlelerle süslü bu beyanat, tereddütleri daha da arttırmıştır.

Eğer Zaferin ve Atamanın haber verdiği gibi, sayım neticeleri sanayi politikasına hakikaten "ilmi bir mesnet" teşkil edecekse, münhasıran D. P. ye propaganda malzemesi temini gayesini gütmüyorsa, sayım, mutlaka İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından yapılmalıydı.

Sedat Ataman
Sayım... sayım...

İthalât

Araba sevdası

Son kararlar, aylardır otomobil rüyası gören ve hesaplarını normal ithalât fiyatlarına göre yapanların ayaklarını suya erdirdi. Evvelce ilân edildiği gibi, ithalâtına kotalarda 2 milyon dolar ayrılan otomobiller, müzayede usulüyle satılacaktır. Otomobiller, en yüksek fiyat verenlerin üzerinde kalacak, ithalât fiyatı ile satış fiyatı arasındaki fark Devlete gidecektir.

Halen, döviz ödenerek getirilecek bu otomobillerin dışında, döviz tahsisi yapılmadan "bedelsiz ithal" edilecek otomobillerden alınacak primin -ki aslında B. M. M. den geçmeyen bir vergidir- tesbitine çalışılmaktadır. Söylendiğine göre, bu prim 15-20 bin lira arasında olacaktır.

Geçen ayın ortasında yayınlanan bir tebliğ ile de, "getirilecek malların eski ve müstamel olmaması" kaydı konmuştur. Yani kullanılmış otomobillerin bedelsiz ithali yasak edilmektedir. Tebliğde dışarıda bulunduğu sırada otomobil alan ve bir müddet kullanan şahısların durumu unutulmuştur. Herhalde yeni bir tebliğle bu unutkanlık telâfi edilecektir.

Bedelli veya bedelsiz ithal edilecek otomobillerin karaborsa fiyatına satılması ve farkı Devletin alması, piyasada hiç te hoş karşılanmamıştır. Devlet karaborsacılık yapmakla itham edenlere dahi rastlandı. Bâzı iktisatçılar, normal ithalât fiyatı ve karaborsa fiyatı arasındaki farkın Devlet yerine kendi ceplerine girmesini temin maksadıyla feryadı koparanların sözcüsü hâline geleceklerine aldırmadan, bu tutumu tenkid ettiler, bunun istikrar programının esprisine aykırı olduğunu söylediler.

Aslında karar, istikrar programının esprisine hiç te aykırı değildi. Ucuz fiyatla ithal edilen malları tevzie tâbi tutsalardı, böyle bir şey söylenebilirdi. Halbuki müzayede usulüne başvuruluyordu. Yani arz ve talep karşılaşacak, parası olan talipler düdüğü çalacaklardı.

İthalât fiyatının üstünde bir karaborsa fiyatı olacağı peşinen kabul edildiğine göre, karaborsa farkını Ahmet Efendi yerine Devletin alması, hiç şüphesiz, bin defa şayanı tercihtir.

Kredili ithalât

Evvelce çok tenkid edilen kredili ithalâtın yeniden ihyası, iktisadi çevrelerde hoş karşılanmamıştır. Bilhassa Odalar Birliği Genel Sekreteri Cihat İren, kredili ithalâta karşı en ağır tenkidleri yapmaktadır. Odalar Birliği Genel Sekreterine göre, kredili ithalât, dışarıda dövizi bulunanlara çok kârlı bir ticaret kapısı açmaktadır. Zira kredili ithalât listesine konulan mallar piyasada çok aranan mallardır. Bunları çok kârlı fiyatlarla satmak imkânı mevcuttur. Miktar itibariyle bu malların ithalâtına bir takyit konmuş değildir. Sonra kredili ithalât yoluyla getirilecek sermaye, bedelsiz ithalât yoluyla getirilecek sermayenin aksine, vergi mevzuu da teşkil etmemektedir.

Meselenin tamamiyle iktisadi veçhesine gelince, en endişe verici mesele ağır borç yükünün altından nasıl kalkılacağı henüz meçhul iken, gelişigüzel yeni borçlanmaların yapılmasıdır. Öyle görünür ki D. P. İktidarı vâdesi 1961 den sonra gelecek borçların nasıl ödeneceği hususunda fazla tasa etmemektedir.

İhracat

Tam devalüasyona doğru

Geçen haftanın sonuna doğru alınan bir kararla ihracat primlerinin yükseltildiği açıklandı. Karara göre, bakır, üzüm, incir ve fındık ihracatında 210 - 280 kuruşluk primler 620 kuruşa çıkartılıyordu. Tütün ve afyon primleri de 210'dan 280'e geçerek 70 kuruş arttırılıyordu.

Karar, ihracatı teşvik için alınmıştır. Bu sâyede son bir yıl zarfında ihracatında bir artış görülmeyen üzüm, incir gibi maddelerin ihracatının hızlanacağı ümit edilmektedir. Şimdiye kadar primlerin yükseltileceği düşüncesiyle hiç te aceleci davranmayan ihracatçıların harekete geçeceği sanılmaktadır.

İşte bunun içindir ki, bâzı tüccarın büyük kârlar temin etmesine ve aceleci tüccarın cezalandırılmasına aldırmadan ihracat primleri arttırılmıştır. Primlerin arttırılması, ithalât ve ihracat primleri arasındaki farkla beslenen ve adına Kambiyo Karşılık Fonu denilen gizli hazinenin gelirlerini bir hayli düşürecektir. Yani Hükümet, ihracatı teşvik zarureti yüzünden mühim bir vergiden ister istemez vazgeçmektedir.

Kararın ihracatı ne nispette arttıracağını şimdiden kestirmeğe imkân yoktur.

Almanya

Susturmanın yolları

Federal Almanya Adalet Bakanı Herr Fritz Schaeffer, geçen hafta, iki yıldan beri peşinde koştuğu emeline kavuştu ama, neticeden kendisi de memnun değildi. "Lex Soraya" adı verilen meşhur "Süreyya Kanunu"nun Bundesrat'ta, yani eyalet devletlerinin temsilcilerinden meydana gelen Federal Mecliste kabul edilişi hiç de parlak olmadı. On devletten ancak dördü lehte rey verdi, öbür eyalet temsilcilerinden üçü çekimser, üçü de aleyhte rey kullandı. Bu duruma göre, tasarının istikbali hiç parlak gözükmemektedir. Tasarının bundan sonra geçeceği safhada, yani Bundestag adı verilen Federal Millet Meclisindeki politikacıların çoğu tasarıya aleyhtardır ve bunlara sadece muhalefet partilerinde değil, iktidar partisinde de rastlanmaktadır.

"Süreyya Kanunu"ndan ilk defa 1958 yılının Mayıs ayında bahsedilmeğe başlanmıştır. Tasarı, Hamburg'ta çıkan resimli Stern mecmuasının Nisan 1958 sayısında yayınlanan ve Şahın Kraliçeden neden ayrıldığını anlatan bir röportajdan doğmuştur. Röportajda, dünya halk efkârını meşgul eden boşanma hâdisesinin Tahran sarayındaki bâzı entrikalar yüzünden vuku bulduğu belirtiliyordu. İranın Bonn Büyükelçisi ve Süreyya'nın babası Isfendiyarî, röportaj son derece sinirlendirmiş, bunun yayınlanmasına Alman hükümetinin nasıl olup da müsaade ettiğini anlamadığını söylemiş ve nihayet bu yüzden İran ile Almanya arasındaki münasebetlerin kesilebileceğini iddia edecek kadar ileri gitmişti.

Zaten, o sıralarda, bâzı Alman mecmualarının neşriyatı muhtelif hükümetlerin protestolarıyla karşılanıyordu. Meselâ, Orta Doğudaki kralların metresleriyle âlâkalı haberler veya Hollanda Kraliçesi Juliana'nın falcılara düşkünlüğü hakkındaki yazılar Bonn'daki elçiliklerin Alman Hükümeti nezdinde bâzı teşebbüslere geçmelerine sebep olmuştu. Hükümet, önce mecmua sahiplerine ve yazı işleri müdürlerine tenbihlerde bulunmak ve memleketin dış münasebetlerine zarar verebilecek neşriyatın durdurulmasını "rica" etmek suretiyle işin içinden çıkabileceğini zannetmişti. Neşriyat aynı şiddetle devam edince, bu defa Alman Ceza Kanununa müracaattan başka çare kalmadı. Fakat Ceza Kanunundaki "hakaret" suçunun unsurları ve müeyyideleri esas itibariyle 1874 tarihinde tesbit edilmiştir ve bugünkü durum bakımından bâzı eksiklikler göstermektedir. Hakikaten, Almanya, "şahısların hakaretten ve iftiradan korunması" mevzuunda bir hayli yaya kalmıştır.

Doğru habere de ceza

İşgüzer Bakan Schaeffer'in getirdiği tasarıya göre, yayınlanan haber

Fritz Schaeffer

Kar helvası!..

ister doğru, ister yanlış olsun, bir yabancı devlet başkanını veya ailesini küçük düşürücü mahiyette ise ve bundan dolayı Federal Alman Cumhuriyetinin dış münasebetleri zarar görecekse, haberi veren muhabir, yahut yazıyı yazan muharrir iki yıla kadar hapis ve ağır para cezasına çarptırılacaktır.

Bu kanun tasarısı, kolayca tahmin edilebileceği gibi, Alman basınının muazzam muhalefetiyle karşılandı. Kanunda zikredilen suçlarla ilgili olarak bâzı tedbirlerin alınması ve yeni mevzuat getirilmesi lüzumunu kimse inkâr etmiyordu. Fakat tasarının gerekçesindeki ifade tarzı ve bilhassa ispat hakkının tanınmamış olması, ortada basın hürriyetine yönetilmiş büyük bir tehlikenin bulunduğunu gösteriyordu. Hükümet, dış politikası uğruna, Alman basınını doğru haber vermek ve halk efkârına hakikatleri göstermek hakkından mahrum etmek istiyordu. Asıl endişeye sebep olan unsur da bizzat Adalet Bakanının kafasındaki fikirlerin mahiyetiydi. Bakan, son yıllardaki tutumuyla basını sevmediğini, devlet işlerine dışarıdan karışılmasını hoş karşılamadığını ve Alman halk efkârını disiplin altında tutmak istediğini açıkça ortaya koymuştu. Meselâ, son kanun tasarısı basını doğrudan doğruya alâkadar ettiği hâlde Herr Schaeffer, İngilteredeki örneğe göre kurulmuş olan Presserat'a yani Basın Şûrasına müracaat edip bir de gazetecilerin fikrini almak zahmetine katlanmamıştı.

Tasarı, yabancı basında da tenkid edildi. Meselâ, meşhur İsviçre gazetesi Neue Zürcher Zeitung, "Alman hükümetine dahil bâzı kimselerdeki otoriter temayüllerin bu kanunla artık açıkça ortaya çıktığını" yazdı.

Dâvacı basın

Daha kanun tasarısı Federal Meclise gelmeden, Stern mecmuasının meşhur röportajı bir dâva mevzuu oldu. Alman Dışişleri Bakanı Von Brentano, İran Büyükelçisinin ikazı üzerine verdiği beyanatta, Süreyya hakkındaki yazının tamamen yalan olduğunu söyledi. Stern mecmuası, bu defa, Bakanın muharriri küçük düşürdüğünü iddia etti ve Von Brentano aleyhinde dâva açtı. Fakat, Dışişleri Bakanı dâva mevzuu beyanatı resmî sıfatıyla verdiği için adliye mahkemelerinde dâvaya bakılmayacağından Karlsruhe'deki Anayasa Mahkemesine müracaat etmek lâzım geldi. Dâvanın neticesi hâlâ merakla beklenmektedir. Aradan geçen aylara rağmen, Stern mecmuasının mahkemeye verdiği dâva dilekçesindeki kuvvetli sözler bir türlü unutulmamıştır. Bu dilekçede, Stern'in verdiği haberin "tarafsız, ciddî ve siyasî bir haber" olduğu belirtilmekte, Şah ailesinin hususî hayatını teşhir maksadının güdülmediği ifade edilmekte ve Von Brentano'nun "bu haberi, bâzı gazetelerdeki jinekolojik tasvirlerle karıştırmış olması" hayretle karşılanmaktadır. Dâvacılara göre, Von Brentano'nun resmî beyanatı Stern mecmuasını "küçük düşürmek, lekelemek ve halk nazarında afaroz etmek" suretiyle mükemmel bir hakaret suçu sayılmalıdır.

Alman basını, "Lex Soraya" dolayısıyla bu kadar sert bir tepkiyi boş yere göstermemektedir. Schaeffer'in, bütün muhalefete rağmen, tasarıyı ısrarla meclise getirmeğe çalışması, hükümetin niyetleri hakkında herkesi şüpheye düşürmüştür. Üstelik, bu gibi kanunların tatbiki sırasında başka memleketlerin gösterdikleri elâstikiyete Almanyada rastlanmıyacağından korkulmaktadır.

Para meselesi

Basın düşmanı Schaeffer'in tasarısı gazeteciler için hapis ve ağır para cezası koymakla iktifa etmemektedir. Bir de tazminat bahis mevzuudur. Mahkeme, doğru veya yanlış, herhangi bir haber dolayısıyla şerefi zedelenen kimseye suçlu gazete veya mecmua tarafından "münasip" bir tazminat ödenmesine karar verebilecektir. Bu "münasip" tazminatın miktarını tesbit etmek için hangi yollara başvurulacağını tâyin de eyalet devletlerinin çıkaracakları tâli basın kanunlarına bırakılmıştır. Fakat, otoriter bakanın yalnız Federal Mecliste değil, bu eyalet devletlerinde de esaslı bir muhalefetle karşılaşacağı şimdiden kolayca kestirilebilir. Bilhassa hukuk işlerinde mümkün olduğu kadar muhtar kalmağa büyük ehemmiyet veren devletler, basın hürriyetini tahdit edici tedbirler mevzuunda Federal Bakanla işbirliği etmeği her halde istemiyeceklerdir. Onlar için "dış münasebet" diye bir şey bahis mevzuu olmadığına göre, ifade hürriyetinin esaslarını korumak tasası elbette birinci plâna geçecektir.

Hastahaneler

Takke düşüverince...

Adana milletvekili Dr. Suphi Baykamın münhal doktor kadroları, ilâç derdi ve hasta yatağı sayısı hakkındaki sözlerinin Sağlık Bakanlığı Müsteşarının bol rakamlı cevabıyla topa tutulmaktan ve Devlet Radyosunun "soğuk harb" yayınlarına malzeme vermekten başka bir faydası daha oldu: Selâhiyetli bir ağız, hasta yatakları bahsinde herkesçe bilinmesi gereken bâzı hakikatları ortaya döktü. Radyonun bol istatistikli "soğuk harb" harb yayınlarını dinlememesine rağmen, Zafer okuyan Dr. Nail Karabuda kaleme sarılıp bu mevzudaki hakikatları, geçen hafta Yeni Günde çıkan bir makalesiyle halk efkârına duyurdu.

1957 seçimleri arifesinde Sağlık Bakanlığı Müsteşarlığından istifa eden Dr. Nail Karabuda, memleketimizin sağlık meselelerini en yakından bilen iki üç kişiden biriydi. Bu sebeple, Yeni Gündeki makale, sağlık işlerimizin istatistik hünerleriyle tozpembe gösterilmesi yolundaki gayretlerin arkasındaki acı hakikatları bütün çıplaklığı ile gözönüne çıkarıyordu.

Dr. Nail Karabudanın gönlü, Radyonun -süphesiz Sağlık Bakanlığından verilen bilgiye dayanarak- Türkiyede hasta yatağı sayısının artık ihtiyacın gerektirdiği seviyeye yükseldiğini iddia etmesi karşısında susmaya razı olmamıştı. Bu "radyo - montaj"ın gizliyemiyeceği hakikatları, "akıl ve mantık ölçülerine saygı gösteren" bir kimse olarak açıklamayı bir vazife saymıştı.

Radyo Gazetesinin üzerine basa basa okuduğu ve 1959 Bütçe tasarısında da Encümen raportörlerinin "D. P. İktidarının bir zaferi" olarak tekrarladıkları "şişirme rakamlar"ın içyüzü bambaşkaydı. D. P. çevreleri, 1949 ile 1950 arasında -mûtat olduğu gibi- bir kıyaslama yapıyorlar ve 9 yıl içinde D. P. İktidarının mevcut hasta yatağı sayısını 10 bin arttırmağa muvaffak olduğunu iddia ediyorlardı. Halbuki bu artış, tamamiyle "hesabi" ve kâğıt üzerindeydi. Rakam "şişirme" idi ve zahiri artış, 1955 yılında 50 kadar vilâyetteki hususî muhasebe bütçeleriyle finanse edilen memleket hastahanelerinin bir kanunla Devlet Hastahanesi haline getirilerek umumî bütçeden idare edilmeye başlanmasından meydana geliyordu. Yani, esasen mevcut yataklar, malî bakımdan idareleri Devlet Bütçesine intikal etmekle yekûn kabarıyor ve bu, hasta yatağı sayısında bir artışmış gibi halk efkârına sunuluyordu!

Doğum evlerindeki yatak sayısının da "mucizevî" bir şekilde artması da ayni şekilde işleyen bir "sistem"in neticesiydi. Dr. Karabudanın açıklaması, meseleyi en ufak bir tereddüde mahal vermiyecek şekilde aydınlatıyordu.

Sağlık Bakanlığının bildirdiğine göre, 1948 yılında 710 olan doğum yatağı sayısı 1958'de 2250'ye yükselmişti! Dr. Karabuda, bu baş döndürücü yükselişin sırrını şöyle izah ediyordu: Maliye Bakanlığından daha fazla tahsisat koparmak için bir çare arıyan Sağlık Bakanlığı, doğum evlerinde çocuklar için yatak hesaba katılmayıp yalnız anne yataklarına göre Bütçeye tahsisat konulması karşısında nihayet bir "tedbir" bulmuş ve doğan çocuklara da bâzı masraflar yapıldığı mucip sebebini öne sürerek her anne yatağına karşılık bir çocuk yatağı hesabıyla ayrıca tahsisat istemiştir. Böylece doğum evi yatakları, yeniden hiçbir tesise lüzum kalmadan ve bir hamlede tam bir misli artıvermiştir!

Nitekim Bütçe raporunda da belirtildiği gibi, 1948'de mevcudu 16 ve yatak sayısı 710 olan bu müessesesere, 1958 yılına kadar sadece 3 yeni ilâve yapıldığı halde yatak sayısının 2250'ye çıkıvermesinin bundan başka akla yakın izahı yoktur. Son 9 yılda yeniden tesis edilen hakiki anne yatağı sayısına gelince, bu ancak 415 civarındadır.

Hakikî ihtiyaç

Kurulan yeni tesisler ve arttırılan gerçek yatak sayısına göre değil, "istatistik ilminin imkânları" sayesinde erişilen "şişirme rakamlar"la dahi memleketin ihtiyacına yaklaşmak kabil değildir.

Dr. Karabudanın açıklamasına göre, Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Teşkilâtı tarafından memleketimize gönderilen Dr. Bridgman'ın iktisadî durumumuzu ve malî imkânlarımızı da dikkate alarak yaptığı hesaplara nazaran Türkiyenin, verem ve akıl hastahaneleri, doğum evleri gibi spesyalize hastahaneler dahil olmak üzere, bütün tedavi müesseselerinin yatak sayısı her bin nüfusa 3,78 yatak hesabıyla 95 bin, yalnız umumî hastalıklar müesseselerinin de bin nüfusa 2,25 yatak ölçüsüyle ve yekûn olarak 56 bin yatakla asgarî ihtiyacın şöyle böyle karşılanacağı anlaşılmıştır. Bu nispetler iktisaden gelişmiş memleketler için kabul edilen normların epeyce aşağısındadır ve bütün hesaplar Türkiyenin nüfusu 25 milyon kabul edilerek yapılmıştır.

İhtiyacın karşılanabilmesi için gerekli 95 bin yatağa mukabil, bugün yurtta Sağlık Bakanlığı ile birlikte başka teşekküllere ait olanlar da dahil, bütün tedavi müesseselerinin yatak sayısı ancak 42 bin kadardır. Bunlardan Sağlık Bakanlığına ait olanların sayısı ise sadece 30 bindir. 95 bin ihtiyaca karşılık, sadece 42 bin mevcut! Kolayca anlaşılıyor ki en mütevazi ölçülere göre yapılan hesapların verdiği ve ihtiyacı şöyle böyle karşılayacak bir seviyeye ulaşmak için bile daha yıllarca beklemek lâzımdır. Hem 95 bin rakamı, 25 milyon nüfusa göre hesaplanmış bir ihtiyaçtır. Halbuki nüfus bu arada artmıştır ve halâ hızla artmaktadır. Yatak sayısındaki artışın temposu ise, ümit kıracak kadar yavaştır.

Kalkınma edebiyatına istenildiği kadar hız verilsin, Sağlık Bakanlığının 1959 yılı içinde arttırmayı tasarladığı yataklar, bütçe teklifine göre, verem hastahaneleri için 500 ve umumî hastahaneler için de 500 olmak üzere topyekûn 1000'den ibarettir. Artan nüfusun yeni ihtiyaçları hiç hesaba katılmasa bile, memleketin bugünkü asgarî hasta yatağı ihtiyacını karşılamak için, Sağlık Bakanlığı ayni tempoyla hareket ederse, daha 53 yılın geçmesi icap edecektir.

Yeni hasta yatakları tesisinde diğer teşekküllerin Sağlık Bakanlığına yardımcı olacaklarını düşünsek bile, gene de en az 40 yıl sonra ancak bugünkü ihtiyacın seviyesine ulaşılacaktır. Ama Türkiyenin, nüfusu çok hızlı artan bir memleket olduğu unutulmamalıdır. Bu takdirde, bugünkü "karınca adımları" ile lüzumlu yatak seviyesine ulaşmak hayalinin tahakkukunu yüz sene öteye atmak gerekecektir.

Memlekette sağlık dâvasının halli için senede en az 7 - 8 bin yeni hasta yatağının hizmete konması şarttır. Ama yılda 1000 yataklık bir programla ortaya çıkan Sağlık Bakanlığı, "hasta yatağı sayısının artık ihtiyacın gerektirdiği seviyeye yükseldiğini" kemali ciddiyetle söyliyebilmektedir.

İlâç derdi

Hasta yatağı sayısı sağlık meselesinin sadece bir cephesidir. Bundan başka münhal doktor kadroları meselesi vardır, ilâç meselesi vardır. Bilhassa ilâçların pahalılığı ve aranan ilâcın bulunamaması vatandaşı ıstırap içinde bırakmaktadır.

Resmî ağızların "ilâç sıkıntısı yoktur" şeklindeki sözleri inandırıcı olmamaktadır. Zira her gün yeni bir hâdise, ilâç sahasında çekilen sıkıntıyı belirtmekte, resmî ağızları tekzip etmektedir.

Meselâ geçen hafta Perşembe günü İstanbulda Yedikulede bisikletten düşerek yaralanan Aysel Özçelikpençenin hayatı, acele Terramycine, Kantex ve Matromycine gibi ilâçların bulunmasına bağlıdır. Ayselin kaldırıldığı Bakırköy İşçi Sigortaları Hastahanesinde bu ilâçlardan yoktur. Eczahanelerde de bulunmayan bu ilâçlara ihtiyacı olan Aysel için Amerikan Hastahanesinden alınabilen 5 şişe Terramycine ile Nejat Eczacıbaşına numune olarak gönderilen Kantex isimli antibiyotik güçlükle temin edilmiştir.

Hâdise, hayatî ehemmiyeti haiz ilâçların dahi bulunmadığını en açık şekilde ortaya koymaktadır ve unutmamak lâzımdır ki binlerce hasta, Aysel Özçelikpencenin gördüğü yardımdan da mahrum olarak ilâçsızlık derdi ile pençeleşmektedir. En acısı, bu yürekler parçalayıcı manzaranın mânasız bir edebiyatla perdelenebileceğine mesuller inanmaktadırlar!

Doğu-Batı

Gönül alma gayretleri

Beyaz Saraydaki siyasi müşavirler, geçen hafta içinde, bütün gayretlerini Batılı başkentlerdeki psikolojik tepkileri ölçmeğe hasrettiler. Eisenhower'ın Kruşçef'i Washington'u ziyarete dâvet etmesi üzerine, bilhassa Almanya ile Fransada sızlanmalar olacağı, Amerikan diplomasisinin tekrar acı acı tenkid edileceği evvelden de biliniyordu. Fakat bu şikâyetlerin tam derecesini tahmin etmek pek kolay değildi.

Beyaz Saraydakiler, ilk tedbir olarak, Eisenhower'in Kruşçef'le görüşmeden önce Avrupaya kadar gitmesini ve başbaşa konuşmalarda ne yapacağını Batılı müttefiklere anlatarak onlardan fikir almasını münasip görmüşlerdi. Başkan, önce Londraya gidecek, oradan da Parise geçecekti. Federal Almanya Başbakanı Adenauer de, isterse, Londraya kadar gelip Macmillan'la konuşulduğu sırada Eisenhower'le görüşebilirdi. Aynı zamanda, Washington görüşmelerinin bir zirve toplantısı mahiyetini taşımıyacağı, sadece fikir teatisinden ibaret kalacağı ve Eisenhower'in bütün Batılı müttefikler adına konuşmaktan kaçınacağı hakkında türlü teminat veriliyor, Beyaz Saray sözcüleri hergünkü basın toplantılarında bu noktalar üzerinde ısrarla duruyorlardı.

Fakat, Avrupadaki tepkiler zannedildiğinden de kuvvetli oldu. Fransız hükümeti, atom bombası imal etmek, Amerikan uçaklarını memleket dışına çıkartmak ve Cezayirde askeri kuvvet gösterilerinde bulunmak suretiyle tam "Fransanın büyüklüğü"nü ispat etmek üzereyken zirvenin eteğinde bırakılmış olmasına çok sinirlenmişti. Almanyanın kayguları daha derindi. Dulles'in faal hayattan çekilmesi üzerine hükümetin başından ayrılmamayı uygun bulan Adenauer, Doğu ile Batı arasındaki gerginliği ilânihaye devam ettirmenin yollarını araştırmakla meşguldü. Halbuki, şimdi, Washington'daki görüşmeler sırasında, barışa kavuşmak arzusuyla, Almanyanın bazı taleplerinden vazgeçmesine karar verilmesi ihtimali belirmişti. Sonra, "lütfen" Londraya çağırılmak da Adenauer'in gururuna dokunmuştu. Washington'da alınan kararlardan Alman hükümetinin ne kadar "müteessir" olduğu Bonn'daki Amerikan elçisine lisanı münasiple anlatıldı. Ertesi gün, Beyaz Saraydan gelen cevap bütün Almanların gururunu okşayacak kadar hoştu. Başkan Eisenhower, Avrupa seyahatine ilk önce Bonn'dan başlayacak ve 27 Ağustosta Adenauer'le görüşecekti!

Eisenhower

Teskin edici.

Gayri memnunların gönlünü almak meselesi, sadece Adenauer'le görüşmekle halledilmiş olmıyacaktır. Eisenhower, Bonn'dan Londraya geçip sonra Parise geldiği zaman başta Signor Segni olmak üzere, bir sürü "istida sahibi"nin kapıda beklediğini görecektir. Hattâ, bunların içinde, teker teker görüşmeyi kâfi bulmayıp bir NATO toplantısı yapılmasını isteyenler de vardır. Aralarına Türkiyenin de katıldığı söylenen bu grupun fikrine göre, Eisenhower, kapalı kapı ardında neler konuşacağını önce Onbeşlere anlatmalı, onların tasvibini almalıdır. Fakat, evvelce Bel-

De Gaulle

Adenauer

İşkilliler!

Segni

Zirvedeki Güvercinler

Önümüzdeki ay içinde vuku bulacak olan Eisenhower - Krutçef görüşmesinin bir zirve toplantısı sayılıp sayılamıyacağı hakkında münakaşalara girişmek mümkündür. Fakat bunlardan hiçbir fayda çıkmıyacağı ve görüşmelere verilecek ismin ancak psikolojik bir değer taşıyacağı da aşikârdır. Beyaz Saray basın sözcülerinin ifadeleri ne olursa olsun ve Başkan Eisenhower, Nikita Krutçef'le "zirve müzakereleri"ne girişmiyeceğini anlatmak için Avrupa başkentlerinde ne kadar dil dökerse döksün, bütün söylenenler buluşmanın hakikî mahiyetini değiştiremiyecektir. Eisenhower - Krutçef buluşması, gerçekleşmesine yıllardan beri çalışılan zirve toplantısından daha ileri bir safha teşkil etmekte ve bir "en büyükler görüşmesi" olarak dünya meselelerinin hallinde geniş ufuklar açmaktadır.

İki devlet adamının karşı karşıya gelerek konuşmağa karar vermeleri, hiç şüphe yok ki, endişe içinde bekleşen kütlelere rahat bir nefes aldırmıştır. Sonunun nereye varacağını kestiremediği bir çekişme ortasında kendisini kaybolmuş hisseden "sokaktaki adam", harb uçurumunun kenarına gelmişken önünde böyle ferah ihtimallerin belirdiğini görünce âdeta şaşırmış gibidir. Mantıkları en zayıf olanlar bile, Doğu ile Batı arasındaki sessiz mücadelenin karanlık ufuklara doğru sürüklendiğini anlamakta güçlük çekmemişlerdir. İkinci Dünya Harbinin sonundan beri ara vermeden devam ettirilen silâhlanma yarışı, ideolojik çekişmenin iki ucundaki devleri büsbütün devleştirmiş, fakat aynı zamanda da birbirini yenemiyecek duruma getirmiştir. Eskiden, en büyük ve en kuvvetli devletlerin bile bir müddet boğuştuktan sonra, ister istemez "galip" veya "mağlûp" kategorisine gireceğini, harblerin kesin bir neticeyle son bulacağını söylemek mümkündü. Fakat, şimdi, Amerika ile Sovyetler Birliğinin kuvvetleri bu çeşit tahminleri imkânsız kılacak ölçülere erişmiştir. Bir ara, ilk darbeyi vuranın Üçüncü Dünya Harbinden muzaffer çıkacağı, dolayısıyla "sürpriz silâhları"na ehemmiyet vermek gerektiği söyleniyordu. Savunma ve haber alma usûllerinin geliştirilmesi, mukabil darbe vurmak imkânlarının unutulmıyacak süratle harekete getirilebilmesi bu çeşit tahminleri de mânasız göstermeğe başladı. İki dev, bugün bir "kuvvet çıkmazı"na saplanıp kalmışlardır. Halleri, saatlerce elense tutup birbirlerini yere düşüremiyen iki başpehlivandan farksızdır.

Hidrojen bombalarıyla, atom denizaltılarıyla, ölüm roketleriyle girişilecek bir boğuşma, yalnız birkaç şehrin veya birkaç milletin mahvı değil, bütün insanlığın yeryüzünden silinmesi olacaktı. Soğuk harb gerginliği devam ettikçe, sinirleri gittikçe zayıflayan devlet adamlarından birinin, hattâ çılgınlığa kapılan bir generalin, ölüm düğmelerinden birine basmıyacağını ve kendisiyle birlikte bütün insanları da felâkete sürüklemiyeceğini kim temin edebilirdi?

Soğuk harb bulutlarının dağılması ve Doğu ile Batı arasında anlaşma ihtimallerinin belirmesiyle birlikte halk kütlelerinde uyanan sevinç, meseleler hakkında daha derin düşünebilen kimselerde de vardı. Her iki cephenin son yıllardaki gelişmelerini yakından takip edenler, Amerika ile Sovyetler Birliği arasında hayat standartları bakımından belirmeğe başlayan yakınlaşmayı gözden kaçırmamışlardı. Biri kapitalist iktisat sistemi sayesinde, öbürü de sosyalist esaslara dayandırılmış bir plâncılık yoluyla yüksek yaşayış seviyesine, teknik üstünlüğe ve hudutsuz gelişme imkânlarına kavuşan iki dev, etraflarındaki birkaç devletle birlikte, insanlığın geri kalan kısmından ayrılmakta, dünya nizamı içinde ayrı bir "zenginler kulübü" teşkil etmektedirler. Yirminci Asrın ortasında, yeryüzü yuvarlağını ikiye bölen hakiki çizgi komünizm ile kapitalizmden çok zengin milletlerle gelişmemiş milletler arasındadır. Gelişmemiş milletler, müşterek dâvalarını halledebilmek, gerilikten kurtulup dünya nimetlerinde söz sahibi olabilmek için muazzam bir didinme, uğraşma ve dayanak arama faaliyeti içindedirler. Amerika ve Sovyetler Birliği bir araya gelip, karşılarındaki bu kütle hakkında müşterek hal tarzları bulmadıkları müddetçe gelişmemiş memleketleri sarsan, birbirine düşüren veya zengin milletlere karşı onlarda büsbütün kırgınlık yaratan mücadeleler daha da şiddetlenecek, aradaki uçurum gittikçe genişleyecektir.

Krutçef'in Washington'u ziyaret etmesiyle başlayacak olan gidip gelmeler, elbette, soğuk harbin hemen sona ermesi ve "sıcak dostluğun" başlaması demek olmıyacaktır. Her başlangıçta olduğu gibi burada da sabırla hareket etmek, ilk ağızda ümitsizliğe kapılıp her şeyi yüzüstü bırakmamak lâzım gelecektir. Nitekim, bugünkü neticeye ulaşabilmek için hangi safhalardan geçmek icabettiği hatırlanırsa, bundan sonraki yolun da aynı derecede uzun olacağını tahmin etmek kolaylaşacaktır. 1958 Ağustosunda Stevenson'un Moskovayı ziyaret edişinden beri, Humphrey, Macmillan, Montgomery, Harriman ve Nixon gibi şahsiyetler tarafından girişilen seyahat zahmetleri her defasında Batı ile Doğu arasındaki yakınlaşmayı bir safha daha ileri götürmüş, sonraki hareketlere zemin hazırlamıştı. Aynı şekilde, 1956'da Londraya gelen Krutçef - Bulganin çiftinden sonra, Mikoyan'ın, Kozlov'un Batı dünyasının perdelerini aralamaları, hiç şüphesiz bugünkü neticenin hazırlanmasında büyük rol oynamıştır. Krutçef - Eisenhower görüşmeleri, bu karşılıklı ziyaretler zincirinin ilk halkası olmadığı gibi, son halkası da olmıyacaktır. Ziyaretlerin daha da sıklaşması iki taraftan da "demir" gibi gözüken "perde"nin tülden daha şeffaf hale gelmesi beklenebilir.

Hiçbir resmi anlaşmayla veya bâzı meseleler hakkında müşahhas hal tarzlarıyla neticelenmeseler bile, bu çeşit temasların dünya barışı bakımından ne derece ehemmiyetli olduklarını kestirmek için kehanet sahibi olmağa lüzum yoktur. İki tarafın liderleri, birbirlerinin gücünü, kudretini ve imkânlarını daha yakından görecekler, kendilerine akseden raporlardan sıyrılarak karşılarındaki rakipler hakkında doğrudan doğruya fikir sahibi olacaklardır. Bu arada, Doğu - Batı yakınlaşmaları hakkında daima şüpheci davrananlar -meselâ "Time" mecmuası-, Krutçef'in Amerikaya hep komünizm gözlüğü gerisinden bakacağını, dolayısıyla her şeyi görmek istediği şekilde göreceğini söyliyerek karşılıklı ziyaretler hakkında kötümser olabilirler. Muhakkak olan bir şey varsa, ziyaretler, hiç olmazsa liderlerle halklar arasında doğrudan doğruya temas imkânları yaratmak suretiyle iki taraftaki insanların tasalarını, endişelerini yine iki taraftaki devlet adamlarına duyurmak bakımından fayda sağlayacak, dünya barışını yıkmak yolundaki muhtemel çılgınlıkları önliyecektir.

Krutçef'le Eisenhower'in askıdaki meseleleri görüşmek üzere bir araya gelecekleri haberi büyük kütleleri sevindirmekle beraber, bâzı kimselerin de huzurunu kaçırmıştır. Meselâ, Amerikadaki bâzı çevreler ve senatörler, "Krutçef, Berlin meselesinde hiçbir tâvizde bulunmadan istediklerini elde etti, Ike'ın şimdiye kadar ısrarla reddettiği zirve toplantısını, hem de âlâ şekilde tertiplemenin yolunu buldu" diyerek memnuniyetsizliklerini ifade etmektedirler. Karşı karşıya gelip konuşmaktan -sanki çok zararlı ve masraflı bir işmiş gibi- bucak bucak kaçınan Dulles diplomasisinin hataları unutulmakta, bugünkü razı oluşun eski inatçılıkların bir bedeli olduğu akla gelmemektedir.

Şurası muhakkak ki, menfaatlerini Doğu ile Batı arasındaki gerginliğin devamında gören bâzı yabancı politikacılarla birlikte Amerikadaki dar görüşlü senatörlerin itirazları da başlayan yakınlaşma hareketini yavaşlatsa bile tamamen durduramıyacaktır; çünkü hareket sokaktaki adamın hoşuna gitmiştir.

Macmillan
İki cami arasında

cika Dışişleri Bakanı tarafından yapılmış aynı mahiyette bir teklifin reddedilmesinden sonra, Ankaradan veya başka "küçük başkentler"den gelecek tekliflere itibar edilmiyeceği söylenmektedir. Başbakan Menderes, eğer söylenildiği gibi Parise gidecek olursa, bu gidiş, çok muhtemelen, bir davet üzerine değil, istida sahibi sıfatıyla ve kendi arzusuyla olacaktır.

Irak

Geçimsiz biraderler

Iraktaki son komünist ayaklanmalarından sonra, bir ara tekrar iyileşmeğe yüz tuttuğu zannedilen Kasım - Nâsır münasebetleri geçen hafta içinde yeniden bozuldu. Kahireden yayın yapan kuvvetli "Arapların Sesi" radyosu, Kasım rejiminin komünistlere fazla yüz verdiğini ileri sürmeğe, bu müsamahanın gerisinde bâzı hesapların yattığını iddia etmeğe başladı. Mısırlı spiker, "komünistler kahraman Kerkükü kana buladılar, masum insanlar vahşice öldürülüp sokaklarda sürüklendi: Albay Mehtavi bu suçluları neden mahkeme edemiyor?" diye soruyordu. Bu sırada Bağdatta, Musul âsilerini, yani İkinci Tümen Kumandanı Nedim Tabakcalıyı, eski İstihbarat Başkanı Albay Rifat Hacı Serri ve Birinci Tümen Kumandanı Abdülaziz Ekveyli muhakeme eden Mehtavi de, bütün bu işlerde Albay Nasırın parmağı olduğunu söylemekte, Birleşik Arap Cumhuriyetinin başkanından "küçük Hitler taslağı" diye bahsetmekteydi.

Hiç şüphesiz, bütün bu atıp tutmaların gerisinde, bir yıldan beri devam eden Orta Doğu hâkimiyeti meselesi yatmaktadır. 14 Temmuz 1958 ihtilâlinden beri, Albay Nâsırın karşısında ikinci kuvvetli adam olarak beliren Kasım, başlangıçtaki tahminleri yanlış çıkarmış ve Birleşik Arap Cumhuriyetine katılmak şöyle dursun, Arap milliyetçiliği dâvasına karşı havli soğuk davranmıştı. Kasım, Iraktaki bütün unsurların desteğine dayanan ve her türlü birleşme hareketlerinin dışında kalan bir rejim kurmak, Irakın kalkınmasını bu yolda başarmak arzusundaydı. Bu sebepledir ki, İhtilâlin kısa zamanda tamamlanmasında büyük payları olan komünistlerle işbirliği yapmayı ve işin bu safhasında onlarla açık bir mücadeleye girişmemeyi kendi uzun vâdeli plânları bakımından uyun görmektedir. Fakat, son Kerkük çarpışmaları sırasında komünistlerin giriştikleri cüretkârane hareketler karşısında Kasımın çok sert davranması, partiyi kapatıp bütün âzalarını tevkif etmesi bekleniyordu. Kahiredeki propaganda kaynakları da "nasıl, biz bu komünistlerin çok tehlikeli insanlar olduklarını daha çok önceden haber vermemiş miydik?" şeklinde yayınlar yaparak muhtemel temizleme kampanyasından kendilerine şeref payı çıkarmağa çalışmaktadırlar.

Beklenen olmadı. Kasım, komünistleri tamamen saf dışı etmenin ve rejimi, onların desteği olmaksızın ayakta tutmanın henüz imkânsız olduğunu anlamıştı. Gerçi meydan nutuklarında, radyo yayınlarında komünist unsurlar ve bilhassa Kerkük katliamını yapanlar takbih edildi ama, Komünist Partisine karşı şiddet kullanılmadı. Zaten, çok elâstiki bir politika takip eden Irak Komünist Partisi de, bütün otokritik mekanizmasını harekete geçirmiş, Kasıma bağlılığını teyit ederek bundan sonra Kerkükteki benzer hâdiselere asla mahal vermiyeceğini belirtmişti. Böyle olunca, Kasımla komünist unsurlar arasındaki gerginliğin şimdilik ortadan kalktığını ve durumun tekrar normale döndüğünü söylemek mümkündü.

Küba

Geçmişe hasret

Kübalı lider Fidel Castro, bu hafta sonunda, hayatının en acı nutuklarından birini söyledi. Sakallı ihtilâlci, Amerikan kapitalistlerinden ve Dominik Cumhuriyetindeki diktatör Trujillo'dan "alçaklar" diye bahsediyor, son günlerde yeni halkçı rejim aleyhine girişilen hareketleri "tarihin en şerefsiz sayfası" olarak adlandırıyordu. Hakikaten, Havanadaki ihtilâlci hükümet, kuruluşundan beri karşılaştığı komploların en sinsisini ve en tehlikelisini henüz atlatmıştı. Batista rejiminin artıkları, o rejime kendi keselerini doldurmak için hasret çekenler ve nihayet şeker fabrikalarını, plantasyonları ellerinden kaçırmamak uğruna her şeyi yapmağa hazır Amerikalı kapitalistler elele verip Fidel Castro hükümetini devirmenin yollarını aramağa başlamışlardı. Havana hükümetinin en son yayınladığı bir tebliğe göre, Küba toprakları üzerinden geçen Amerikan uçakları, eski rejim taraftarlarının bastırdıkları propaganda beyannamelerini köylere atmakta ve böylece Castro aleyhinde yeni bir halk hareketinin çıkarılması için Batista'ya yardım etmektedirler. Ateşli ihtilâlci, küçücük Küba adasında, etrafının sarıldığını, muazzam imkânlara sahip Amerikan kapitalistleri ile irili ufaklı diktatörlerin işbirliği karşısında yalnız kaldığını hissetmektedir. Fakat, gerek kendi memleketindeki, gerekse komşu devletlerdeki halkın sempatisi henüz Castro'yla beraberdir ve kurduğu rejim şimdiye kadar suiistimalleri önlediği, topraksızlara toprak dağıttığı için kütlelerin gözünde itibarından kaybetmemiştir. Bilhassa Venezuelada, Fidel Castro hayranlığı hâlâ ilk günlerdeki kadar canlı kalmaktadır.

Tıpkı filmlerdeki gibi

Genç ihtilâlci aleyhinde muazzam bir komplonun meydana çıkarıldığı, geçen hafta sonunda Kübada yapılan kütle halindeki tevkiflerle anlaşıldı. Havana'da, bir gün içinde, en az 1500 kişi yakalanıp hapse atıldı. Bunlar, umumiyetle, diktatör Batista rejimi zamanında vazife görmüş subay ve erlerden, Hernandez Tellaheche gibi büyük şeker sanayicilerinden, Cainas Milanes başta olmak üzere toprak sahiplerinden ibaretti. Ayrıca, Julian Lobo'nun da tevkif edildiği

Nâsır
Başka bahara...

söyleniyordu. Adı bütün Amerikan kıtasında bilinen Lobo, yalnız Kübanın değil, bütün dünyanın şeker piyasasına hâkim olan zenginlerdendi.

İhtilâl aleyhtarı komplonun Binbaşı Eloy Gutierrez Menoyo tarafından ortaya çıkartıldığı anlaşılıyor. Gutierrez, Batista'ya yapılan mücadelede ihtilâl gruplarından birinin başında bulunmuştu. İlk Fidel Castro hükümetine alınmayan Gutierrez buna rağmen yeni rejimi destekliyeceğini ilân etmişti. İhtilâl düşmanları, Binbaşının siyasi iktidar sahibi olmaktan hoşlanabileceğini düşünmüşler ve komplonun başarılması için onun yardımından istifade etmeyi tasarlamışlardı. Hükümet darbesi hazırlayanların kendisiyle temasa geçmeleri üzerine, Gutierrez hemen Fidel Castro'yu haberdar etmişti. Fakat, Castro hemen harekete geçeceği yerde, sâdık Binbaşıdan komplocularla teması devam ettirmesini ve daha fazla malûmat toplamasını istemişti. Böylece kapanını hazırlayan Başbakan, hafta sonunda, sanki hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi, kardeşi Raul'la birlikte dinlenmek üzere Çamlar Adasına gitmişti.

Bu sırada, komplocular Havana banliyösündeki bir kahvede toplanmışlar, plânlarının son teferruatını görüşmekle meşguldüler. Halbuki, her şeyi önceden bilen Castro'nun adamları kahvenin her köşesine mikrofonlar yerleştirmişler ve bütün konuşulanları banda almağa başlamışlardı. Gutierrez Menoyo da, yardımcılarından Morgan adında biriyle beraber toplantıdaydı. Konuşmaların tam ortasında Menoyo ayağa kalktı ve bütün komplocuların tevkif edildiklerini bildirdi. Bu sırada kapıların ardında bekleyen polisler içeri girerek ihtilâl düşmanlarını birer birer yakaladılar. Biraz sonra, Castro da, yüzündeki alaylı tebessümüyle komplocuların karşısına çıktı ve "söyleyin bakalım, bakanlıkları aranızda nasıl paylaştınız?" diye sordu. Kahvedeki bu tevkif hâdisesiyle birlikte, memleketin her tarafında girişilen kütle halindeki tevkifler de başladı.

Diktatörün tarifi

Kübada bütün bunlar olup biterken, Güneyde Şili Cumhuriyetinin başkenti Santiago'da toplanan Amerikalı Devletler Teşkilâtı kongresinde hararetli müzakereler olmaktaydı. Bütün mesele, Castro ile Trujillo'dan hangisinin diktatör olduğunu tâyin etmekten ibaretti. Başta Venezuela olmak üzere, Güney Amerika devletlerinin çoğu, Castro rejiminin otoriter mahiyetini kabul etmekle beraber, bunun Küba halkının yararına olduğunu, halbuki Dominik Cumhuriyetindeki tam bir klâsik diktatörlük şeklinde işlediğini ileri sürmekteydiler. Herter'in başkanlık ettiği Amerikan delegasyonu bu fikirde değildi. Amerikalılar, Trujillo rejimini açıkça takbih etmekten çekiniyorlardı. Onlara göre, diktatörlüklerin halk yararına olup olmadıklarına bakmaksızın hepsine aynı muamele tatbik edilmeliydi.

Castro ve taraftarları
Diktatör ama...

Castro ile Trujillo'yu aynı kategoriye sokmak yolundaki bu gayretlerin gerisinde Kübadaki plantasyonların ve şeker fabrikalarının sahipleri vardı. Bütün gaye, Castro'ya "muzır diktatör" damgasını vurmak, ondan sonra da kurduğu rejimin icabına bakmaktı.

Gayretler istenen neticeyi vermedi. Yalnız Venezuela gibi Catsro rejiminin hareketli taraftarları değil, iki cephe arasında arabuluculuk eden Şili, Brezilya ve Arjantin delegeleri de Havana'daki hükümete karşı açıkça cephe alınmasına taraftar değillerdi. Delegeler, bu fikri ileri sürerken, hiç şüphesiz memleketlerindeki halk efkârının baskısını hissetmekteydiler. Hakikaten, hükümetlerin resmî tutumları ne olursa olsun, bu gün için Güney Amerika bakımından muhakkak olan bir şey varsa, o da Castro hareketinin büyük halk kütleleri tarafından samimiyetle tutulduğu ve hattâ ileride girişilicek ıslahat teşebbüsleri bakımından bir örnek telâkki edildiğidir.

Bu arada, Trujillo taraftarlarının ve Amerikalı kapitalistlerin kullandıkları ucuz taktikler de para etmemektedir. Tabii bu taktikler arasında en çok ümit bağlanan Castro'ya komünist damgasını vurmak olmaktadır. Meselâ, son Santiago toplantısında söz alan Dominik Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı, Fidel Castro'dan "kızıl mürekkebiyle Karaib Denizini bulandırmağa çalışan bir mürekkep balığı" diye bahsetmiştir. Fakat, plantasyon sahipleriyle Trujillo ve Batista gibilerin bulanık sularda balık avlamak bakımından çok daha fazla menfaatleri bulunduğu bilindikçe, bu gibi propagandalara kimse kanmamaktadır.

K A D I N

Aile

Üvey anne!..

Pamuk Prenses, Kül Kendisi masallarını okuyup, sağda solda üvey annelerin kötülüğüne dair bir takım hikâyeler dinleyip de, bir gün üvey anne elinde kalmaktan korkmayan, hayatında bu kâbusu duymayan çocuk yoktur sanırım. Bütün çocukların böyle bir korkusu ve çekingenliği varken, üvey anne adını alan kimsenin de durumu pek kolay olmaz. Kulaktan dolma, peşin hükme sahip olan çocuk her ne surette olursa olsun, annesinin yerini alanı suçlu görür. Çocuğun bu hırçınlığı tabii karşılanıp, hoş görülmelidir. İtirazı şahsa değil, o yeri alanadır. Önceleri münasebetler tabii şekilde kurulmalı, sevdirmek için çocuğun üstüne düşmekten yahut damarına basacak şekilde hareket etmekten kaçınılmalıdır. Çünkü, bu tarz hareket aradaki bağları bir daha uyuşmıyacak şekilde koparmaktan başka işe yaramaz. Hele çocuğun annesinin yerini aldığını söyleyen, kendisine de anne diye hitap edilmesini isteyen bir üvey anne, çocuk tarafından hiç bir zaman affedilmeyecek bir hatâ işlemiş demektir. Hitapta serbest bırakılmalı, isterse anne demelidir. Anne demeği kabul etmezse, zaten münasip bir şey bulur söyler. İsteğine bırakmak, onun için daha az kırıcı olur.

Çocuğun annesi hayatta ise katiyen kötü dille bahsedilmemelidir. Aksine annesini sevmesi icap ettiği, hayatta böyle şeylerin olduğu, büyüyünce bütün bunları daha iyi kavrıyabileceği anlatılmalıdır. Ölü bir anneden bahsederken de aynı şekilde saygılı olmak lâzımdır. Çocuğu üzmemek için "Ölmüş ne yapalım", diye kısa kesmek, derinden derine acı duymasını önliyemiyecektir. Ölümün herkes için olduğu, annesinin vakitsiz bir ölüme uğradığı, hayatın böyle acı tarafları olmasına rağmen yaşamanın yine de vaz geçilmiyecek kadar tatlı olduğu, eğer isterse dostluk ve arkadaşlık edileceği kırmadan, yumuşak bir eda ile anlatılmalıdır.

Kusurlara karşı hazırlıklı olmak, bâzı meseleleri sertlikle halletmemeğe bilhassa dikkat etmek lâzımdır. Üvey annenin daima kötülük yapacağına inanan çocuk, ufak bir ihtarı bile büyütüp üzülebilir. İtimadını kazanıncaya kadar kızmamağa gayret edip, sevildiğine ve kötülük edilmiyeceğine inandırılmalıdır.

İlk günlerde babasına da küskün olan çocuğa, baba ile anlaşma, oynama ve sevişme imkânı vermek suretiyle kendini büsbütün yalnız ve kimsesiz hissetmesi önlenmelidir. Zamanla şüphesi kaybolan çocuk, yaklaşacak, aradığı şefkati ve sevgiyi bulunca bağlılığını esirgemiyecektir. Böylece, anlayış ve yumuşaklıkla yuvadaki ehemmiyetli meselelerden biri kolayca halledilecektir. Hiç bir suçu olmadığı halde, bedbahtlığa uğrayan küçüğün hayatı kurtarılmış, saadete ulaştırılmış olacaktır.. Ana - baba sevgisinden mahrum olmadan yuva içinde kendini emniyette hisseden, sevildiğine inanan çocuğun saadeti bütün hayatı tatlıdır. Küçük bir insana yardım etmek, dünyasını güzelleştirmek, üvey anneler için bile zevkli bir iştir.

Üvey anne

Ağzıyla kuş tutsa...

Moda

Havalar serinlerken

Önümüzdeki günlerde, sıcak yaz gecelerinin yerini hafif bir serinlik alacaktır. Bir müddet için kaldırılan süveterleri yine ortaya çıkarıp, giymek ihtiyacı duyulacaktır. İşte serin yaz akşamları için bu yıl en cazip kıyafetler bahriye elbiselerinden alınan ilhamla hazırlanmıştır. Koyu mavi ve açık lâcivert, keten yahut ince yünlüden yapılan etek ve pantalonlar çok modadır. Bunlarla beraber giyilen bluzlar, süveterler dışa bırakılan ve hatları düz olan biçimlerdedir. Enine veya boyuna çizgili süveterlerde beyaz üzerine mavi veya lâcivert çizgililer daha çok tercih edilmektedir. Düz renk olanlarda meselâ, beyaz bir blûzda yaka ve kollara mavi bir şerit geçirilmiştir. Mavi renkte bir blûz da mutlaka beyazla aydınlatılmalıdır. Yakalar bahriye yakası dediğimiz biçimdedir. Süveterlerde düz sivri yakalara rağbet daha fazladır. Böyle sivri yakaları küçük bir eşarp pek zarif bir şekilde süslemektedir.

Bir süveter

Naftalinleri silkme zamanı

Güzellik

Masaj

Kendi kendine masaj yapılabilir mi? Bu oldukça ehemmiyetli bir sualdir. Çünkü, acemi elin yapacağı yanlış hareketler ekseriya adalelerin büsbütün gevşemesine, sarkmasına sebep olabilir. Bu korku yüzünden birçok kimseler yüzlerine masaj yapmak istemezler.

Anotomik bir masaj ancak bu işin mütehassısları tarafından yapılmalıdır. Adalelerin yeri ve istikameti bilinmedikçe, gelişi güzel yapılan bir masajdan fayda yerine zarar beklenebilir. Bununla beraber her kadının ayna karşısında kendi kendine yapabileceği kolay bir masaj usulü de yok değildir. Yalnız masaj için kullanılacak krem, her hangi bir krem olmamalıdır. Masaj kremleri diğer kremlerden ayrıdır. Tuvalet kremleri masaj esnasında cildi çeker, cildin tabiatına göre Lanolin veya Axonge ile yapılmış masaj kremleri kullanılmalıdır.

Yüz masajı altı ayrı hareketle yapılabilir:

Alın masajı: İki elinizin orta ve yüzük parmaklarını, iki kaşınızın

ortasında birleştiriniz. Yavaş yavaş parmaklarınızı kaydırarak alnın yanlarına, saç diplerine doğru çıkarınız. Alın kemiği kuvvetli olduğuna göre parmakları bastırmaktan korkulmamalıdır. Masaj kremi parmakların kaymasına yardım eder.

Ağız kenarı masajı: Burun kanatlarından ağız kenarına inen çizgi genç yaştakilerde bile görülen, gittikçe derinleşen bir çizgidir. Orta parmak burun kanadı altından kaydırılarak, kulak altına kadar çıkarılmalıdır. Bu hareket yapılırken parmak hafif bastırılmalı ve deriyi germeden yanak etleri yukarı alınmalıdır.

Şakak masajı: Göz kenarında kaz ayağı biçimindeki çizgiler, otuz yaşın alâmetidir. Bu kısmın masaj kreminden çok, besleyici bir kremle ovulması icap eder. Sağ elin orta ve baş parmaklariyle deri hafifçe gerilmelidir. Sol elin orta parmağıyle okşar gibi döndüre döndüre gayet yavaş masaj yapılır.

Çene masajı: Çene kemiği dayanıklı ve kuvvetli olduğu için bu kısma daha canlı masaj yapılabilir. Baş parmak ile işaret parmağı arasında, çenenin ortasından başlıyarak deriyi germeden, fakat kuvvetlice kulak altına kadar hareket ettiriniz. Bilhassa işaret parmağının ağız kenarına yakın olan etleri beraber sürüklemesine dikkat edilmelidir.

Boyun masajı: Boyun kısmı oldukça ehemmiyetlidir. Çene altının sarkmaması için çok itina gösterilmelidir. Bu masaj hem yukarıdan aşağı, hem de aşağıdan yukarı yapılabilir. Sağ elin birbirine bitişik dört parmağı boynu sol taraftan sıvazlıyarak çene altına iner. Önce her iki tarafa bu şekilde masaj yapıldıktan sonra, çene altından başlanarak kulak altına kadar çıkarılır.

Ense masajı: Kadın, güzelliği için aldığı tedbirler arasında çoğu zaman ense güzelliğini unutur. Yağ toplanarak kanburlaşmış ense hiç de hoş görünmez. Her gün iki elinizin dört parmağı ile ense kökü denilen kısımdan başlıyarak omuzlara kadar yayılan kuvvetli bir hareketle yapılacak masaj, ense güzelliğini temin edecektir.

Yüz masajı

Yaz Uykusu

Fatma ÖZCAN

Yaz aylarının gelmesiyle beraber, memleketimizdeki fikir ve sanat hayatında da ölüm sessizliği başlar. Parmakla sayılacak kadar az olan tiyatrolarımız ve zaten bir tane olan opera tatile girer, konserler durur, sergilerin kapısı kilitlenir, konferans ve edebiyat matinelerinin lâfı edilmez, kitap satışları da azalır. Bunlar kışlık ihtiyaçlarımızdır. Hele bir kış gelsin...

Fikir ve sanat hayatımızı ayakta tutanlarla, bundan istifade eden halk, sanki kışı büyük bir faaliyet içinde geçirmiş, bunun neticesi olan yorgunluğu çıkarmağa hak kazanmış gibi, tatile başlarlar. Halbuki nüfusu 27 milyona varan bir memleket için, bu fikir ve sanat hareketleri, lâfı edilmiyecek kadar azdır. Bir yıl içinde Ankara şehrinde gördüğümüz piyes sayısı 15'i geçmez, opera ise 5-6'dır. Konser 20'yi bulmaz; çeşitli mevzulardaki konferans sayısı en iyimser ifade ile 50'dir. Resim sergisi 10'dur diyebiliriz. Fakülte ve yüksek okul sayısı kadar münazara yapıldığını söylesek 20'yi aşmaz. Merkez nüfusu yarım milyona yakın olan, iki üniversitesi bulunan bir başşehir için bu ölçüdeki faaliyet kâfi gelmiyeceği gibi, yorucu olduğu da asla iddia edilemez.

Batıda kış çalışmalarına paralel olarak yaz programları tatbik edilirken, bizim elimizi kolumuzu bağlayıp tatil yapmamız, kaybedilmiş, boşa harcanmış zamana yeni kayıplar ilâve etmekten başka neye yarar? İstanbullular Açıkhava Tiyatrosuna sahip oldukları halde, yaz aylarında Devlet Tiyatrosunun temsillerini göremezler, opera seyretmek ve dinlemek zevkinden mahrum olurlarsa, kayıpları büyük sayılmaz mı? Bugün sayfiye kasabaları haline gelen Akçakoca, Amasra, Abant gibi yerleri Gençlik Tiyatroları, fakültelerin münazara kolları, niçin ziyaret edip, birkaç temsil vermezler, alâka çekici mevzularda konferans ve münazaralar tertip etmezler? Alâka görmemek gibi bir endişe yüzünden bu faaliyetlerden uzak durulduğu da pek iddia edilemez. Çünkü, Erdek Festivalinin iki yıl da güvenilir bir netice ile kapanması cesaret vermelidir. Halkın yaz aylarındaki avareliğinden istifade edip, eğlence araması fırsat bilinerek, peşin hükümle karşı koyduğu, alışkan olmadığı fikir ve sanat gösterileri, kaçmasına fırsat verilmeden önüne serilemez mi?

Yazın sayılı günlerini dinlemeğe ayıran, geri kalan zamanda alıştığı faaliyetleri bekliyenler de ihmal edilmemelidir; bu, küçük bir zümreyi memnun etmek şeklinde düşünülüp, neticenin de küçük olacağı fikrine varılarak külfet telâkki edilmemelidir. Bol ve cazip reklâmla istenilen başarıya ulaşmak mümkündür. Memleket kültürüne hizmet uğruna külfete katlanmaktan çekinmiyecek aydınlarımız olduğuna hiç şüphe yok. Ancak; atamadığımız bu durgunluk, herhalde, yaz tatili alışkanlığını bozmamak gibi bir duygudan ileri gelmektedir.

D İ K K A T !

AKİS'in 115 ve 123. sayısı mahkeme karariyle toplattırılmıştı. Gene mahkeme karariyle iade edilen bu fevkalâde mecmualar şimdi satışa arzedildi.

Merakla ve katıla katıla gülerek okuyacağınız bu iki mecmuayı AKİS mecmuası P. K. 582 Ankara adresine göndereceğiniz 2 adet altmış kuruşluk posta pulu ile temin edebilirsiniz.

C E M İ Y E T

İstanbul Belediye Başkanı **Kemal Aygün**, bir tamimle hoparlör yasağının tatbikini ve İstanbulun "gürültüsüz" bir şehir haline getirilmesini isteyince İstanbulluları bir tasadır aldı: Vatan Cephesi ocaklarının davullu, zurnalı, hoparlörlü cümbüşünden artık mahrum mu kalacaklardı?

★

Kartaldaki kampta güneş ve denizden faydalanan subaylarımızla aileleri geçen hafta B. M. M. Başkanı **Refik Koraltan**ı aralarında görmekle son derece bahtiyar oldular. Koraltan, kampçılarla birlikte denize girdi ve herkesi kahkahalara boğan zarif nükteler yaptı.

★

Haydarâbat Nizamının torunu **Mükerrem Cah** ile evlenerek serveti bütün dünya züğürtlerinin çenesini yoran zengin ailenin gelini olan Türk kızı **Esra**, geçen hafta İstanbula geldi. Haydarâbata, kocasının yanına gitmeden önce doğduğu memleketi bir defa daha görmek isteyen Esra Mükerrem, şimdiden "Sari" sarmasını ve Ordu dilini öğrenmekle eski arkadaşlarını hayrete düşürdü.

★

Musikiyi halka sevdirme işinin gönüllüsü, Cumhurbaşkanlığı Filârmoni Orkestrasının genç şef muavini **Hikmet Şimşek**, Erdek Şenliğinde kazandığı başarıdan aldığı cesaretle yeni teşebbüslere hazırlanıyor. Eylülde Balıkesirde bir konser verecek ve oradan İzmir, Aydın ve Bursaya geçerek Cumhurbaşkanlığı Filârmoni Orkestrasının bu yılki "yurt içi konserleri" programını tamamlıyacak.

Esra Mükerrem

Haydarâbat'a!

★

İstanbulda mevsimin modası: Sinek avı... Bu mecburi spora resmi dairelerde de rağbet fazla... Meselâ Vilâyet Sağlık Müdürü, sinek avına mahsus tel raketle günde 50 karasineği ortadan kaldırmakla iftihar etmektedir. Ama mücadelede galibiyetin sayı hesabıyla karasinek ekibinde olduğu muhakkak... Ehemmiyetsiz telefatın acısını İstanbulluların kanını zevkle emmek ve onlara günleri zehir etmekle bol bol çıkarıyorlar.

★

İstanbulda plâja girmekle cehennem ateşine atılmak arasında hiç fark kalmadı. Zira plâj ücretleri "ateş pahasına" çıktı. Meselâ Turizm Bankası tarafından işletilen Florya plâjındaki tarifeye göre giriş bir kişi için 400, iki kişi 550, üç kişi 750 ve dört kişi için de 850 kuruştur. Şimdi plâja yalnız gelenler tarife karşısında zınk diye durmakta ve kapıda hiç olmazsa bir arkadaş bulmak için bekliyerek ücreti 275'e düşürmeye çalışmaktadırlar.

★

Ankara Palasta at üzerinde soyunan **Monique Montez**'in numarasını seyre gelenler arasında, geçen hafta Maliye Bakanı **Hasan Polatkan** ile Basın - Yayın ve Turizm Bakanı **Abdullah Eker** de vardı. Yalnız, bakanlar, Vali **Dilâver Argun**un strip - tease yasağı yüzünden numaranın kâmil şeklini göremediler. Monique Montez, artık eskisinden biraz daha az soyunarak yasağa riayet ediyordu.

★

Alaturka şarkıcılıkta bir "inkılâp" yapmayı düşünen ve bu yüzden başı derde giren **Sevim Çağlayan**, nihayet "çalışma izni"ni yeniden elde etti. Şimdi sağdan soldan yağan gayet parlak teklifler karşısında en müsaitini seçmek için kafa yoruyor.

★

Mısır ve Suriyenin taçsız hükümdarı **Nâsır**, geçen hafta islâm âlemi için üç yeni bayram günü ilân etti. Birleşik Arap Cumhuriyetinin bu üç yeni bayramı her yıl Mansurah, Rozet -Nil sahilinde- ve Şamda hararetle tes'id edilecek. Mansurah Bayramı, Fransız Kralı **Saint Louis**'nin **Selâhaddin Eyyubi** tarafından esir edilmesinin yıldönümünde yapılacaktır. Şam Bayramı, **Aslan Yürekli Richard**'ın Üçüncü Haçlı Seferi sırasında teslim olmasının tes'ididir. Rozet Bayramı ise, Arapların, **Napoleon Bonaparte**'ın çekilmesi üzerine Mısıra çıkan General **Frazer** kumandasındaki İngiliz kuvvetlerine karşı kazandıkları zaferin yıldönümüdür.

Koraltan kampta

Neşe dağıttı

Z A B I T A

Kazalar

Haliçte [illegible]!

Yaz aylarının başından beri şiddetli gök gürültüleri ile gelen iki sağnak gören İstanbullular, geçen haftanın ilk gecesi de içiçe birkaç infilâkın kopardığı bir tarakayı işitince gözlerini gökyüzüne çevirdiler. Gökyüzü yıldızlarla doluydu. Meraklarını tatmin etmek için itfaiyeye telefon edenlere verilen ilk malûmat, Haliç Fenerindeki bir oksijen fabrikasında infilâk olduğu yolundaydı. Bir an içinde evlerinden fırlayan Fatih, Edirnekapı, Fener ve Balat sakinleri patlama sesinin geldiği tarafa doğru koşuyorlardı.

Korkunç manzara

İlk şaşkınlık Fener karakolunda olmuştu. Vazifeli memur tavanın bütün sıvalarının üzerine döküldüğünü, camların çerçeveleri ile beraber odanın orta yerine düştüğünü görünce şaşkınlıktan ne yapacağını bilmez bir hale gelmişti. Önce nereye ve niçin telefon etmeliydi? Yukardan, yatakhane olarak kullanılan odadan ise, gaşırtıcı sesler geliyordu. Dışarda ise koşuşmalar ve canhıraş feryatlar vardı. Binanın yıkılması tehlikesinden çekinerek selâmeti kendini dışarıya atmakta bulan polis halkın koşuştuğunu görmüştü. O da halkın arasına karışarak 30 - 40 metre ilerde sahile, takaların bağlı bulunduğu ve alevler çıkan mahalle doğru koştu.

Görülen manzara dehşet vericiydi: İnfilâk tesiri ile uçan hurda demirler sahilde ve iskele meydanında düştükleri yerlere saplanmışlardı. Batan taka ve sandalların bulunduğu koyda ise su üzerinde cesetler görünüyordu.

Dalgıç motorunun içinde oksijen tüpünün infilâk ettiği, bir benzin varilinin patladığı yolunda söylentiler vardı. Fakat kimse ne olduğunu bilmiyordu. Hattâ o kadar bilmiyordu ki batan motorlardan kurtulan şahıslar bile, "Yanıyoruz diye bir ses işittik, infilâktan sonra kendimizi dışarı attık" şeklinde karma karışık bir şeyler anlatıyorlar, fakat meraklı gazetecilerin sorduğu suallere doğru dürüst cevap veremiyorlardı.

İnfilâk saat tam 10.30'da olmuştu. Saat 11'de ise Fener iskelesinin bulunduğu meydanda 30'dan fazla gazeteci, binlerce halk vardı. Gazeteciler ve halk hemen Sirkeci infilâkını hatırlamışlardı. Hemen hemen herkes "Dinamit bu" diyordu ama ilgili makamlar bunun dinamit olduğunu ertesi gün söyliyeceklerdi. 165 kilo dinamit, bu sefer gece olduğu ve motorlarda nöbetçi tayfalardan başka kimse bulunmadığı ve Fener çok sakin bir semt olduğu için 3 ölü, 13 yaralı ile yetinecekti. Yoksa 300 kilo ağırlığındaki saç levhaları bile bir kâğıt hafifliği ile kaldırıp 250 metre ileriye bir bıçak gibi saplayan patlama, daha çok sayıda insanı kurban edecek güçteydi. Batan motorlarla sandallar, altı sandık içindeki dinamitin ucuz kurbanlarıydılar.

Ertesi gün gazeteler, ilgililerin Haliç içine dinamit sokulmasının yasak olduğunu, bu mevzuda hassasiyetle duracaklarını söylediklerini yazıyorlardı. Sirkeci infilâkı sırasında da buna benzer sözler işitilmişti. O muştu. Ali Şeker, Recep Karamahmutoğlu ve Mehmet Kürkçü, mesulü meçhul bir ihmalin kurbanı olmuşlardı. Hele bunlardan şoför Ali Şeker arkadaşları ile sandallardan birinde içki içerken dinamitin fırlattığı demir parçalarından biri gelip kafatasını parçalamış ve hastahaneye kaldırılırken ölmüştü.

Yaralılar ise şaşkınlık içindeydiler. Tesadüfen yaşadıklarını söylüyorlardı. Yalnız onlar değil bütün İstanbullular tesadüfen yaşıyorlardı. İnfilâk etmesi her gün mümkün olan yüzlerce fabrika, şehrin hâlâ göbeğinde bulunuyordu. Bunların ekserisinde de tam bir kurtarma ekipi bile yoktu. Sirkeci ve Fener infilâklarının ispat ettiği gibi, birçok iş yerleri şehir dışında olan bâzı işleri için gereken dinamitlerini şehirde saklıyorlardı. Ama ilgili makamlar bu "facia makinaları"nı infilâktan infilâka ele alıyor ve hâdise ile birlikte unutup gidiyorlardı.

Haliç Feneri iskelesi infilâktan sonra

Darmadağınık!..

zaman 300 kilo dinamitin şehir içine nasıl sokulduğu da araştırılmıştı. Şimdi de bu kadar dinamitle infilâkın olduğu 100 tonluk Aydoğan motorunun Haliçe nasıl girdiği araştırılıyordu. Ama ne olduysa ölenlere ol-

MUSİKİ

Konserler

New York Filârmoni

İki gecede onbin kişi, geçen hafta İstanbulda Açıkhava Tiyatrosunda New York Filârmoni Orkestrasını dinledi. Türkiyede ilk defa olarak bu kadar çok sayıda insan birarada, sanat musikisi dinliyordu. Ama, yaptıkları işe "dinlemek" demek caizse.. Akustik nazara alınmadan yapılmış olan Açıkhava Tiyatrosunda, ön sıralarda oturanlar, yüz küsur kişilik orkestrayı ancak, ses düğmesi sonuna kadar kısılmış bir radyo kadar duyabiliyorlardı. Daha gerilerde kalanlar ise Mozart'ı veya Brahms'ı, civardaki sergiden gelen alaturkayla, Hilton otelinin mambolarıyla, yahut otomobil ve otobüslerin gürültüleriyle paylaşmak zorundaydılar.

Fakat işitilebildiği kadarı bile, New York Filârmoni konserlerini, İstanbulluların bugüne kadar dinledikleri en seviyeli orkestra konseri saymaları için yeterdi. Ünlü orkestra, ilk eser olan Walter Piston "Orkestra Konsertosu"nda icra kaabiliyetinin müsbet bir delilini verdi. Zaten bu eserin başlıca hedefi, orkestra virtüozitesinin gösterilmesine âlet olmaktı. Yoksa, gelenekçi ve usta, fakat söyliyeceği şahsî bir sözü olmıyan bir bestecinin muhteva bakımından alelâde bir eserinin programa dahil edilmesinde başka bir maksat -hattâ Amerikan musikisini tanıtma maksadı bile- aranamazdı.

İkinci eserde, Mozart'ın seyrek çalınan Sol Majör K. 453 Piyano Konsertosunda şef Leonard Bernstein piyanonun başına geçti; orkestrasını oradan idare etti; hem de solo partisini, ancak Mozart mütehassısı olarak tanınan piyanistlerle kıyaslanabilecek bir çalışla sundu. Şefin ve solistin aynı kişi olması, solo partisiyle orkestra arasında, ideal denebilecek bir üslûp ve anlayış birliğinin sağlanmasına imkân veriyordu. Bernstein'ın Mozart üslûbunun başlıca hususiyeti, piyanist olarak tuşesinin yumuşaklığında ve piyanodan Onsekizinci Asır sonu piyanolarının sesini andıran bir ses çıkarmasındaydı. Şef Bernstein, orkestrasından, bu sesin mukabilini elde etme başarısını da gösteriyordu Böylece eser tam bir tını uyuşması halinde dinletiliyordu. Bununla beraber, ritm ve cümleleme bakımından, Bernstein'ın Mozart anlayışında aynı istikrar yoktu. Gerçi, Mozart'ın musikisine, hususiyetini veren duruluk ve sadelik, umumî davranışa hâkimdi. Fakat zaman zaman anakronik denebilecek serbest tempoların ve romantik sayılabilecek bir ifadenin de belirdiği, nüans derecelerinde aşırılıklara kaçıldığı oluyordu. Öte yandan Bernstein'a piyanist olarak virtüoz denemezdi. Fakat tekniğinin genel olarak vâzıh bir icraya imkân verecek kadar gelişmiş olduğu belirtilebilirdi.

Brahms'ın Birinci Senfonisi, "maddi" bakımdan, kusursuz bir icrayla dinletildi. Tempolar, nüans derecelerine tam hâkimiyet, tını kalitesi ve muvazenesi, beraberlik, icra kesinliği, hareket unsurunun büyük bir vuzuhla anlatılması ve eserin kompozisyon hususiyetlerinin tahlilci bir yaklaşışla aydınlatılması, Bernstein'ın, gösterişli ve heyecanlı idare tarzına rağmen, her şeyden önce bir akıl adamı olduğunu ortaya koyuyordu. Eksik olan, Brahms ruhu denen şeydi. Mamafih Brahms ruhunu kavramış olmanın bir şefin ehliyetiyle doğrudan doğruya bir alâkası yoktu. Bu her şeyden önce bir metafizik hâdise sayılmalıydı ve yaratılışla alâkalı bir meseleydi. Program dışı çalınan Berlioz "Roma Karnavalı" uvertürü konserin her bakımdan en başarılı bölümü oldu. Aynı şey diğer ek parça için, Stravinski'nin "Ateş Kuşu" Suitinden "Cehennem Dansı" için de söylenebilirdi. Fakat -insanlar makina değildir- trompetçi ve trombonçunun birer notayı falso üflemeleri, mükemmeliyeti bozdu.

Beethoven ve Gershwin

İkinci konsere seçkinliğini veren icra, Beethoven'in Yedinci Senfonisinde çıktı. Bernstein bu eserde de, Brahms'da gösterdiği meslek başarısını daha da yüksek bir seviyede tekrarlıyor, eserin kompozisyon cephesini hiçbir şefin ulaşamadığı bir sağlamlık ve vuzuhla sunuyordu. Beethoven'in psikolojik cephesi ise hiçbir zaman Brahms'ınki kadar kapalı ve şahsî olmadığından, heyecan unsurunun daha objektif görünüşlerini engelsizce tefsirine katmasını bilen Bernstein, Yedinci Senfoninin "ideal" denebilecek bir çalınışını sunmuş oluyordu. Sadece Yedinci Senfoni, Leonard Bernstein'a şöhretler galerisinde, Toscanini, Furtwaengler, Kussevitzky gibi şefler arasında bir yer sağlamaya yeterdi. Senfoninin icrasına seçkinliğini veren vasıflar, ikinci konseri açan Leonore No. 3 Uvertürünün çalınışında da vardı.

Konserin ikinci kısmı için övücü sözler kullanmıya imkân yoktu. Memnuniyetsizlik veren durum sırf, programın düzenlenişinden ileri geliyordu. Yoksa Bernstein idarecilik, orkestraysa icracılık vasıflarını en yüksek seviyesinde tutmakta devam ediyorlardı. İkinci kısım, Aaron Copland'ın "Billy The Kid" bale musikisiyle açıldı. Copland yalnız çağdaş musiki sahnesinin değil, Amerikanın da da en kötü bestecilerinden biridir. "Billy The Kid"in, Copland'ın ehveni şer eserlerinden biri olması herhalde bu bestecinin, hem de Amerikan kültürünü dünyaya yaymak maksadiyle tertiplenen bir konser turnesinin programlarında yer almasını gerektirmez. Böyle eserleri programa dahil etmenin bir zararı da, Yirminci Asırda bestelenen her eseri modern sanan geri memleket dinleyicilerinin, modern musiki hakkında yanlış intiba edinmelerine yol açmasıdır.

Leonard Bernstein

Hoş sâdâ!

Programın son eseri "Rhapsody in Blue"ya gelince, bu eserin bestecisi George Gershwin gerçi amatör, fakat çok kabiliyetli bir besteciydi. Ne var ki "Rhapsody in Blue" Gershwin'in kabiliyetini değil, sadece amatör beceriksizliğini aksettirir. Halk üzerindeki tesiri, musiki değerinden çok psiko - sosyal sebeplere dayanan bu eserin modası geçmiştir ve sinema delisi kız bile artık "Rhapsody in Blue"dan usanmıştır. Bernstein gibi bir musikişansın böyle bir eseri New York Filârmoni gibi bir orkestranın programına dahil etmesi büyük bir tedbirsizliktir.

Bernstein'ın ek parça olarak tutup da gene Gershwin'in bir piyano prelüdünü çalması en iyimser görüşle, senfoni konserinin maksadına aykırı düşen bir hafifliktir. İkinci ek parçaya, bir Sousa marşına gelince, bunu düpedüz saygısızlık telâkki etmek gerekir.

Konserlerin organizasyonunun, New York Filârmoni Orkestrasının İstanbulu ziyareti gibi bir hâdisenin ehemmiyetine ve ciddiyetine uyan tarafı yoktu. Bu bakımdan Belediye olsun, manacer Kontiya olsun, çok kötü not aldılar. Belediye, Açıkhava Tiyatrosunun yer numaralarını yanlış plânlamıştı. Bu yüzden birçok mükerrer bilet satıldı. Yüzlerce kişi ayakta kaldı. Karaborsa tam faaliyet halindeydi. Konser dinleyicisini miting kalabalığıyla bir tutan coplu polisler, halka kaba muamele etmekten geri kalmadılar ve bunu eserlerin icrası sırasında da yaparak, zaten tahammül edilmez dereceye varan gürültüyü arttırdılar. Bernstein'ın çalmak zorunda kaldığı piyano, konser sahnesine çıkarılamıyacak kadar kötüydü.

Festivaller

B. B. Moskovada

3 Ağustos gecesi Moskovadaki Lenin Spor Sarayının içi ve dışı, Holiywood'taki bir Oscar gecesinin veya Broadway'de bir süper - prodüksiyonun ilk gösterilişini hiç aratmıyordu. Onbeş bin kişilik spor sarayının önü vızır vızır işliyen lüks otomobiller, bunların taşıdığı yıldız, yıldız namzetleri, prodüktörler, rejisörlerle büyük bir canlılık gösteriyordu. Spor sarayının içi ise, sahnenin görülemediği yandaki iki daracık şerit hariç, tıklım tıklım doluydu. Salon, festivale katılan memleketlerin bayraklariyle rengârenkti. Fakat asıl göze çarpan, salonun tam karşısına düşen beyaz perde üzerine, film şeritlerinden çizilmiş bir "barış güvercini" idi. Güvercinin iki yanında da festivalin parolası olan "Sinema sanatında hümanizma, milletler arasında barış ve dostluk" cümlesinin Rusça, Çince, İngilizce, Fransızca, Almanca ve İspanyolcaları yazılıydı. Sahnedeki uzun bir masaya, festivale katılan heyet başkanları ve onbeş kişilik jüri azası oturmuştu. Bunların ortasında yer alan Sovyetler Birliği Kültür Bakanı Nikolay Mihailof ayağa kalkıp kısa bir konuşma yaptı: Birinci Milletlerarası Moskova Film Festivali başlamıştı. Bunu, İngilizlerin Cannes Festivaline gönderip Simone Signoret'ye en iyi kadın oyuncu mükâfatı kazandıran "Room at the Top -Tepedeki oda" ile Sovyetler Birliği- Komünist Çin müşterek filmi "Ormana giden yol"un varışma dışı olarak gösterilmesi takip etti. Festivalin açılış merasimi sona ermişti.

Asıl festival, daha doğrusu film "maraton"u ertesi gün başlıyacaktı. Zira festivale 45 memleket katılmış ve irili ufaklı 144 film göndermişlerdi. Bunların, yarışmaya resmen katılan filmlerin oynatıldığı 1100 kişilik Kremlin Sinemasında iki haftada gösterilmesi imkânsızdı. Bundan dolayı yarışma dışı gönderilen filmler, Moskovanın 1200 ile 1600 kişilik diğer dört sinemasında oynatılmağa başlandı. Böylece her gün iki seans yapan beş sinema, yüzlerce kilometre uzunluğundaki pel külü büyük bir sabırla tüketmeye çalıştılar. Büyük bir sabırla, zira festivale gönderilen filmlerin çoğu üzerinde durulmıya değmiyecek, sırf son zamanlar Doğu ile Batı arasındaki "buz çözümü"nün kolaylaştırılmasına yardım etmek maksadıyla festivale katılan, bir dostluk gösterisinde bulunmak istiyen memleketlerin gelişigüzel gönderdikleri filmlerden ibaretti. Meselâ Birleşik Arap Cumhuriyeti "Bu Mısırdır" ve "İskenderiye" adlı iki kısa dokümanter yollamış, Lübnan "Güneş onlar için parlıyor" diye bir başka dokümanter göndermiş, İsrailden bir köy düğününü gösteren bir folklor filmi gelmiş, Arnavutluk "Tana"yı göndermişti.

Festivalin favorileri

Geçen hafta sonunda festivalin ilk haftaymı sona erdiği vakit ortada dişe dokunur henüz pek az film vardı. Bunlardan ilki, festivalin ikinci gecesi gösterilen Sovyet filmi "Bir insanın kaderi" idi. Sovyetlerin tanınmış oyuncularından olan Sergey Bondarçuk'un -"Taras Çevçenko", "Othello" ve "Ağustos böceği"nin oyuncusu- hem rejisör hem de oyuncu olarak çevirdiği bu ilk film, İkinci Dünya Harbinde bir Sovyet harp esirinin başından geçenleri anlatıyordu: Almanyadaki esir kampları, boşa çıkan kaçma teşebbüsleri, kampın ıstırap dolu hayatı büyük bir gerçekçilikle veriliyordu. Harp esirinin memleketine döndüğü vakit ailesini savaşta yok olmuş bulması, yaşamaktan ümidini kesmesi, fakat bu sırada rastladığı kimsesiz bir çocukla hayata yeniden bağlanması insanı sarsan bir hava içinde anlatılıyordu.

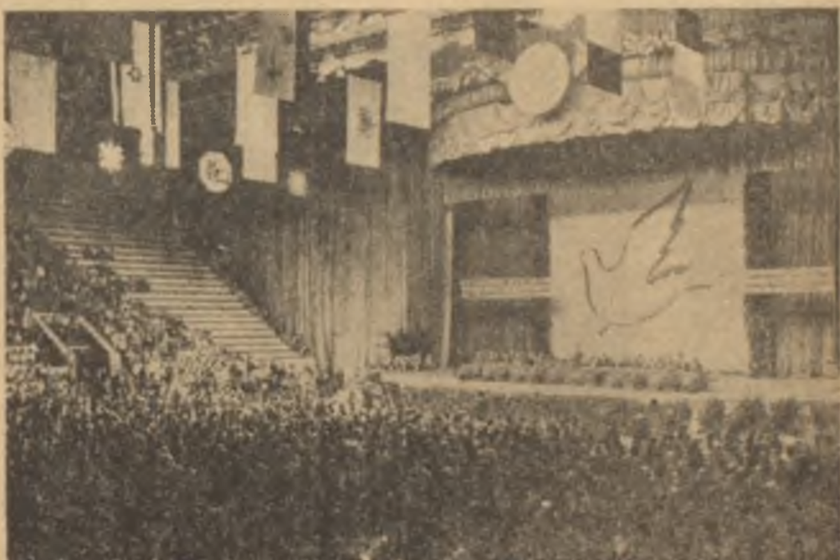
Festivalin ikinci olarak dikkati çeken eseri, küçük Finlandiyanın gönderdiği "Kırmızı çizgi" idi. Rejisör Matti Kassila'nın çevirdiği film, 1900 sularında Finlandiyanın kuzeyindeki ormanlık bölgede yaşıyan bir köylü ailesini anlatıyordu. Beş çocuklu aile-nin açlığa ve kutup soğuğuna karşı ümitsiz mücadelesi, bir sosyal demokrat mensubunun ortaya çıkıp seçim vaatlerinde bulunması ile istikamet değiştiriyor, fakir köylü ailesi yeni bir hayatın hayallerine dalıyordu. Siyasetçinin, bu yeni hayatın anahtarı olarak gösterdiği de pek basit bir şeydi: Sosyal demokrat adayın ismini seçim listesinde kırmızı bir çizgi ile işaretlemek. Fakat seçimden sonra hiçbir şey değişmiyordu. Köylü, üç çocuğunun hastalanıp öldüğünü görüyor, sonra kendisi de biricik servetleri olan ineği, bir ayının pençesinden kurtarmak isterken ölüyordu. Matti Kassila, bütün bunları hiçbir vakit melodrama kaçmıyan, sade bir anlatışla ortaya koymaktaydı.

Doğu Almanyadan gelen "Gemicilerin şarkısı" da mükâfatlar listesinde yer alması muhtemel filmlerdendi. 1918 de Alman deniz filosunda "spartakist"lerin faaliyetlerini anlatan film, birçok noktaları bugünkü bâzı durumları ima eder şekilde almıştı. Bu propagandacı hususiyetini ise, rejideki ustalıkla örtebilmişti. Bu bakımdan, hem siyasi hususiyeti hem de reji ustalığı bakımından şanslıydı.

"Pater Pançali" ve "Aparajito"-nun tanınmış rejisörü Satyajit Ray'ın elinden çıkan "Jalsa Ghar" da festivalin şanslı filmlerinden biriydi. Ray, bu yeni filminde aristokrat bir Hintlinin yavaş yavaş "proleterleşmesini" anlatıyordu. Fotoğraflarının güzelliği, anlatımdaki rahatlık ve sakinlik, kendiliğinden doğan acılık filmin alâkayla karşılanmasına yol açmıştı.

İngilizlerin neye güvenerek gönderdikleri anlaşılmıyan "A Cry from the Street -Sokaktan yükselen feryat", eğer öbür festivallerde olduğu gibi bâzı siyasi mülâhazalar işe karışmazsa, her halde mükâfatlar listesinde yer alamıyacak bir filmdi. Kimsesiz, başıboş çocukların eğitimi gibi dikkate değer ve sağlam mevzuuna, küçük Dana Wilson'un güzel oyununa rağmen Rejisör Lewis Gilbert, filmi suni bir havadan, melodramdan kurtaramamıştı.

Yukardaki birkaç filmle birlikte festivalin şimdilik en iyi filmleri, yarışma dışı gösterilenlerdi. George Stevens'in "The Diary of Anne Frank -Anne Frank'ın hâtıra defteri" bunların başında geliyordu. Doğu Almanyanın gönderdiği ve Anne Frank'ın bir Alman toplama kampında ölümü-

Moskova Festivali açılırken

Güvercinli festival

Nicole Courcel, prodüktör Tuserer ve oyuncu Strijeno ile

Moskovada yabancılar

nü gösteren kısa dokümanteri "Anne Frank'ın hâtıra defteri" ise Stevens'ın filmini tamamlıyan ve onun kadar alâka çeken bir eserdi, fakat yine yarışma dışı gösterilmişti.

Geridekiler

İ 44 filmden yarışmaya resmen katılanlar arasında ilk haftaymda sivrilenler pek az olmakla birlikte, henüz geride daha büyük ümitler bağlanan filmler vardı. Bunların başında, Fransızların "La Sentence - Hüküm"ü geliyordu. Film, Fransızların son zamanlarda birbiri ardından ortaya çıkan genç rejisörlerinin en yenisi olan 29 yaşındaki Jean Valére'ın çevirdiği ilk uzun filmidi. Daha önce Jacques Baratier ile "Paris la nuit -Geceleyin Paris" adında kısa bir dokümanter çeviren Valére, Max Ophüls, Marcel Carné, André Cayatte gibi tanınmış rejisörlerin yardımcılığında bulunmuştu. "Hüküm" doğrudan doğruya taşıdığı değerler yanında meydana getirilişi bakımından da alâka çekiyordu. Rejisör ve oyuncu Robert Hossein'in bir fikri üzerine Marcel Moussy'nin dört haftada hazırladığı senaryo, beş hafta içinde filme alınmıştı. Filmin bütün temel şahısları beş kişiydi, hikâyenin hemen hepsi Gestapo'nun hapishanesi vazifesini gören bir bodrumun dört duvarı arasında geçiyordu. Film, Fransa için ucuzluk rekoru sayılacak bir fiyata, 65 milyon franga çıkmıştı. Valére bunun 45 milyonunu daha şimdiden kaliteli filmlere verilen prim olarak almıştı. Film önce Venedik Festivaline gönderilecekti, fakat propaganda işinde Sovyetlerden geri kalmıyan Fransızlar, Moskova Festivaline gönderilmesini daha uygun buldular. Doğrusu bu seçimin yerinde olduğu şüphe götürmezdi. Valére'in filmi, Gestapo'nun eline düşen beş Fransızın idamdan önceki saatlerini anlatıyor. Beş kişinin herbiri bu hâdise karşısında ayrı ayrı tepkiler gösteriyor, zaten karakterleri, bir araya geliş sebepleri de ayrı. Film bu karakterlerin, olağanüstü bir durum karşısında davranışlarını, geçirdikleri değişiklikleri, birbirleriyle olan münasebetlerini, ölüm karşısındaki duygularını dikkate değer bir ustalıkla ortaya koymaktadır. Fransızların "Hüküm" kadar şanslı olabilecek ikinci filmleri "Hiroshima, mon amour -Hiroshima, aşkım" ise, tıpkı Cannes'a olduğu gibi Moskovaya da yarışma dışı olarak gönderilmiştir. Bu durum aynı zamanda, Fransız Kültür Bakanı André Malraux'nun "ince" siyasetinin açığa vurulmasını da sağlamıştır. Bundan sadece 2,5 ay önce Fransız seçim komisyonu, Fransız Dışişleri Bakanlığının baskısıyla "Hiroshima"yı Cannes'a gitmekten alıkoyduğu vakit, Malraux selâhiyetini kullanarak filmin yarışma dışı festivale katılmasını sağlamış, böylelikle şüpheleri üstünden atmıştı. Bu sefer ise hâdise tamamiyle aksine cereyan etmiş, seçim komisyonu "Hiroshima"-nın Moskova festivaline resmen katılmasına karar vermişken, Malraux, yine selâhiyetini kullanarak filmin ancak yarışma dışı gönderilebileceğini söylemiş ve böylelikle hakiki niyetini ortaya koymuştur.

Venediğe doğru

Moskova Festivalinin 17 Ağustosta sona ermesinden bir hafta kadar sonra Yirminci Milletlerarası Venedik Film Festivali başlıyacaktır. İtalyanlar, Cannes ile Venedik arasına Berlinden sonra bir de Moskova Festivalinin katılmasından hiç de hoşlanmamışlardı. Hele son yıllardaki Venedik festivallerinin, üstelik 13 film gibi mahdut bir sayı üzerinden ve bir ilk elemeden sonra cerayan etmesine rağmen gösterdiği kalitesizlik İtalyanların korkusunu haklı gösterecek yoldaydı. Filmciler, denenmiş olan Venedik Festivaline ayıracakları filmleri Moskovaya göndermeği tercih edebilirlerdi. Mamafih, Moskova Festivalinin şimdiye kadarki cereyan tarzı, filmcilerin buna daha ziyade bir "dostluk gösterisi" olarak katıldıklarını ortaya koyduğu gibi, Venedik Festivalinin bu yıl yayımlanan programı da oldukça ümit verici görünmektedir.

Festival 23 Ağustosta, İngiliz rejisörü Kevin McClory'nin "The Boy and the Bridge -Çocuk ve köprü"sü ile başlıyacak, 6 Eylülde yarışma dışı olarak gösterilen "Some Like It Hot-Bazıları sıcağı severler" (Billy Wilder, Amerika) ile kapanacaktır. Bu arada sırasiyle, Sovyetler Birliği N. Rosantev'in "V tvoik rukah jizn- Hayat ellerindedir", Fransa Robert Hossein'in "La nuit des espions -Casuslar gecesi", daha sonra yine Fransız rejisörü Claude Chabrol'ün "A double tour"u, Polonya Jerzy Kawalerowicz'in "Pociag"ı, İtalya Carlo Lizzani'nin "Esterina"sı ve daha sonra Mario Monicelli'nin "La grand guerra -Büyük savaş"ı, ve Roberto Rossellini'nin "Il generale della rovere"si, Batı Almanya Franz Wisbar'ın "Hunde Wollt ihr ewig leben -Ebedi aşk"ı, İspanya Juan Antonio Bardem'in "Sonada"sı, Macaristan Felix Mariassy'nin "Almatlan Evek"i, Japonya Kon Ichikawa'nın "Enjo"su, Birleşik Amerika Otto Preminger'in "Anatomy of a Murder- Bir cinayetin anatomisi" ile katılmaktadırlar.

M. Monroe Venedikte

Yarışma dışı

S P O R

Tenis

Şampiyonlar

İstanbulda Dağcılık Kulubü kortlarında yapılan Türkiye Tenis Birinciliği karşılaşmaları geçen haftanın sonunda Cumartesi günü neticelendi. İstanbulun en tanınmış simalarını kortların etrafında toplayan karşılaşmalarda sürpriz olmadı ve şampiyonluklar favoriler tarafından kazanıldı.

Tek erkeklerde bu sene de Nazmi Bari, ezeli rakibi Behbut Civanşiri finalde karşısında buldu. Final, hırslı bir çekişme halinde oynandı ve Bari, Civanşiri bir defa daha mağlûp etti.

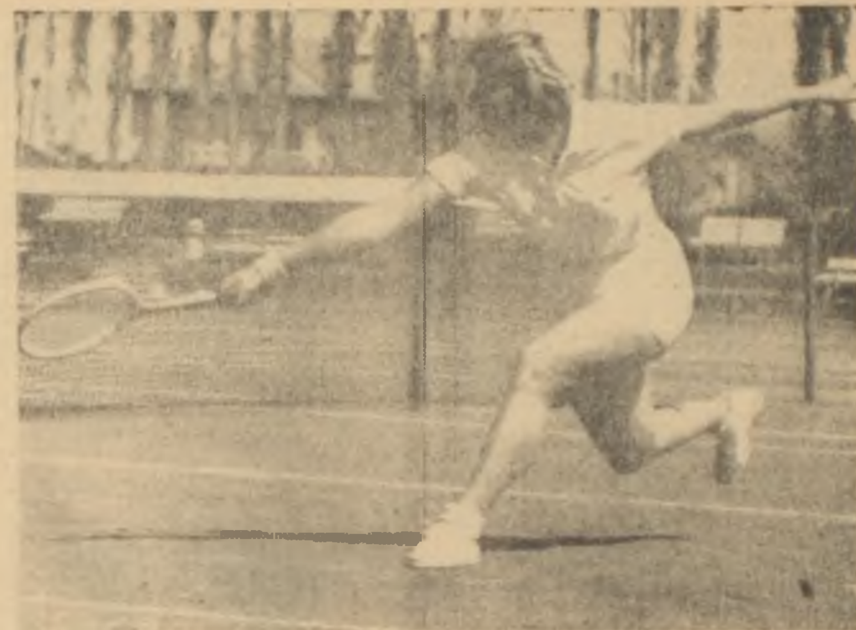
Tek kadınlar finali -bilhassa seyirciler için- çok daha heyecanlı oldu. Sevim Barulay, eski şöhret Gönül Erki köşeleri bulan toplarıyla bir hayli koşturarak bu yılın şampiyonu oldu. Mamafih "muhtelit"te Gönül Erk, partoneri Ziya Kıpkızıl ile birlikte, Sevim Barulay - Cihat Özgenel çiftini mağlûp ederek bir şampiyonluk kazandı ve bir nebze teselli buldu.

Çift erkekler finalinde ise Nazmi Bari ve Behbut Civanşir, Cihat Özgenel - Engin Balaş çiftini yenerek şampiyon oldular.

Enternasyonal turnuva

Tenis meraklılarının Türkiye Birincilikleriyle bilenen heyecanları, bu haftanın başında ayni kortlarda başlıyacak olan Ondördüncü Enternasyonal Tenis Turnuvasında müstesna bir temasa imkânına kavuşacaktır.

Turnuvanın favorisi olarak Şilili Ayala tutulmaktadır. Şöhretli raket sayısı itibarıyla fazla zenginlik göstermiyen turnuvanın buna rağmen büyük alâka ile takip edileceği muhakkaktır.

Sevim Barulay

Galatasaray

Yuvaya dönüş!

Geçen haftanın sonuna doğru Galatasaray kulübüne İspanyanın Sevillâ şehrinden gelen bir telgraf, hiç kimseyi hayrete düşürmedi. Telgrafı çeken, Galatasaray futbolcularından Suat Mamattı, "İşlerim çok güçleşti, kulübe dönebilir miyim?" diyordu. Telâşa kapılmayan Galatasaray idarecileri bir gün sonra Suada cevap vererek, kendisini İstanbulda beklediklerini bildiriyorlardı. Onlar için Suadın dönüşüne sevinilir, ama doğrusu bu ya hayret edilmezdi. Suad hakikaten iyi bir futbolcuydu. Milli Lige hazırlanan Galatasarayın şampiyonlukta tam söz sahibi olabilmesi için ona ihtiyacı vardı. Buna rağmen Galatasaray kulübü kendisine İtalyanın Lazio kulübüne transfer olabilmesi için tereddütsüz bonservis vermiş. "Bu senin istikbalindir. Yerli bir kulüple anlaşmana razı değiliz. Ama araya yabancı bir kulüp girince talebini reddedemedik. Haydi yolun açık olsun" demişti.

Telgraf, bir maceranın beklenen neticesi olduğu için sürpriz tesiri yaratmamıştı. Zira, milli futbolcu İtalyaya doğru yola çıkarken hemen hemen bütün idare heyeti âzaları bu üstün meziyetlere sahip futbolcunun eninde, sonunda İstanbula döneceğine inanıyorlardı. Aradan geçen bir aylık zaman ve hâdiseler Galatasaraylı idarecilerin telâşa kapılmamakta haklı olduklarını gösterdi.

İşin içyüzü

Suad … hatırlanacağı gibi tâ Mayıstan … gazete sütunlarını işgal etmekteydi. Basın ondan hemen her gün bahsetmiş "İtalyaya, İspanyaya gidecek" diye haberler vermişti. Nihayet geçen ay Suad İtalyanın yolunu tuttu. Fakat durum hâlâ karanlıktı. Hangi kulübe girecekti? Onu kim davet etmişti? Meçhuldü. Bilinen, her türlü müdafaadan masun Türk futbolcusunun biri Türk, diğeri İtalyan iki organizatörün tamamen para kazanmak düşüncesiyle sirk cambazı gibi İtalya ve Avrupa kulüplerinin antrenman sahalarında gezdirdikleriydi.

Nazmi Bari

Kalmerli şampiyon!

Galatasaraylı bir genç, Suadı Lazio'ya transfer etmek için uğraşıyordu. Gazetecilerden kaçıyor, işi dallandırıp budaklandırmadan bitirmeye çalışıyordu. Bir defasında yakalanıp suale muhatap olduğunda "Suadın yakın arkadaşıyım. Bunun için çalışıyorum" demişti. Verdiği malûmata nazaran, İtalyanın meşhur Lazio'su bu Türk futbolcusuna büyük bir hayranlık besliyor ve onu kadrosuna almak istiyordu. Ancak İtalyada halen yürürlükte olan profesyonellik talimatnamesi kulüplerde ikiden fazla yabancı futbolcu bulunmasını men ediyordu. Üstelik Lazio da kadrosunu tamamlamıştı. Sonraları resmen organizatör sıfatını alan bu Galatasaraylı genç arkadaş, buna da çare bulmuştu: Suadı Lazio amatör olarak transfer edecekti! Halbuki ciddi İtalya muhabirleri, Suadın ne amatör, ne profesyonel olarak her hangi bir İtalya kulübüne gireceğinden İtalyan idarecilerinin habersiz olduklarını bildiriyorlardı. Bunların başında Lazio'nun hatırı sayılır bir şahsiyeti de bulunuyordu.

İspanya merhalesi

Romadaki günler sıkıntılı geçmişti. Arkadaş organizatör Lazio'nun Suadı bir sene için İspanya kulüplerinden birine kiralamak için teşebbü-

se geçtiğini haber verdiğinde gizli maksatların aydınlanmaya başladığı görüldü. Şimdi araya parayı çok seven bir İtalyan da girmişti. Bu Lazio menecceri Morelli idi. Başlayan işbirliği, bu iki kişilik ortaklığa, her türlü müdafaadan masun bir Türk futbolcusu İspanya'nın üçüncü sınıf bir kulübüne satıldığı takdirde açıktan bir menfaat temin edebilirdi. Suada, bu ortaklığa göre teklifte bulunan İspanyol kulüpleri arasında şöhretli Barselona, Valencia, Sevillâ, Atletico Madrid ve nihayet Sevillâ'dan Real Betis de bulunuyordu.

Suad, küçük menfaat ortaklığının oyuncağı olmuştu. Bir gün Barselona ile idmana çıkarılıyor, ertesi günü başka bir İspanyol kulübüne teklif ediliyordu. İşin garibi İspanyol kulüplerinden çoğu bu Türk futbolcusunun klâsına parmak ısırıyorlardı. Ama onların dış transfer programlarında Türkiyenin adı geçmiyordu. Gözlerini Brezilyaya, Macaristana dikmişlerdi. İşte Didi sessiz sedasız Real Madrid'le idmana çıkıyor, Barselon Uruguaylı şöhretleri gelecek sene kadrosuna alabilmek için bir temsilcisini vazifelendiriyordu.

Peşin pazarlık

Bir aydan fazla bir zaman sona erdiğinde Suad dilberler diyarı Sevilla'da yapayalnız kaldığını anladı. Üçüncü küme kulüplerinden Real Betis'le birkaç idmana çıkmış ve beğenilmişti. Kendisine üç senelik bir kontrat karşılığında 20 bin lira teklif edildiği söyleniyordu. Türk futbolcusu küçük menfaat ortaklığının maksatlarını Sevilla'da öğrenmişti. Bir gazeteye telefonla verdiği malûmata göre Türk ve İtalyan organizatörler kendisini resmen aldatmışlardı. "Maalesef onların hakiki maksatlarını anladım" diyor ve İspanyada beş parasız kaldığını acı acı tekrarladıktan sonra, Türkiyeden kendisine dönüş için uçak bileti gönderilmesini rica ediyordu. Organizatörler ise sırra kadem basmışlardı.

Suad "Galatasarayın İstanbula dönmemi bildiren telgrafı biraz daha geç elime geçseydi, organizatörlerin evvelden pazarlığını yaptıkları ölü bir transfer ücretiyle üç senelik bir kontrat imzalamak mecburiyetinde kalacaktım." diyordu.

Hâdise, dilmece organizatörlerin peşine düşerek bir maceraya atılan Suad kadar, bütün futbolcular için de ibret verici bir misal olarak hatırlanacaktır.